

Indstilling til Miljøministeren af kandidater til bestyrelser for 15 naturnationalparker

Beslutning om indstilling til Miljøministeren af kandidater til bestyrelser for 15 naturnationalparker

Resume: Bestyrelsen skal til Miljøministeren indstille én mand og én kvinde som kandidat til bestyrelserne for hver af de 15 kommende naturnationalparker.

Strategisk ophæng:

Seneste behandling: Bestyrelsesmødet 19. marts 2024, dagsordenens punkt 5 f.

Udarbejdet af, dato: Helle Stuart og Annesofie Bjerre, 9. april 2024.

Bilag:

- Bilag 1: Kommissorium for Bestyrelser i naturnationalparker.
- Bilag 2: skema med indstilling og oversigt over foreslåede kandidater.

Indstilling

Bestyrelsen godkender formandskabets indstilling af kandidater til bestyrelserne for hver af de 15 kommende naturnationalparker.

Sagsfremstilling

Der skal etableres lokale bestyrelser for de 15 besluttede naturnationalparker. De lokale bestyrelser vil erstatte de lokale projektgrupper. Bestyrelsesmedlemmer udpeges af Miljøministeren efter indstilling fra de organisationer, som i dag er repræsenteret i de 15 lokale projektgrupper.

De to nationale arbejdsgrupper for henholdsvis interessenter og videnskabens repræsentanter skal fortsat følge arbejdet med etablering af naturnationalparkerne og kan herunder blive konsulteret af Naturstyrelsen for generelle spørgsmål med videre på kommende møder.

Naturstyrelsen har igangsat processen med at finde bestyrelsesmedlemmer til de 15 kommende Naturnationalparker.

Friluftsrådet er blevet bedt om at indstille én kvinde og én mand som kandidater til bestyrelserne for hver naturnationalpark.

Sekretariatet har derfor bedt de lokale Friluftsråd om at indsende navne på gerne mindst fire (to kvinder/to mænd) som mulige kandidater for hver naturnationalpark. Lokalbestyrelserne er bedt om at begrunde deres opstilling af hver mulige kandidat med 10-20 linjer, der beskriver kompetencer, erfaringer og lokal tilknytning. Kandidaterne repræsenterer Friluftsrådets interesser bredt set, uanset hvilken organisation de kommer fra.

Enkelte af de 15 naturnationalparker bevæger sig på tværs af grænserne af de lokale Friluftsråd. Det har derfor været nødvendigt at aftale på tværs af de lokale Friluftsråd, hvem man ønsker at indstille.

Udpegning af Friluftsrådets kandidater og processen følger de formalia, der blev vedtaget på Friluftsrådets bestyrelsesmøde den 28. oktober 2013 og som redegør for, at det er Friluftsrådets bestyrelse centralt, der til ministeren indstiller kandidater til nationalparker/naturnationalparker bestyrelser.

Indstillingen af de enkelte kandidater for de enkelte naturnationalparker fremgår af bilag 2 med grøn markering af de indstillede personer. Indstillingen er foretaget af forpersonsskabet ved Annesofie Bjerre og Helle Stuart.

Økonomi og resurser

Tidsplan

De enkelt bestyrelsesmedlemmers tilbagemeldinger på den skriftlige høring skal være modtaget i Friluftsrådets sekretariat senest fredag den 12. april 2024 kl. 12.00.

Ministeriet skal modtage Friluftsrådets indstillinger senest den 15. april 2024.

Beslutning

Bestyrelsen godkendte formandsskabets indstillinger af kandidater for hver af de 15 kommende naturnationalparker.

Skriftlig sagsbehandling 9. – 15. april 2024

Indstilling om godkendelse af genmærkning af Naturpark Lillebælt

Skriftlig sagsbehandling - Mærkningsordningen Danske Naturparker – Genmærkning af Naturpark Åmosen og Naturpark Nissum Fjord

Resume: Naturpark Åmosen blev indviet 25. april 2014 efter Friluftsrådets bestyrelse godkendte ansøgningen til optagelse i mærkningsordningen Danske Naturparker. Efter ti flotte år som naturpark søges der nu om genmærkning til en 3. periode. En mærkning gælder for fem år, hvorefter der skal ansøges om genmærkning. Ansøgningen blev behandlet af Nationalkomiteen for Danske Naturparker den 2. april 2024.

Naturpark Nissum Fjord blev indviet den 12. december 2018 efter Friluftsrådets bestyrelse godkendte ansøgningen til optagelse i mærkningsordningen Danske Naturparker. En mærkning gælder for fem år, hvorefter der skal ansøges om genmærkning. Nissum Fjord ønsker at blive genmærket og ansøgningen blev behandlet af Nationalkomiteen for Danske Naturparker den 2. april 2024.

Strategisk ophæng:

Seneste behandling:

Udarbejdet af, dato: Mads Ellegaard, Torbjørn Eriksen og Annette Ritzau Eigaard, 2. april 2024.

Bilag:

- Naturparkplan for Naturpark Åmosen 2023-2028.
- Naturparkplan Nissum Fjord 2024-2028.

Indstilling

Bestyrelsen følger Nationalkomiteen for Danske Naturparkeres indstilling om, at Naturpark Åmosen og Naturpark Nissum Fjord godkendes og genmærkes for en femårig periode som del af mærkningsordningen Danske Naturparker.

Sagsfremstilling

Ansøgningerne fra Naturpark Åmosen og Naturpark Nissum Fjord opfylder alle formelle krav til en ansøgning.

Naturpark Åmosen drives i fællesskab af Sorø, Kalundborg og Holbæk Kommuner. Naturparken er en veldrevet park under Friluftsrådets mærkningsordning. Der er tilknyttet et sekretariat med en direktør og en naturvejleder/projektkonsulent. Der er flere gode projekter undervejs herunder:

- Sikring af vandstand på højmoserester (200-220 ha), bekæmpelse af invasive arter med videre.

- Fokus på samarbejde mellem Naturparkens aktører herunder egne unikke produkter og services.
- Oprettelse af stisystemer og fremstilling af fysiske og digitale kort og foldere
- Udvikling af naturrum og støttepunkter.

Naturpark Nisum Fjord drives i fællesskab af Lemvig og Holstebro Kommuner. Også Naturpark Nisum Fjord er en veldrevet park, hvor der er etableret et udvidet samarbejde således at Naturpark Nisum Fjord administreres af UNESCO Global Geopark Vestjylland. Sekretariaterne er samlet for at sikre synergi. Parkerne er geografisk overlappende. Der arbejdes med en videreudvikling af naturparken med bl.a. følgende projekter:

- Etablering af vådområder finansieret af EU og Staten.
- Etablering af friluftsfaciliteter ved jollehavne, midler søges ved fonde.
- Grejbank ved Thorsminde – midler er søgt.
- Kampagne om anbefalinger til hensynsfuld færdsel.

Nationalkomiteen for mærkningsordningen Danske Naturparker var rosende i deres gennemgang af ansøgningerne, herunder naturparkplanen og ambitionsniveauet. Komiteen havde ingen forbehold over for ansøgningerne.

Økonomi og resurser

Tidsplan

De enkelt bestyrelsesmedlemmers tilbagemeldinger på den skriftlige høring skal være modtaget i Friluftsrådets sekretariat senest fredag den 12. april 2024 kl. 12.00.

Beslutning

Bestyrelsen besluttede at følge Nationalkomiteen for Danske Naturparkeres indstilling om, at Naturpark Åmosen og Naturpark Nisum Fjord godkendes og genmærkes for en femårig periode som del af mærkningsordningen Danske Naturparker.

Bestyrelser i naturnationalparker

Grundlag for bestyrelser

For alle de kommende naturnationalparker gælder det, at lovgivningen sætter de overordnede rammer for naturnationalparkerne. Det fremgår af loven, at en naturnationalpark skal forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn, med henblik på at naturen i området så vidt muligt kan udvikle sig på egne præmisser. Her er helårsgræsning med store græssende dyr og dertilhørende hegn en central del af konceptet. Bestyrelserne for de kommende naturnationalparker kan inden for lovgivningens rammer give input til Naturstyrelsen om forvaltningen i de enkelte naturnationalparker og kan inddrages i en række beslutninger vedrørende forvaltningen, ligesom der kan etableres processer, som sikrer, at miljøministeren forelægges bestyrelsernes bidrag og forslag. Bestyrelserne for naturnationalparkerne har ikke en forvaltningskompetence over naturnationalparkerne.

Inddragelse af bestyrelser

Bestyrelserne inddrages i udarbejdelsen af planerne for naturnationalparkerne, inden der søges om tilladelser hos relevante myndigheder. Bestyrelserne kan eksempelvis komme med forslag om placering af friluftsfaciliteter, låger, ruteforløb, typer af friluftsfaciliteter, rydning af nåletræsbevoksninger, bekæmpelse af invasive arter, plantning af hjemmehørende træer samt give input til hegnslinjens specifikke placering og afgrænsning af naturnationalparken. Miljøministeren godkender planerne for de enkelte naturnationalparker, efter bestyrelserne har været inddraget og planerne har været i offentlig høring.

I forhold til de to naturnationalparker i Gribskov og Fussingø, der er længst fremme, og hvor planerne allerede er myndighedsbehandlet, kan bestyrelserne foreslå justeringer, der ligger inden for de eksisterende planer, f.eks. antal og placering af låger til friluftslivet, typer af friluftsfaciliteter og justeringer af ruteforløbet for stier. Bestyrelserne for naturnationalparkerne i Gribskov og Fussingø skal derudover have mulighed for at evaluere planerne et år efter åbning af de to naturnationalparker og få indflydelse på de samme elementer som bestyrelserne for de øvrige 13 naturnationalparker ved at indstille forslag til politisk stillingtagen.

Gribskov Naturnationalpark er den eneste naturnationalpark, hvor der er planlagt udsættelse af elge. På et indledende møde skal bestyrelsen drøfte spørgsmålet om udsætning af elge i naturnationalparken, og om der er et lokalt ønske herom. Hvis et flertal i bestyrelsen på dette møde ønsker at elge udgår af planen, vil Naturstyrelsen igangsætte en proces med justering af planen mhp. at elge udgår af planen. Parallelt med arbejdet med en eventuel ny etableringstilladelse, påbegyndes etablering af naturnationalparken pba. den eksisterende etableringstilladelse, hvormed naturnationalparken kan åbne primo 2025.

Udpegning af bestyrelser

Bestyrelsesformænd udpeges af regeringen. Øvrige bestyrelsesmedlemmer udpeges af miljøministeren efter indstilling fra de organisationer, der i dag er repræsenteret i de 15 lokale projektgrupper for naturnationalparkerne. Hver bestyrelse vil bestå af 20-30 medlemmer. Bestyrelsesformænd og bestyrelsesmedlemmer udpeges for fire år med mulighed for genudpegning. Der er ikke statsfinansielle udgifter forbundet med nedsættelsen af bestyrelserne.

Den 4. april 2024

Indstilling af kandidater til Naturnationalparkerne.

Der skal jf. ligestillingsloven indstilles både en mandlig og en kvindelig kandidat pr. Naturnationalpark. Der er efter genfremsendelse af mulighed for at indstille kandidater fortsat ikke modtaget tilstrækkelig mange forslag til at honorere dette krav og Friluftsrådet kan derfor i enkelte parker kun indstille en kandidat, eller slet ingen kandidat. Begrundet indstilling fra de enkelte kandidater er samlet og vedhæftet som bilag.

Naturnationalpark	Kandidater	Bemærkninger
Almindingen	<p>Ulrik Tjørnelund Hansen, De Gule Spejdere</p> <p>Lis Poulsen, Dansk Rideforbund</p> <p>Henning Folkmann-Staack, Dansk Land-Rover Klub</p>	
Bidstrup	<p>Lisbeth Maria Hansen, Dansk Islandshesteforening</p> <p>Claus Skovsø Petersen, Dansk Orienteringsforbund</p>	Friluftsrådet Roskilde har den 21.03.24 svaret følgende "Som Flemming Torp bevidnede, blev alle spurgt om de ønskede at stille som kandidat, og det var kun Claus og jeg som meldte ind, så det vil vi fastholde".
Draved Skov og Kongens Mose	<p>Werner Straadt, Dansk Firmaidræt</p> <p>Hanne Voetmann, Det Danske Spejderkorps</p> <p>Arne Mikkelsen, Dansk Forening for Rosport</p> <p>Birgitte Looff Havemose Schmidt,</p>	

	Dansk Islandshesteforening	
Fussingø	Ove Hessellund Pedersen, Dansk Vandrelaug	
Gribskov	<p>Peter Bennett, DGI</p> <p>Annemette Højgaard Schoeller, Dansk Rideforbund</p> <p>Arne Riis, Danmarks Jægerforbund</p>	<p>Bestyrelsen i Friluftsrådet Nordsjælland har den 3. april 2024 skrevet følgende ” vi stiller med 2 kandidater til Hellebæk/Kohave og 3 kandidater til Gribskov. Der var ikke stemning for at tage personer ind vi ikke havde mødt eller talt med.”</p> <p>Dermed udgår de to kandidater fra spejderne, som var medtaget på den første indstilling.</p>
Hanstholm	<p>Pia Slot Dansk Firmaidræt</p> <p>Hans Christen Mikkelsen Danmarks Jægerforbund</p> <p>Ole O. Bach – Dansk Automobil Sports Union</p>	<p>Friluftsrådet Nordvest svarer den 20.03.24, at de ikke har flere kandidater at indstille. Svarer også, at det var overordentligt svært blot at finde 2 kandidater.</p>
Hellebæk Skov og Teglstrup Hegn	<p>Poul Erik Pedersen, Det Danske Spejderkorps</p> <p>Kristina Kongsted, Dansk Islandshesteforening</p>	
Husby Klitplantage	<p>Dorte Eastwood Dansk Islandshesteforening</p> <p>Poul Nold Jensen Sct Georgs Gilderne i Danmark</p>	

Kompedal	Jørgen Krog Dansk orienteringsforbund	Friluftsrådet lokalt svarer den 30. april, at de ønsker at indstille det nuværende medlem i bestyrelsen til genindsættelse.
Læsø Klitplantage	Thomas Elgaard Jensen Danske Baptisters Spejderkorps	
Mols Bjerge	Thorkil Danielsen, DGI	
Nørlund Plantage og Harrild Hede		
Stråsø	Orla Elkjær DGI Dorte Eastwood Dansk Islandshesteforening	
Tranum	Peter Vejlø Vestergaard Landsforeningen af Ungdomsskoleledere Lone C. Froulund Dansk Islandshesteforening	Friluftsrådet svarer den 20.3.24, at de ikke har flere kandidater at indstille. Svarer også, at det var overordentligt svært blot at finde 2 kandidater
Ulvshale Skov	Jens Ole Suldrup, Det Danske Spejderkorps Lise Rasmussen, Dansk Islandshesteforening	

NATURPARKPLAN 2023–2028

NATURPARK ÅMOSEN

Titel: Naturparkplan for Naturpark Åmosen 2023-2028

Forsidefoto: "Skarresø" Sarah Green.

Udgiver: Naturpark Åmosen

Webadresse: www.naturparkaamosen.dk

Redaktør: Astrid Laura Dam Jensen

Layout og korttegning: Astrid Laura Dam Jensen, NORRØN

Fotos: Navne på fotografer er angivet på de enkelte billeder.

Copyright: Naturpark Åmosen. Må citeres med kildeangivelse

INDHOLD

FORORD	4
INDLEDNING OG LÆSEVEJLEDNING	6
RESUMÉ	7
SIDEN SIDSTE PLAN	9
VISION OG MÅLSÆTNINGER	12
NATUR	14
KULTUR	22
FRILUFTSLIV	26
TURISME OG ERHVERV	32
FORMIDLING	38
BORGERINDDRAGELSE	41
EVALUERING	42
REFERENCER	43
BILAG	44

FORORD

Naturpark Åmosen er som Danmarks første naturpark gået fra en søgende opstartsperiode fra 2013 over i en fase med konsolidering og udviklingstiltag. Naturparkens udvikling bygger på viden, erfaringer, samarbejde og værdiskabende partnerskaber lokalt, på kommuneniveau, regionalt, nationalt og gerne også internationalt.

Naturparkplan for Åmosen 2023-2028 fastlægger retningslinjer for Naturpark Åmosen i perioden samt visioner og mål for den videre udvikling over en 20-årig periode. Den er et strategisk værktøj, som bestyrelsen og sekretariatet kan navigere efter. Planen giver et realistisk blik på udviklingskapaciteten via tematikker og målsætningerne, som er både konkrete og brede nok til, at der er "albuenum" til realisering i en foranderlig verden.

Der vil i de kommende år ske en udbygning af formidlingsindsatsen, her er der også sket store ændringer med den nye hjemmeside. Formidlingen vil være både natur- og kulturformidling i hele Naturparken. Bestyrelsen ser også store muligheder for en forbedring af naturtilstanden i Naturpark Åmosen, der er allerede begyndende tiltag med Den Danske Naturfonds opkøb.

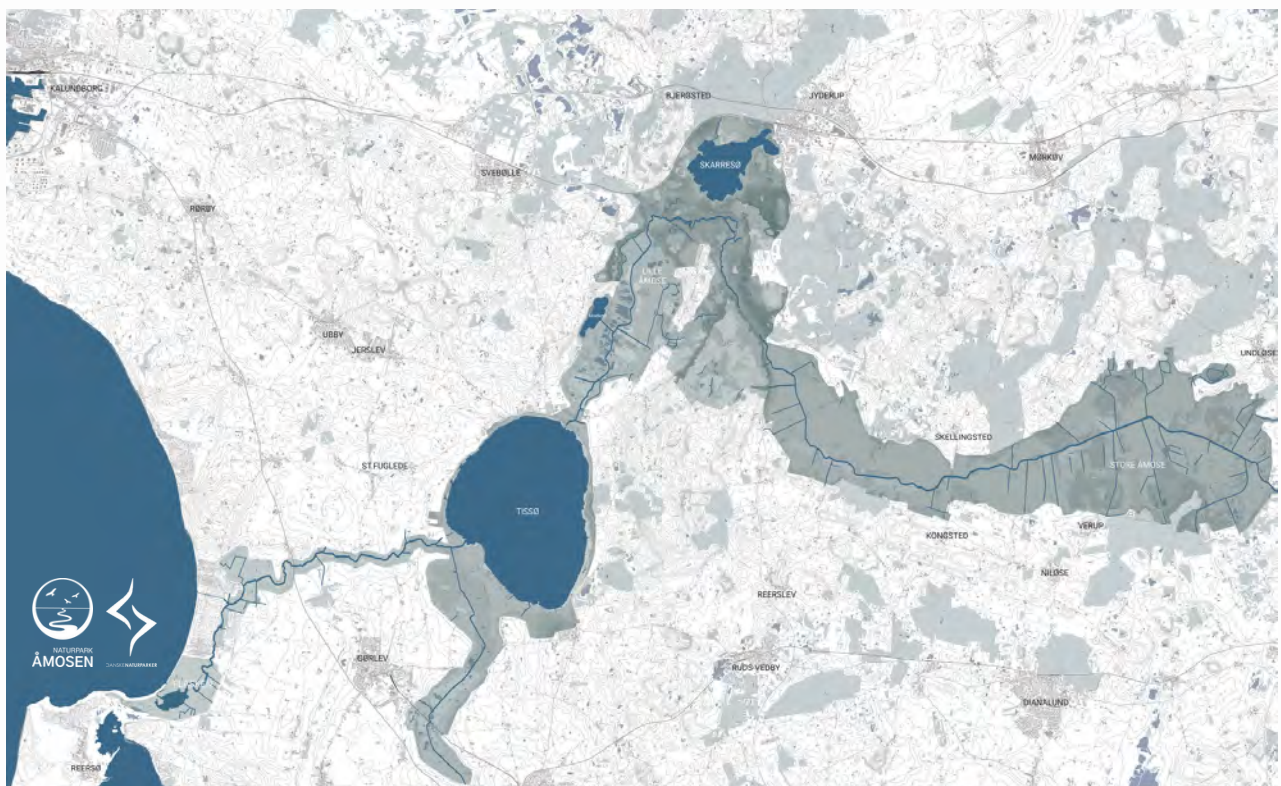
Vores naturparkplan står på skuldrene af de to tidligere planer udarbejdet i samarbejde mellem Naturpark Åmosen samt Holbæk, Kalundborg og Sorø Kommuner. Den bygger tillige på en lang række møder med borgere og aktører - herunder i regi af forsknings- og udviklingsprojektet Nye Veje i Naturpark Åmosen, der startede i 2019.

Der skal siges en stor tak til bidragsyderne og redaktørerne til de forgange naturparkplaner for det store arbejde med at lægge grundstenene for naturparken.

Naturpark Åmosen går ind i en ny og spændende periode, med de store tanker der er for den danske natur set fra politisk hold. Hvilket vi vil gøre meget for at følge op på.

God læselyst

På bestyrelsens vegne
Flemming E. Larsen, formand

Ellesumpen ved Delhoved Skov

INDLEDNING OG LÆSEVEJLEDNING

Naturparkplanen begynder med afsnittet "Siden sidste plan" som giver en kort status på alle tematikker og kommer med et par centrale nedslag. Dette giver et indblik i gennemførte og igangsatte indsatser fra den forgangne periode, så vi kan følge med i udviklingen og se, hvordan denne plans målsætninger og indsatser bygger videre på gennemførte eller igangsatte indsatser.

Naturparkplanen er opbygget ud fra temaerne natur, kultur, friluftsliv, turisme og erhverv, formidling, borgerinddragelse og evaluering. Indledningsvist beskrives Naturpark Åmosen i relation til temaet, og dernæst gennemgås målsætninger og indsatser for temaet i henhold til de visioner og hovedmålsætninger, der er vedtaget i kommuneplanerne for de tre samarbejdskommuner. Til hvert tema hører også en status på, hvilke konkrete indsatser naturparken i den forgangne planperiode har gennemført eller igangsat.

Naturparkplanen har ingen retsvirkninger, ligesom den selvejende institution ikke har myndighedskompetence. Planens gennemførsels- og succesgrad er derfor afhængig af frivillige aftaler og de ansvarlige myndigheder. Udviklingen i Naturpark Åmosen skal nemlig hvile på frivillighed.

RESUMÉ

Naturen strækker sig ud på et areal på ca. 8.500 ha, og naturparken udgør en sammenhængende, fugtig landskabskorridor bestående af ådale, søer og moseområder. Korridoren strækker sig 45 km gennem et kuperet morænelandskab fra Undløse i øst til det flade landskab ved Storebælt i vest. Naturpark Åmosens landskab er karakteriseret af store vidder, flotte udsigtspunkter og en mosaik af naturtyper, heriblandt sø, overdrev, hede, eng, strandeng, mose og skovbevokset tørvemose.

Omkring 80% af naturparkens areal ligger under naturbeskyttelsesloven paragraf 3 eller i de såkaldte Natura 2000-områder. Naturpark Åmosens naturrige landskab kan inddeles i fem hovedområder: Store Åmose, Skarresø og skovområderne, Lille Åmose med omgivende landbrugsområder, Tissø med nærmeste bredområder og Ådalene vest for Tissø med Bøstrup Å og Halleby Å.

Naturpark Åmosen er et **kulturhistorisk** skatkammer. Intet andet sted i Europa har der eksisteret en så varieret og velbevaret kulturarv fra stenalderen. Grundet tørvelagenes særlige bevaringsforhold vidner fund fra naturparkens område om samspillet mellem menneske og natur gennem næsten 13.000 år. At dykke ned i den materielle kulturarv er som en tidsrejse gennem menneskets historie i det nuværende Danmark.

Naturpark Åmosens 8.500 ha store område rummer helt gode muligheder for et varieret og udfordrende **friluftsliv**, fra jagt og fiskeri til badning ved stranden, vandreture og naturovernatning. En stor del af udviklingen af det gode friluftsliv i Naturpark Åmosen handler derfor om at skabe bedre infrastruktur mellem eksisterende og kommende formidlingspunkter, overnatningsmuligheder, spisesteder og andre relevante faciliteter. Udviklingen af friluftslivet i Naturpark Åmosen sker altså i samspil med erhvervs- og turismeinteresser og i tæt samarbejde med private lodsejere.

I forhold til **turisme** og **erhverv** findes et spirende udvalg af oplevelsesøkonomiske erhverv foruden den eksisterende landbrug og skovdrift i området. Det kunne eksempelvis være udlejning af shelterpladser, bondegårdsferier, besøgsårde, caféer, guidede ture og salg af lokale produkter. Sideløbende er Naturpark Åmosen som brand også vokset sig stærkere, hvilket betyder, at der er grobund for partnerskaber mellem naturparken og de spirende oplevelsesøkonomier, så virksomhederne kan koble sig på naturparken i det omfang, de kan kapere, og omvendt. På den måde øges sandsynligheden for, at gæsten også får en Naturpark-Åmosen-oplevelse, når de besøger private virksomheder i området.

Formidling i Naturpark Åmosen foregår i dag på forskellige niveauer, da der både er behov for at formidle natur- og kulturværdier, naturparkens begivenheder og naturparken som koncept. For at sikre lokalt ejerskab til naturparken er det vigtigt, at der etableres ambassadørskaber ude i lokalsamfundet og at naturparken på anden vis gensidigt kobles op på relevante aktører, så naturparkens kernefortælling også kan blive fortalt gennem disse koblinger.

Naturpark Åmosen bygger på et fundament af **frivillighed** og **borgerinddragelse**, og det er helt centralt at lodsejere og borgere inddrages i arbejdet med at vedligeholde, planlægge og udvikle naturparken i fremtiden. Derfor er borgerinddragelse også et tværgående i hele naturparkplanen og dens målsætninger og indsatser. Borgere er alle sammen forskellige. Nogle ønsker at være med til at planlægge nye tiltag og give sit besyv med fra lokal viden og egne erfaringer, mens andre vil med i mere omfattende praktisk medbestemmelse i form af mindre grupper – såkaldte laug – der får tildelt et ansvar for tiltag og vedligeholdelse af stier, hegn, gærder, bræmmer, dyrehold mm. Vi ønsker at tilgodese begge grupper, da borgerinddragelse er forudsætningen for at skabe lokalt engagement og ejerskab til naturparken.

SIDEN SIDSTE PLAN

I den forgangne planperiode er der sket meget. Det er særligt forsknings- og udviklingsprojektet "Nye Veje i Naturpark Åmosen", der har sat sit præg på de seneste års udvikling. Projektet deles med Roskilde Universitet og løber i perioden 2019-2023, og er støttet af Nordea-fonden med 11,1 mio. Det er omfattende og rækker ind i danske naturparkeres tematikker. Projektets resultater og læringer tages ind i naturparkens drift og videreudvikling. På naturområdet har Den Danske Naturfonds køb af Ulkestrup Lyng og LIFE-projektet om de østdanske højmoser udrettet meget for naturgenopretningen til gavn for både natur- og kulturværdier. Netværksaktiviteter, "De Fire koncepter" samt løntilskud og andre understøttende initiativer og projekter fra Friluftsrådet har haft betydning for udviklingen af tematikkerne friluftsliv, formidling og turisme. Herunder sættes fokus på de væsentligste initiativer.

Nyt visuelt udtryk og lokationsbaseret hjemmeside

I regi af projektet "Nye Veje i Naturpark Åmosen" har naturparken fået udarbejdet et nyt visuelt udtryk, heriblandt nyt logo og en ny lokationsbaseret hjemmeside. Hjemmesiden rummer naturparkens to nye digitale kort. Det ene kort giver besøgende et overblik over naturparkens udbud af oplevelser, faciliteter og infrastruktur, og er skabt i samarbejde med relevante virksomheder. Det andet kort formidler natur- og kulturværdier fra området og andre spændende historier, eksempelvis tørvegravning eller arkæologi. For at inddrage borgernes mest muligt i indsamlingen af disse historier er det også muligt for borgerne selv at indtaste historier direkte på kortet.

Øget fokus på egnsunikke produkter og services

Projektet "Egnsunikke produkter & services fra Naturpark Åmosen" blev gennemført i perioden 2017-2019 (Oxford Research, 2019) og erfaringerne herfra blev taget med videre i Nye Veje-projektet, hvor samarbejdet mellem områdets lokale virksomheder og Naturpark Åmosen er blevet styrket gennem et innovationsforløb og netværksaktiviteter. De lokale virksomheder dækker forskellige typer af produkter og services, eksempelvis ølbryggeri, honningproduktion, blomsterbinderi, naturovernatning, veteranogoplevelser, guidede ture og besøgsårde. Naturpark Åmosen bidrager med at sætte rammen for netværket, hvor virksomhederne kan hente inspiration til sæsonen, sparre med hinanden og støtte hinanden med formidling og markedsføring af hinandens produkter og services og lignende samarbejder.

Udkig til Tissø fra fugleskullet. Foto: Anders Søgaard

Indgange og støttepunkter

Den selvejende institution har en forpligtigelse til at etablere formidlingscentre - indgange - med forskellige tematikker til naturparken. Korresponderende hermed er en leverance om Naturrum i Nye Veje-projektet. Her arbejdes med etablering af et naturrum i Jyderup ved Skarresø med Holbæk Kommune som projektejer. Foruden denne nordlige indgang arbejdes i tæt samspil med kommunerne og lokale drivkræfter om indgangene ved Tissø Vikingecenter og i øst ved Assentorp. Eksempler på støttepunkter til disse indgange er Skellingsted Friluftsområde og Naturpark Gateway i Gørlev.

Naturpark Gateway

Det styrkede fokus på "nye veje" både fysisk, digitalt og mentalt i forhold til kendskab har afstedkommet mange lokale initiativer. Heriblandt Gørlev Lokalforening, som tog initiativ til og har etableret "Naturpark Gateway", som et støttepunkt og en indgang til naturparken. Her er kreativ legeplads samt udendørs og overdækket møde- og formidlingsrum inspireret af naturparken med særligt fokus på vikingetiden jf. Gørlevs geografiske nærhed til Tissø Vikingecenter. Gørlev Lokalforening håber, at Naturpark Gateway vil blive et stort hit hos de nærliggende sommerhusområder, der således vil blive inspireret til besøg i naturparken.

Istidsruten gennem Naturpark Åmosen

Istidsruten er en kombineret cykel- og oplevelsesrute på 390 km fordelt på fem etaper, hvoraf omkring 40 km løber igennem Naturpark Åmosens arealer, blandt andet omkring Skarresø og Tissø. Naturparken har deltaget i etableringen af støttepunkter hertil, blandt andet indhold til formidlingstavler og renovering af bro på en flydeplatform ved Skarresø i samarbejde med Jyderup Fonden (indviet primo-2022). Istidsruten spiller, i samarbejde med Destination Sjælland, en vigtig rolle i det videre arbejde med cykelturisme i naturparken.

Friluftsrådet og De fire koncepter

2021 var det sidste år med løntilskud fra Friluftsrådet. Rådets netværk af danske natur- og pilotnaturparker har været en prioritet ligesom Naturpark Åmosen bestræber sig på at deltage i de aktiviteter og projekter, som giver mening og kan afsættes ressourcer til. Som den eneste naturpark har Naturpark Åmosen gennemført aktiviteter i alle "de fire koncepter"; Unge Naturparkambassadører (skoleklasser), lokale guider (alle med lyst og mulighed), Spring ud (bevægelse i det fri for de 0-6 årige) samt Vild Mad (sankning og mad fra naturen).

Foto: Daniel Urhøj

Bedre vilkår for højmoser

Sorø Kommune har gennemført naturgenopretning på 171 ha højmoser i Naturpark Åmosen. Projekt Østdanske Højmoser blev støttet af EU's LIFE+ program og staten. Det blev gennemført i perioden 2013-2021 i Verup Mose og Sandlyng Mose.

Højmoser er dannet af sphagnum-mosser, og kun en levende membran af sphagnum kan sikre de højtliggende tørvemoser mod forsat nedbrydning. Naturgenopretningen består i at opsamle nedbør, så højmosens tykke tørvelag vådgøres på ny og bliver egnet levested for sphagnum mosser og tilknyttet flora og fauna. Til formålet er opsat mere end 4,5 km membraner, der er nedsat spunsvægge til maksimal vandtilbageholdelse og et vandløb er omlagt for at sikre vandafledning fra marker i oplandet.

Andre tiltag er: 31 hektar skov og krat er ryddet, genryddet eller veteraniseret til død og henfald; 3,3 hektar er afskrabet og ca. 0,5 hektar er podet med friske Sphagnum-mosser, høstet fra nyt tørveindvindings-site i Estland. Projektet anslår, at der over tid kan genskabes aktiv højmose på 81 hektar i de indre dele af højmoserne. (Guldborgsund og Sorø Kommuner, 2021)

Den Danske Naturfond køber Ulkestrup Lyng

Naturfonden har i 2021 købt 100 hektar i Åmosen, Ulkestrup Lyng, som er en af de få sidste højmoser på Sjælland. Målet er at gendanne og beskytte højmosen for at sikre levesteder for en række sjældne arter og en række uvurderlige stenalderfund, heriblandt bopladser. Naturpark Åmosen er her tiltænkt en rolle i forhold til formidling og rekreative muligheder (Den Danske Naturfond, u.å.).

VISION OG MÅLSÆTNINGER

Naturpark Åmosen fremstår som et natur- og kulturlandskab med både nationale og lokale natur- og kulturværdier med høj formidlingsværdi og nye muligheder for friluftslivet. Naturparken har potentiale til at udgøre en positiv symbiose mellem natur, kultur, friluftsliv, turisme, erhverv, formidling og borgerinddragelse. Naturparken bruges, beskyttes og udvikles i et bæredygtigt samspil mellem natur, kultur og mennesker.

Den overordnede vision

Ved etableringen af Naturpark Åmosen udarbejdede naturparken og de tre samarbejdskommuner en fælles vision for naturparkens udvikling sammen med en række juridisk bindende indsatser, som i dag er indskrevet i gældende kommuneplaner for Sorø, Holbæk og Kalundborg kommuner (bilag 1). Det er denne vision, som lægger grundstenene for nuværende og tidligere revisioner af naturparkplanen.

Det er den overordnede vision, at Naturparken skal styrke og udvikle de internationale og nationale natur- og kulturværdier samtidig med, at den stadig kan fungere som et område med levende land- og skovbrug og udvikle sig til et stadig mere attraktivt område for friluftsliv og for bosætning i oplandet. Der skal med naturparken kunne ske en positiv udvikling inden for alle områder: natur, kultur, friluftsliv, turisme, erhverv, formidling og borgerinddragelse.

Næsten hele det danske landskab er påvirket af menneskelig aktivitet, især af jord og skovbrug. Til de mest værdifulde naturområder hører f.eks. de kreaturafgræssede enge - især i kombination med våde moseområder og søer. Denne kombination har stor betydning for et stort antal ynglende og rastende vade- og svømmefugle.

Naturpark Åmosen kan med tiden komme til at danne en "blå" og "grøn" korridor gennem landskabet, der især bygger på disse værdifulde naturtyper samt en høj grad af naturlig udvikling, herunder af visse skovarealer hen imod naturskov.

På formidlingsområdet er det især intentionerne at formidle de forskellige historiske perioders udnyttelse af lavbunds- og søområder fra jægerstenalder til nutid – med jagt, fiskeri, transport, udnyttelse af vandenergi, landbrug og tørvegravning. Fra Naturpark Åmosen har denne formidling både internationalt og nationalt perspektiv.

Det er også intentionen, at befolkningen i naturparken får de bedste muligheder for at opleve natur- og kulturværdierne. Formidling og information er med til at skabe forståelse for bevaring af natur- og kulturværdierne, ikke mindst i lokalbefolkningen og blandt de besøgende i de områder, hvor værdierne skal bevares. Som størstedelen af det danske landskab er Naturparken næsten udelukkende i privat eje. Det er hensigten at vise, at man gennem lokale kræfter og lokale samarbejder både kan styrke internationale og nationale natur- og kulturværdier samtidig med, at man udvikler et aktivt og attraktivt lokalsamfund.

DE OVERORDNEDE MÅLSÆTNINGER

Målsætningerne er pejlemærker, som bestyrelsen og sekretariatet for Naturpark Åmosen skal arbejde ud fra gennem frivillige aftaler. De handler om, hvordan naturparken skal udvikle sig på langt sigt.

Følgende overordnede målsætninger er aftalt med de tre samarbejdskommuner ved etableringen af Naturpark Åmosen og lægges til grund for udviklingen af Naturpark Åmosen 2023–2028:

- Naturparkens karaktergivende landskabelementer og geologiske formationer og forekomster skal bevares og synliggøres.
- Kulturmiljøer og kulturhistoriske spor skal bevares, synliggøres, gøres tilgængelige og formidles, ligesom viden herom skal udbygges.
- De væsentligste naturtyper skal bevares, og deres udbredelse, kvalitet og mangfoldighed styrkes. De skal beskyttes mod tilgroning, afvanding, næringsstofftilførsel, invasive arter m.v. og udvikles til at blive bæredygtige og dynamiske økosystemer med naturlig vandbalance m.v.
- Der skal skabes større sammenhæng mellem naturparkens naturområder. Områdernes samspil med de øvrige naturområder på Sjælland skal ligeledes styrkes.
- Mulighederne for friluftsliv og naturoplevelser skal styrkes.
- Udviklingen af friluftsliv og turisme skal ske på et bæredygtigt grundlag.
- Sårbare naturområder skal beskyttes mod slitage og forstyrrende færdsel og ophold.
- Formidling og naturvejledning skal styrkes og koordineres i forhold til lokale aktører gennem udbygning og etablering af aktiviteter, servicefunktioner og faciliteter.
- Forskning skal understøttes og undervisning styrkes gennem etablering af faciliteter og undervisningstilbud.
- Naturparkens udvikling skal følges og evalueres.

NATUR

Naturpark Åmosen omfatter et areal på ca. 8.500 ha og udgør en sammenhængende, fugtig landskabskorridor bestående af ådale, søer og moseområder. Korridoren strækker sig 45 km igennem et kuperet morænelandskab fra Undløse i øst til det flade landskab ved Storebælt i vest. Landskabets udformning og geologiske opbygning er resultatet af de processer og begivenheder, der fandt sted under og umiddelbart efter istiden, der startede for ca. 115.000 år siden, og som sluttede for 11.500 år siden. Det bakkede morænelandskab med de mange dødishuller er overvejende skabt i forbindelse med den gradvise tilbagesmeltning af isen fra det såkaldte Bælthavs fremstød, der fandt sted for ca. 15.000 år siden.

Naturpark Åmosens landskab er karakteriseret af store vidder, flotte udsigtspunkter og en mosaik af naturtyper, heriblandt sø, overdrev, hede, eng, strandeng, mose og skovbevokset tørvemose. Omkring 80% af naturparkens areal ligger under naturbeskyttelsesloven §3 eller Natura 2000-områder. De største sammenhængende arealer med habitatnatur findes ved Flasken, omkring Tissø og i Ulkestrup Lyng, Store Lyng, Sandlyng Mose og Verup Mose, som alle er beliggende i Store Åmose. Naturpark Åmosens naturrige landskab kan inddeles i fem hovedområder:

Store Åmose

Store Åmose er et stort og fladt landskab af afvekslende karakter, som er dannet af smeltevand og består af nedbrudt højmose, tørvegrave med fattigkær og hængesæk, samt ikke mindst betydelige arealer med skovbevokset tørvemose. Mosefladen består her af en mosaik af dyrkede marker, hegn, småbevoksninger og græsningsenge. Den østlige og brede del af mosen præges af større skove, plantager, dyrkede og uopdyrkede marker, græsningsenge og tilgroede næringsfattige tørvemoser.

Skovbevokset tørvemose er opstået som følge af afvanding og tilgroning af næringsfattig mosetørv. De bedst bevarede moserester findes bl.a. i Ulkestrup Lyng, Verup Mose, Sandlyng Mose og Storelyng. Moseområderne rummer bl.a. femradet ulvefod, klokkel yng, rosmarinlyng, kongebregne og mosebølle, som alle er sjældne plantearter i Vestsjælland.

Skarresø og skovområderne

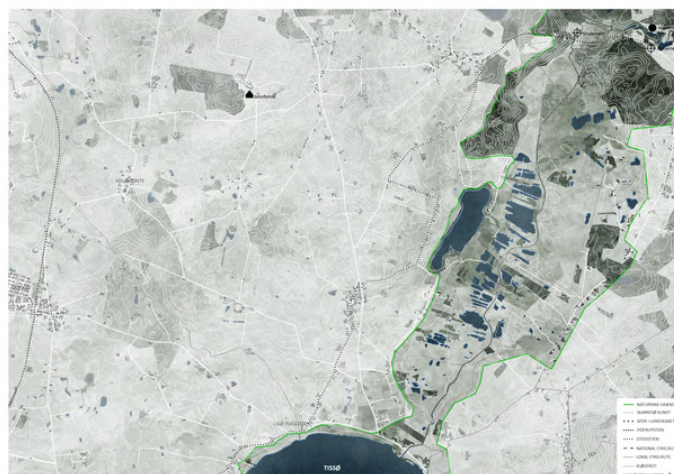
Landskabet er et sammenhængende skovområde i kuperet dødis- og morænelandskab præget af en del mindre skovrum med bl.a. gamle vandmøller, græsningsoverdrev og græsningsenge. Skarresø er en stor skovomkranset ferskvandssø på 192 ha.

Der findes tre mindre øer i søens vestlige ende, hvor havørnen har sin rede på den største af disse, Magleholm. Rundt langs bredderne og omkring Magleholm findes en hel del grunde og stenrev. I resten af søen er bunden mere blød. Søen har i gamle dage fungeret som mølledam for Kongens Møller (TrapDanmark, 2021).

Lille Åmose med omgivende landbrugsområder

Lille Åmose er dannet af smeltevand og præges af en mosaik af store vandfyldte tørvegrave, græsningsenge, hegn og kratbevoksninger. De omgivende skrånende morænejorder giver området karakter af en lukket ådal. Ved mosen findes overvejende husmandsbebyggelser bl.a. på gammel overdrevsjord, og området har tidligere været anvendt til tørvegravning. Der er bevaret rester af overdrev enkelte steder. Lille Åmose er et vigtigt område for rastende fugle som bl.a. grågås, sædgås, sangsvane og ynglefugle, som bl.a. rødbrum og rørhøg.

Tisso med nærmeste bredområder

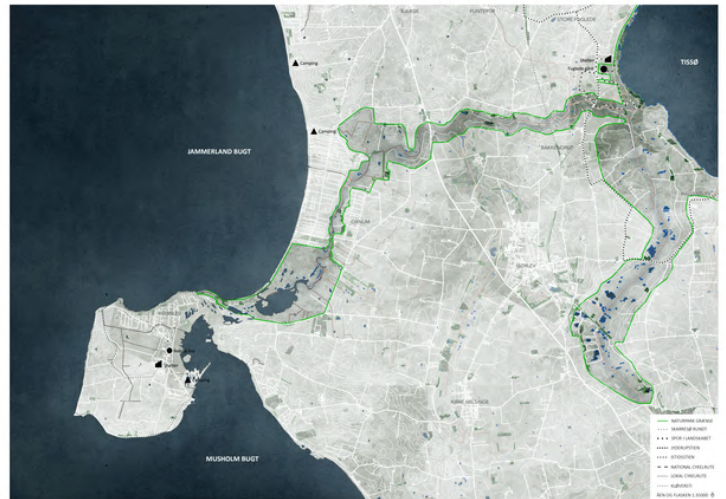
Tisso er en stor ferskvandssø med hovedsagelig åben bredzone og flere steder med kreaturgræsning ud til søbredden. Søen er karakteriseret af store vandstands-svingninger. Langs søens bredder er vanddybden ikke over en meter, men ca. 250 meter ude går det ret brat ned til 10-12 meter. I nord er der karakteristiske græsningsområder med underbidte tjørn. Langs østbredden er der ryddet, så der er mindre tilgroning. Området præges af nærheden til den høje og markante randmorænebakke øst for søen. Her yngler et par havørne. Tisso er en meget vigtig lokalitet for ynglende og rastende fugle, og der er gennemført forbedringer for fuglelivet ved at etablere fugleøer og rydde krat ved søens sydøstside. Der har igennem tiderne været et betydeligt ferskvandfiskeri i Tisso efter gedder, sandart, brasen og frem for alt ål.

Ådalene vest for Tisso med Bøstrup Å og Halleby Å

Landskabet er karakteriseret ved smalle ådale formet af smeltevand og beliggende i fladt/let kuperet moræneland. Det er stedvis præget af en mosaik af græsningssenge, rørskov, moser, krat og uopdyrkede partier. Store dele af arealerne ved Bjerger Enge og Halleby Å er afgræssede enge og strandenge med rester af afsnørede åløb.

Ved Storebæltskysten findes marine forlandsdannelser med strandsøen Flasken ved åens udløb. Flasken og Halleby Ås udløb i Storebælt er et af de få naturlige og uregulerede åudløb på Sjælland. Udløbet er omgivet af fine strandenge, som oversvømmes med havvand, og er kendetegnet ved, at der findes et særligt planteliv, som tåler salt. Strandengene er også et vigtigt rasteområde for gæs og ynglelokalitet for strandtudse. På strandengene vokser bl.a. kveller, strandfirling, dansk kokleare, smalbladet hareøre og spidshale.

Nord for Flasken ligger Fællesfolden, som rummer forekomster af surt overdrev, tidvis våd eng og fugtig hede med en karakteristisk og regionalt sjælden flora med bl.a. tuekæruld, mosetroldurt, tusindfrø, rundbladet soldug og børste siv. Ved sommerhusområdet Ornum, findes to mindre områder af tør hede. Vegetationen er domineret af dværgbuske og adskillige arter af lav. Der er registeret plantearterne hedelyng og revling. Naturtypen hede er usædvanlig i denne del af landet.

FUGLE- OG DYRELIV

Natura 2000-områderne i Naturpark Åmosen er bl.a. udpeget for at beskytte levestederne for den lille fisk pigmerling, stor vandsalamander, sumpvindelsnegl og odder. Odderen, som tidligere har været anset for udryddet på Sjælland, lever i tilknytning til Naturpark Åmosen og er en væsentlig årsag til at området er udpeget til habitatområde.

Fuglelivet i Naturpark Åmosen er enestående! Havørnen yngler ved Skarresø og ved østsiden af Tissø. Området er udpeget som fuglebeskyttelsesområde for at beskytte rastende fugle som bl.a. grågås, sædgås, sangsvane og ynglefugle som rørdrum, dværgterne, klyde og brushane.

Tissø er en af landets bedste lokaliteter for toppet lappedykker og det sted på Sjælland, hvor der raster flest pibesvaner om vinteren. På den flade sydbred mellem Sæby Kirke og Hallenslev holder mange vadefugle til i træktiden. Helt enestående er det, at der er ynglende dværgterne og klyder ved Tissø, da disse arter normalt kun yngler ved kysten. Generelt yngler der flere sjældne fugle i Naturpark Åmosen, og det ser ud til at tranerne er på vej. Der skal tages hensyn til fuglenes leve- og ynglesteder ved aktiviteter i området.

Odder

Odderen er Naturpark Åmosens svar på Loch Ness-uhuret, for i de seneste årtier har kun få øjenvidner set dyret. I sommeren 2016 blev en odder dog filmet med vildtkamera i Naturpark Åmosen, og det bliver spændende at følge udviklingen fremover. Ser man et langstrakt pelsdyr i vandet, skal man være opmærksom på forvekslingsmulighed med mink og ilder. Odderen er dog væsentlig større end disse, har en ret ensartet mørk pels med lysere hals og hage og et bredt, fladt hoved på en kraftig hals, der næsten går i et med kroppen. Den lever hovedsageligt af fisk, men frøer bidrager også til kosten.

Dværgterne

I slutningen af april er vandet i Tissø sunket så meget, at fugleøerne i sydenden er dukket op over overfladen og derfor er utilgængelige for ræve, katte og rotter, hvilket sikrer ynglepladser for dværgterner. Bestanden af dværgterner er lille, og det er ret usædvanligt at finde en ynglekoloni inde i landet som ved Tissø. Dværgterner er optaget på rødlisten over truede arter og på EU's fugledirektivs bilag 1, og naturparkens dværgternekoloni er således en del af grundlaget for udpegning af Tissø og Lille Åmose som internationalt EU-fugleområde.

Havørn

I Naturpark Åmosen har havørnen etableret sig som ynglefugl, og der er gode chancer for at se havørne hele året i hele området, hvor ørnene har deres jagtmarker fra Tissø op igennem Lille Åmose til Skarresø. Det første par byggede rede på øen Magleholm i den nordvestlige ende af Skarresø, og i 2008 slog endnu et par sig ned i en skov ved Tissø.

Udsigt over Lille Åmose. Foto: Daniel Urhøj

Sårbarhed og påvirkning

Reduktion og opsplintning af naturen

Et af de væsentligste problemer for en række naturtyper er, at de ligger spredt og i små enklaver. Det drejer sig f.eks. om overdrev og lysåbne mosetyper, som kun findes i små og spredte forekomster.

Odderen er truet på grund af bestandens ringe størrelse og isolation fra nabobestande i Jylland og Sverige. Krydsende vejforløb er også en trussel mod odderen og bidrager til bestandens fragmentering.

Afvandede og opdyrkede lavbundsarealer kan gøre det vanskeligt at skabe optimale livsbetingelser for områdets fugle og andre dyr på udpegningsgrundlaget. Særligt brushane har i dag ugunstige betingelser på grund af et reduceret potentielt yngleareal.

Udledning af næringsstoffer

Kvælstofdeponering fra luften kan forårsage ændringer af naturområdernes sammensætning og kvalitet. For flere naturtyper er tålegrænsen overskredet, f.eks. hede, hængesæk og skovbevokset tørvemose. Flasken trues også af næringsstofbelastning fra by og land, drænvand fra gødede marker, overløb fra rensningsanlæg, spredt bebyggelse mv. og Skarresø er i disse år plaget af blågrønne alger i sommerperioden.

Tilgroning

Tilgroning er en trussel for de lysåbne naturtyper. Riggær trues af tilgroning med især tagrør og store starrer. Tilsvarende er en del af overdrevene truet af tilgroning. Kvælstofdeposition stimulerer tilgroning.

Særligt i Naturpark Åmosens østlige del, på de næringsfattige, afvandede og tørveafskrællede dele, er langt hovedparten af områdets nedbrudte højmoserester sprunget i skov. Derved har områderne karakter af skovbevokset tørvemose frem for den lysåbne næringsfattige naturtype nedbrudt højmose. Udtørringen har også den effekt, at den fremmer tilgroning med træer, hvilket bevirker yderligere udtørring og kaster skygger på bundplanterne. Udtørring og tilgroning i Store og Lille Åmose formindsker den botaniske artsrigdom og truer endvidere potentielle yngleområder for brushane og andre engfugle.

Invasive arter

Invasive plantearter er uønskede plantearter, som er indført til Danmark, og som har vist sig at være så aggressive og konkurrencedygtige, at de fortrænger den naturlige danske flora. I Naturpark Åmosen er det særligt kæmpebjørneklo, som truer den naturlige flora og fauna i områdets lavbundsarealer. Ved kysten er det særligt rynket rose, som truer områdets naturlige klitvegetation.

Forstyrrelser

Forstyrrelser i form af menneskelig færdsel, løse hunde og sejlads har betydning for særligt dyrelivet i naturparken. Færdsel i og omkring potentielle ynglesteder for trane, havørn og fiskeørn har betydning for arternes ynglesucces. Færdsel og sejlads visse steder i naturparken kan være i konflikt med odderinteresserne og forringe mulighederne for at opnå gunstig bevaringsstatus. Rastende og ynglende fugle kan ligeledes være følsomme over for forstyrrelser.

MÅLSÆTNING & INDSÆTNER

Naturparkens karaktergivende landskabselementer og geologiske formationer og forekomster skal bevares og synliggøres.

Det vil sige, at det langsigtede mål er, at samle, synliggøre og formidle de landskabelige og geologiske værdier for brugerne af Naturpark Åmosen.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- i samarbejde med Holbæk, Kalundborg og Sorø Kommuner at tage højde for at særlige geologiske formationer bevares, synliggøres og formidles, eventuelt ved at rydde eller holde vegetationen nede på steder, der udvælges også i samarbejde med de pågældende private lodsejere.
-
-

MÅLSÆTNING & INDSÆTNER

De væsentligste naturtyper skal bevares, og deres udbredelse, kvalitet og mangfoldighed styrkes. De skal beskyttes mod tilgroning, afvanding, næringsstofftilførsel, invasive arter m.v. og udvikles til at blive bæredygtige og dynamiske økosystemer med naturlig vandbalance m.v.

Det vil sige, at det langsigtede mål er at arbejde for at sikre gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for habitatområderne. Indsætterne er beskrevet i de 3 kommuners handleplaner for Natura 2000 område 156 og 157.

Det betyder, at Holbæk, Kalundborg og Sorø Kommuner i samarbejde med Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at der sker en sikring af vandstanden på højmoserester. Målet er 200-220 ha. Holbæk og Sorø Kommuner er ansvarlige.
 - at lysåbne terrestriske naturtyper, navnlig tørt kalksandoverdrev (6120), sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Kalundborg Kommune er ansvarlig.
 - at sikre, at habitatnatur, som ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse. Kalundborg Kommune er ansvarlig.
 - i samarbejde med Kalundborg Kommune er der særlig fokus på, at invasive arter, især rynket rose, skal bekæmpes og spredning forebygges. Målet er 10 ha.
 - i samarbejde med kommunerne, Naturstyrelsen og lodsejere at udvide arealer med overdrev ved at etablere græsning og eventuel kratrydning på tidligere overdrevsarealer.
 - at der i forbindelse med naturplanerne sker en sikring af uforstyrrede levesteder og af faunapassager 4-11 stk. for oddere. Holbæk-, Kalundborg- og Sorø Kommuner er ansvarlige.
-
-

MÅLSÆTNING & INDSÆTTER

Sårbare naturområder skal beskyttes mod slitage og forstyrrende færdsel og ophold. Det vil sige, at det langsigtede mål er, at der ved nyanlæg, fx stier, broer, opholdssteder, fugletårne mv., tages hensyn til naturområdets sårbarhed og særlige beskyttelse.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at der i forbindelse med etablering af stier sættes fokus på, om disse berører sårbare naturområder.
- at færdsel i sårbare naturområder søges undgået ved at regulere adfærd med etablering af bedre infrastruktur i form af stier, skiltning m.v.

MÅLSÆTNING & INDSÆTTER

Der skal skabes større sammenhæng mellem naturparkens naturområder. Områdernes samspil med de øvrige naturområder på Sjælland skal ligeledes styrkes.

Det vil sige, at det langsigtede mål er at arbejde for god økologisk tilstand i alle vandløb og søer, og forbindelser mellem naturparkens naturområdet, fx ved at fjerne faunaspærringer og etablere grønne korridorer.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at indgå i en dialog med Holbæk, Kalundborg og Sorø Kommuner om som en start at forbedre passagemulighederne i Halleby Å/Åmose Å-systemerne på måder, der ikke er til skade for de vigtige kulturmiljøer, der knytter sig til vandmøllerne.
- at gå i dialog med Holbæk, Kalundborg og Sorø kommuner om udvikling af grønne korridorer i Naturpark Åmosen og de tilgrænsende naturområder.
- ved etablering af fx kogræsserlaug at indtænke sammenhængen til andre naturområder.

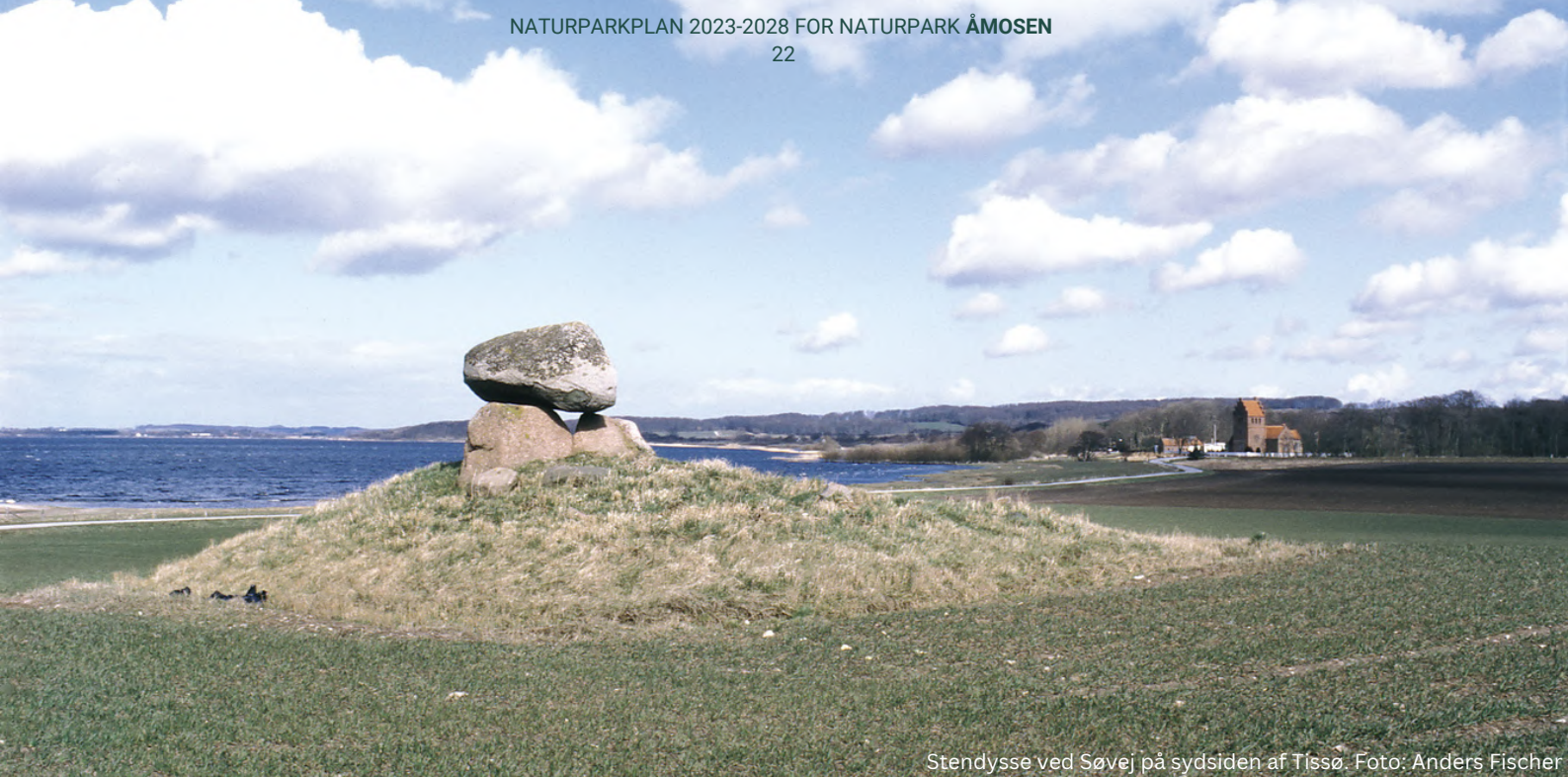

VI ER ALLEREDE GODT IGANG

- Der er ansøgt om etablering af broer og spang flere steder i Halleby Å og Åmose Å-systemet.
- Den Danske Naturfond har købt 100 ha jord, Ulkestrup Lyng, hvor højmose genoprettes og vandstanden forbedres til gavn for sjældent plante- og dyreliv.
- LIFE Østdanske Højmoser har succesfuldt forberedt genskabelse af 81 ha højmose i moserne Sandlyng og Verup.
- Centrale naturværdier i naturparkens område er kortlagt og gjort tilgængeligt på Naturpark Åmosens digitale kort over historier fra egnen.
- Naturpark Åmosens naturvejleder har gennemført en række guidede ture med fokus på naturformidling og sankning.
- Naturpark Åmosens naturvejleder har gennemført en række forløb med børn og unge.
- Naturpark Åmosen deltager i følgegruppen til etableringen af Katstrup Vildnis.
- Naturpark Åmosen har iværksat og gennemført oversigtsmæssig inspektion og vurdering af naturtilstanden i naturparkens områder.

Stendysse ved Søvej på sydsiden af Tissø. Foto: Anders Fischer

KULTUR

Områderne i Naturpark Åmosen er et kulturhistorisk skatkammer. Intet andet sted i Europa har der eksisteret en så varieret og velbevaret kulturarv fra stenalderen. Grundet tørvelagenes helt særlige bevaringsforhold vidner fund fra naturparkens område om samspillet mellem menneske og natur gennem næsten 13.000 år. At dykke ned i den materielle kulturarv er som en tidsrejse gennem menneskets historie i det nuværende Danmark.

De ældste tider

Åmose Å/Halleby Å dannede i jæger-fisker-stenalderen en hovedvandvej fra kysten til indlandet. Fra tiden 9000-4000 år f.Kr. er der bevaret talrige spor af menneskets liv og færden i både Store- og Lille Åmose. De velbevarede fund fra denne tidlige epoke af Danmarkshistorien er spektakulære, selv på internationalt niveau. Der er redskaber af organisk materiale, smukke våben af elsdyr- og kronhjortetak med indridsninger af dyr og mennesker, skeletter, madrester og ruiner af hytter. Alle disse fund fortæller historien om bosættelse, jagt og fiskeri blandt landets oprindelige urbefolkning (Pedersen, 2005; 2008).

Fra omkring 4000 f.Kr. dukkede nye folk op. Det var indvandrede bønder. De fældede skov for at skaffe plads til korndyrkning og kvæghold. På bakkerne oven for mosen rejste de gravmonumenter af store sten, stendysser, hvoraf en del fortsat er bevarede. Store Åmose, Lille Åmose og Tissø blev hellige landskaber, i hvis mørke vande man nedsænkede ofre til åndelige magter. Mængder af lerkar med mad blev sat ud i sumpen. Fint forarbejdede stenøkser samt køer og mennesker gik samme vej. Åmoserne og Tissø er et af Nordeuropas rigeste fundområder for vådbundsøfringer fra bondestenalderen (Fischer & Pedersen, 2005).

Ofringerne til vandets magter fortsatte gennem resten af oldtiden, hvor tyngdepunktet efterhånden flyttede til Tissø. Her skænkede man våben og smykker til hedenske magter gennem jernalderen og et stykke ind i middelalderen, hvor landet ellers officielt var blevet kristnet, og de første kirker var opført omkring søen.

Vikingetiden

Ved vestbredden af Tissø har arkæologer undersøgt et kompleks af stormandsgårde, kultbygninger og håndværksboder fra 500- til 1100-tallet. Det ene monumentale bygningsværk har afløst det andet. Samtidig har man efterladt sig en overdådighed af hverdagsgenstande såvel som smykker og våben. Fundene er bemærkelsesværdige på europæisk plan.

Området rummer imponerende haller, fundrige værkstedsområder og spor af internationale handelskontakter. Der arbejdes fortsat på at udforske og forstå den kombination af magt, handel og kult, som har udfoldet sig her ved Tissø gennem oldtidens sidste århundreder (Pedersen, 2003).

Selchausdal Gods i nederlandsk renessancestil. Kilde: Selchausdal Gods

Hvideslægten

I 1100- og 1200-tallet var Hvideslægten de store jordbesiddere i NV-Sjælland (Pedersen, 2003). Således havde slægten ejendommene Læssøholm ved Bromølle samt Hallenslevlund og Sæbygård ved Tissø. Sæby Kirke er et synligt eksempel på Hvidernes magtmanifestation i landskabet. Den rummer nogle af landets tidligste og smukkeste kalkmalerier fra begyndelsen af middelalderen. Kirkens ældste dele og det tilhørende voldsted er opført i begyndelsen af 1100-tallet. Flere af Hvidernes centrale besiddelser ligger inden for Naturpark Åmosen og er vigtige brikker i fortællingen om området.

Kongens Møller

Der er et helt særligt kulturmiljø omkring Kongens Møller. Grundet åens kraftige fald på dette sted blev der allerede tidligt i middelalderen opført en række vandmøller. De fem, der tilsammen bærer betegnelsen Kongens Møller, fungerede til begyndelsen af 1900-tallet som industri- og kornmøller. Strids Mølle, nævnt første gang i 1336, var den, der opretholdt sin oprindelige funktion længst – indtil ca. 1960. Herefter blev vandet som energikilde udkonkurreret af elektricitet. Det velbevarede møllekompleks danner dog stadig en væsentlig helhed med høj fortællerværdi om den tidligste industri på Sjælland. Den bugtede Åmose Å, den tætte skov og møllesøen med det brusende styrt sætter scenen for stedets formidlingsmæssige kvaliteter.

Godslandskabet

Et vigtigt element i Naturpark Åmosens kulturmiljø er godslandskabet. Det rummer fortællinger om magt og indflydelse og tilbyder nutiden flotte landskabsoplevelser (Ovesen & Rasmussen, 2005). I de høje bakker øst for Tissø ligger herregårdene tæt. De mange stednavne med endelser på "tved" og "ved" fortæller, at området tidligere var mere skovdækket end i dag, og i løbet af 1400- og 1500-tallet lagde herregårdene i stigende grad beslag på netop denne type jorder. De mest bakkede og sandede arealer, der ikke var egnede til dyrkning, gjorde fyldest som overdrev. Godslandskabet afslører sig blandt andet ved de store marker, der er indhegnet af gamle stendiger og levende hegn. Smukke alléer viser vej til hovedbygningerne. Her ligger også driftsbygninger og en række småhuse til de folk, der tidligere var knyttet til godserne. De større hovedgårde har stadig bevaret stykker af den skov, der i tidlig middelalder dækkede en større del af området.

Kattrup Gods' hvidpudsede hovedbygning bygget i palæstil i 1925

Tørvegravning

Tørven i Åmoserne blev udnyttet til energiforsyning allerede i 1800-tallet. Men det var især 'tørveeventyret' i forbindelse med 2. Verdenskrig, der åbnede for Åmosens velbevarede, arkæologiske hemmeligheder. Fortællingerne om nyere tids tørvegravning og om livet i oldtiden går således hånd i hånd. Store Åmose var under krigen Sjællands største leverandør af tørv til brændsel. Det gav arbejde til hundreder af hårdtarbejdende tørvegravere. Under gravearbejdet så mange arkæologiske fund dagens lys for første gang, siden de var blevet tabt, deponeret eller ofret i oldtiden.

Landskabet omkring mosen rummer den dag i dag en kollektiv erindring om det beskidte arbejde, der manifesterede sig i barakbyer, togspor, læsseramper og opbevaringsbygninger. Der er god mulighed for oplysende, personlige fortællinger og små skæve vinkler på dette tørvegravningseventyr.

Sårbarhed og påvirkninger

De kulturhistoriske spor i Naturpark Åmosen er i mange tilfælde usynlige for det blotte øje. Sporene efter stenalderens bosættelser ligger gemt under tørven, vikingernes boliger er for længst forsvundet, og mange af Hvideslægtens imponerende bygninger står ej længere. Men jorden rummer fortsat et væld af spor af historiens gang.

Fremtidige generationer vil stille nye spørgsmål til fortiden, og vil have andre og bedre arkæologiske undersøgelsesmetoder, end man for øjeblikket råder over. Derfor er der behov for at bevare rester af kulturarv i jorden – ikke mindst i Naturpark Åmosen med dens internationalt fremtrædende arkæologiske rigdomme.

Dræning af jorden har haft en effekt på bevaringsforholdene, idet tørven er udtørret, organisk materiale er blevet nedbrudt, trægenstande er kollapsede, og jordoverfladen har sat sig indtil 2 m. Fra at være godt bevarede i vandmættede sumplag er mange af de uerstattelige oldtidsgenstande af organiske materialer nu ved at forsvinde pga. pløjning og formuldning (Fischer & Pedersen, 2005).

Der er derfor behov for naturgenopretning, hvor mosernes naturlige hydrologi genskabes. Et første initiativ, med øjeblikkeligt positiv effekt, kan være at afbryde drænrør og opfylde grøfter på arealer, som ikke længere benyttes til landbrug. Fra Naturpark Åmosens side kan der bakkes op om landbrugsorganisationers og myndigheders initiativer til at få gennemført naturgenopretning på måder, som holder lodsejerne økonomisk skadefri.

MÅLSÆTNING & INDSATSER

Kulturmiljøer og kulturhistoriske spor skal bevares, synliggøres og gerne gøres tilgængelige og formidles, ligesom viden herom skal udbygges. Ligesom godslandskabets historie og kulturhistorie synliggøres og formidles.

Det vil sige, at det langsigtede mål er fortsat arbejde for at synliggøre og formidle de kulturhistoriske potentialer for den brede befolkning. Øget synlighed og tilgængelig kræver en udbygning af naturparkens infrastruktur og plejeplaner for områdets kulturhistoriske lokaliteter.

Det betyder, at Holbæk, Kalundborg og Sorø Kommuner i samarbejde med Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at der udarbejdes plejeplaner i samarbejde med frivillige (rydning af krat og træfældning) for synlige fortidsminder, i samarbejde med kommunerne.
- at styrke forsknings- og formidlingssamarbejdet mellem vidensinstitutioner i de tre Åmosekommuner.
- at der arbejdes på yderligere formidling af både synlige og ikke synlige fortidsminder i Naturpark Åmosen.
- at der arbejdes på at beskytte den skjulte kulturarv

VI ER ALLEREDE GODT IGANG

- Nationalmuseets projekt "Førkristne kultpladser" har arbejdet med områdets kulturhistorie, særligt på vestbredden af Tissø.
- Naturpark Åmosen har et solidt samarbejde med Nationalmuseet og Museum Vestsjælland, og er med til at formidle den nye, forskningsbaserede viden til områdets besøgende.
- NPÅ samarbejder med Museum Vestsjælland om appen *Tidslommen*, der står for digital formidling ude i landskabet. I den forbindelse er der oprettet flere nedslagspunkter i NPÅ med fokus på formidling af natur og kulturhistorie.
- Et lille udvalg af de mange arkæologiske fund i området er kortlagt og gjort tilgængeligt på Naturpark Åmosens digitale kort over historier fra egnen.
- Godslandskabet og områdets kirker er kortlagt og gjort tilgængeligt på Naturpark Åmosens digitale kort over historier fra egnen.
- Flere lokalarkiver i Naturpark Åmosens område har deltaget i fortælleraftener, hvor særligt tørvegravningens historie er blevet kortlagt og gjort tilgængeligt på Naturpark Åmosens digitale kort over historier fra egnen.
- I samarbejde med Museum Vestsjælland er fortællinger om "den historiske mose" blevet kortlagt og gjort tilgængeligt på Naturpark Åmosens digitale kort over historier fra egnen.
- Naturpark Åmosens naturvejleder har med stor succes og deltagelse gennemført en række guidede ture med udgangspunkt i Kongens Møller
- Naturgenopretningsprojekter har haft beskyttelse af fortidsfund som delmål i blandt andet vådgøringsprojekterne.
- Formidlingstavler er blevet en integreret del af infrastrukturarbejdet og udvikles løbende i samarbejde med lokalarkiver, lokale foreninger og Museum Vestsjælland.

Gæster på tur gennem den 900 meter Bromølle tunnel. Foto: Anders Søgaard

FRILUFTSLIV

Muligheder for friluftsliv i Naturpark Åmosen: Naturpark Åmosens 8.500 ha store område rummer gode muligheder for et varieret og udfordrende friluftsliv, fra jagt og fiskeri til badning ved stranden, vandreture og naturovernatning. En stor del af udviklingen af det gode friluftsliv i Naturpark Åmosen handler derfor om at skabe bedre infrastruktur mellem eksisterende og kommende formidlingspunkter, overnatningsmuligheder, spisesteder og andre relevante faciliteter. Udviklingen af friluftslivet i Naturpark Åmosen sker altså i samspil med erhvervs- og turismeinteresser og i tæt samarbejde med private lodsejere.

Friluftsliv på naturens præmisser

For naturparken er det helt centralt, at udviklingen tager hensyn til den lokale natur og kulturarv. Et godt faciliteret friluftsliv vil altså sikre, at menneskelig aktivitet foregår i de dele af naturparken og på de tidspunkter af sæsonen, hvor naturen tillader det. Derfor bør friluftsliv også udvikles med en midlertidighed, så dele af naturparken kun er tilgængeligt i visse perioder af året eller i forbindelse med særlige arrangementer, hvor gæsterne er i følgeskab med en naturvejleder. På den måde kan begrænset tilgængelighed vendes til en styrke og være et redskab til at gøre naturoplevelserne i Naturpark Åmosen mere eksklusive til glæde for gæsterne, lodsejerne og naturen.

"I rapporten *Borgernes Stemme* fremhæves det ofte som en af de største forhindringer for påskønnelse af området, at de nuværende ruter ikke er forbundne, svære at komme frem til og nogle gange nærmest usynlige. Dette bekræftes af gæster interviewet i sommeren 2020, der ofte nævnte frustrationen over at vide, der er skøn natur et sted i nærheden, men ikke at kunne finde derhen på grund af manglende skiltning og spærringer af forskellig karakter."

(Cold-Ravnkilde, Holm & Grindsted, 2021)

Naturovernatning og serviceposter

Der findes omkring 10 lokationer i og omkring Naturpark Åmosen med mulighed for naturovernatning i enten shelter eller telt. Nogle af disse shelters er offentlige og drives af naturparken, frivillige eller kommunerne, eksempelvis shelterpladserne ved Tissø Vikingecenter, i Store Åmose, ved Skarresø eller Skellingsted Friluftsområde. Andre er private og drives af de pågældende lodsejere, eksempelvis hos Lykkebjerg Bondegårdsferie, Maries Lykke eller Åmosenaturcamp. Udviklingen af naturovernatning skal ske sammen med udviklingen af ruter, så shelters med tilhørende faciliteter som vandpost, WC og bålplads kan fungere som serviceposter til ruterne.

Stier og ruter

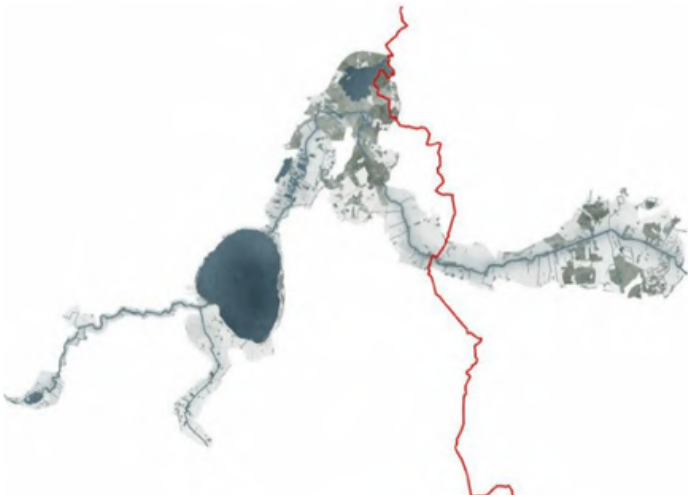
Gode ruter og stiforløb er en vigtig forudsætning for et friluftsliv med adgang til naturoplevelser. Der findes allerede ruter i Naturpark Åmosen, heriblandt Jyderupstien, Skarresø Rundt, Sjællandsleden, Værsløvstien, en række Kløverstier samt cykelruten Istidsruten og en del af bilruten Margueritruten. Derudover er der udviklet en række mindre ruter i samarbejde med projektet Spor i Landskabet og lokale lodsejere.

Idyllisk shelterplads ved Åmose Naturcamp. Foto: Simon Kristiansen

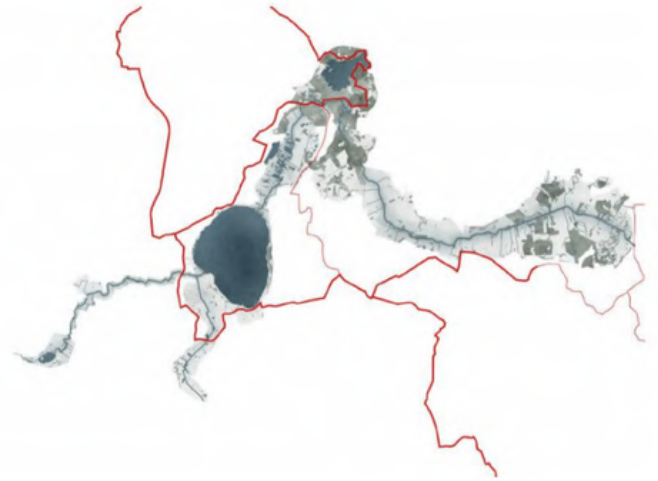

Vandretur i Bjergsted Bakker. Foto: Simon Kristiansen

Jyderupstien

På tværs af Naturparken er der en cykle- og vandresti, Jyderupstien, som er en del af de nationale cykelruter. Jyderupstien går fra Kongskilde Naturcenter i syd, gennem Store Åmose, Jyderup til Svinninge i nord med mulighed for fremtidig forbindelse til Geopark Odsherred og Brorfelde. Stien skaber oplagt oplevelsesrute mellem shelterpladsen i Store Åmose og shelterpladsen ved Skarresø, samt til Kongskilde Naturcenter syd for Sorø.

Istidsruten

Istidsruten er en kombineret cykel- og oplevelsesrute på 390 km fordelt på fem etaper, hvoraf omkring 40 km løber igennem Naturpark Åmosens arealer, blandt andet omkring Skarresø og Tissø. Naturparken har deltaget i etableringen af støttepunkter hertil, blandt andet indhold til formidlingstavler og renovering af bro på en flydeplatform ved Skarresø i samarbejde med Jyderup Fonden (indviet primo-2022).

Skarresø Rundt

Etablering af ruten er ledet af ildsjæle fra Jyderup og er udført med frivillig arbejdskraft og i samarbejde med lodsejerne omkring Skarresø, som har været meget velvillige i forhold til etableringen (Skarresø Rundt, u.å.). Ruten tager gæsterne rundt om hele Skarresø, forbi det ynglende havørnepar på Magleholm og gennem både offentlige og private skove der tilhører blandt andet Dønnerup og Astrup godser.

Værsløvstien

Værsløvstien følger den nedlagte jernbanestrækning mellem Gørlev og Store Fuglede og krydser dermed igennem den vestlige del af Naturpark Åmosen ved Nedre Halleby Å i nærheden af Tystrup. Ruten benyttes ofte til guidede vandreture med start i Gørlev og med oplagt mulighed for at tage en afstikker forbi formidlingscentret Tissø Vikingecenter.

Spor i Landskabet

I samarbejde med lokale lodsejere og projektet Spor i Landskabet har Naturpark Åmosen fået oprettet flere stier de seneste år. Fx i den østlige del ved Store Åmose i Sorø Kommune, Sporet i Store Åmose, og i den centrale del ved Tissø Vikingecenter, Sporet ved Tissø. Der er indtil nu udarbejdet brochurer, formidlingstavler mv. på dansk og sporene vil fremgå både på naturparkens egen hjemmeside og på www.spor.dk. Da sporene bygger på frivillige aftaler skal disse relationer løbende plejes og det vil også være muligt at udvikle nye spor.

Rideruter

Der er stor efterspørgsel på officielle rideruter i Naturpark Åmosen og i skrivende stund er en organisering i sin opstart. Der er etablerede ruter bl.a. "Sporet ved Sønderød", men ridning foregår på nuværende tidspunkt primært på private arealer med og uden ridekort og langs offentlige veje og kyststrækninger.

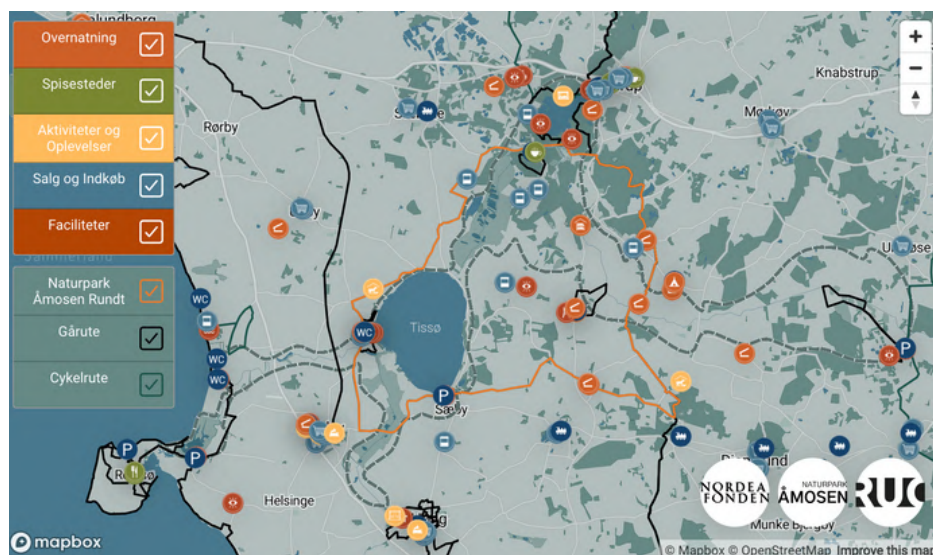
Ruter på vand

Tissø Roklub er områdets største roklub og står for langt hovedparten af ro- og kajakaktiviteterne, hvor den største sejladsaktivitet ses på Tissø og Halleby Å. Derudover er der begrænset privat kano- og kajaksejllads på Tissø og på åen ud mod Storebælt, hvor der er potentiale for oprettelse af kano- og kajakeruter af mere officiel karakter. Sejlads er begrænset til bestemte tidspunkter af året af hensyn til naturen.

Nye Veje for friluftslivet

I regi af projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen arbejdes der på at udvikle ny infrastruktur og styrke den eksisterende infrastruktur med forbedret skiltning og formidling af den natur og kulturarv, gæsterne bevæger sig igennem. Udviklingen af den styrkede infrastruktur sker drypvis, da etableringen af ny infrastruktur kræver lokalt engagement og at lokale lodsejere er villige til at åbne op for adgang. Projektet tilsigter også en bedre sammenhæng mellem ruterne og de relevante faciliteter, eksempelvis vandposter, toilet, naturovernatning, forplejning og udkigsposter (Nordea-Fonden, 2022). Denne udvikling understøttes af et nyt digitalt kort over Naturpark Åmosen, som findes på naturparkens hjemmeside, der giver gæsten et overblik over muligheder for friluftsliv i området og med opfordring til, at man planlægger sit besøg hjemmefra.

Specielle grupper

Oplevelsen af naturparkens natur- og kulturhistorie kan visse steder indebære fysiske udfordringer. For gangbesværede eller for personer med fysiske handicap kan det betyde, at nogle oplevelser bliver svært tilgængelige. Det er derfor vigtigt, at der så vidt mulig tages en række hensyn og udvikles nye teknikker, der tilgodeser de forskellige målgrupper. Tissø Vikingecenter er blevet gjort bedre tilgængeligt for kørestolsbrugere, bl.a. med etablering af kørestolvenligt shelter, toilet, klaplåge ved indhegningen samt bedre underlag på områdets parkeringsplads.

Sårbarhed og påvirkninger

Den øgede interesse for at færdes i Naturpark Åmosen skaber løbende behov for at vurdere forholdet mellem beskyttelse og benyttelse. Der vil endvidere være behov for fortsat at vurdere og løse indbyrdes konflikter mellem brugere af forskellige aktiviteter eller mellem brugere og lokale beboere og lodsejere. Løse hunde er en af hyppigste brugerkonflikter, da løse hunde udgør en risiko for fuglelivet og vildtet i yngletiden, og mange mennesker kan føle sig generet af dem. Et større brug af stier og opholdspladser vil også medføre et øget slid og vil kræve løbende opsyn og vedligeholdelse. Til gengæld kan vel planlagte ruter bidrage til, at friluftslivet foregår i de dele af naturparken, hvor naturen tillader det.

MÅLSÆTNING & INDSATSER

Mulighederne for friluftsliv og naturoplevelser skal styrkes. Naturpark og friluftsliv er to sider af samme sag, hvilket betyder, at naturparkens langsigtede formål er at etablere gode rammer for et alsidigt friluftsliv, så der skabes et godt fundament for sunde, lærerige og tankevækkende oplevelser. Udviklingen bør ske i tæt samarbejde med bl.a. lokale foreninger, lodsejere og Friluftsrådet.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at synliggøre vandre-, løbe-, cykle-, ride-ruter, mulige lystfiskeområder, historiske mindesmærker, udsigtspunkter, fugletårne mm. ved at fremstille fysiske og digitale friluftskort og foldere.
 - at udvikle naturparkens infrastruktur ved oprettelse af forskellige stisystemer i samarbejde med lodsejere og med hensyntagen til områdets kapacitet.
 - at udvikle bedre sammenhæng mellem ruterne og relevante faciliteter, f.eks. vandposter, toilet, naturovernatning, forplejning og udkigsposter.
 - at udvikle såkaldte oplevelsesruter med forskellige temaer på nye og eksisterende stier i samarbejde med lokale interessenter
 - at formidle om hensigtsmæssig færden i naturen og oplyse om gældende adgangsregler i samarbejde med lodsejere.
-
-

VI ER ALLEREDE GODT IGANG

- Ruter og faciliteter til friluftslivet bliver løbende kortlagt og gjort tilgængeligt på Naturpark Åmosens digitale kort på hjemmesiden.
 - Nye stiforløb udarbejdes i samarbejde med projektet Spor i Landskabet.
 - Ønsker og muligheder for etablering af ridedstier er blevet kortlagt til workshops med interessenter
 - Ønsker og muligheder for etablering af stiforløb og loops for Skarresø, Skellingsted friluftsområde, er blevet kortlagt til workshops med interessenter
 - 10 nye oplevelsesruter udvikles på nye og eksisterende stier i regi af projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen og i samarbejde med lokale interessenter.
 - Faciliteter ved Tissø Vikingecenter er blevet gjort bedre tilgængelige for kørestolbrugere, bl.a. adgang til Tissø, parkering og shelter, samt den nye bro ved Skarresø.
-
-

Velbesøgt Strids Mølle på en sommerdag. Foto: Strids Mølle

TURISME & ERHVERV

Erhverv i dag

Der er i dag aktive landbrug og områder med skovdrift i Naturpark Åmosen samt en enkelt erhvervsfisker på Tissø foruden lystfiskeriet. Tissø fungerer også som en vigtig vandressource for industrivirksomheder, idet det tillades at føre vand til industrier i Kalundborg. Naturpark Åmosens arealer rummer desuden også store jagtinteresser, hvor særligt de større ejendomme opdrætter og udsætter fasaner og ænder til jagt, som enten lejes ud til enkeltpersoner eller konsortier. Da størstedelen af Naturpark Åmosen er i privateje og bygger på frivillige aftaler, vil der ikke komme nogle restriktioner på disse områder fra Naturpark Åmosen, da alt udvikling af eksempelvis infrastruktur og muligheder for færdsel skal kunne indgå i synergi med disse erhvervsmæssige interesser.

De større bysamfund i Naturpark Åmosens områder rummer også aktive erhvervsforeninger, som gør en stor indsats i lokalområderne. Selvom naturparken i sig selv ikke har erhvervsmæssige interesser, er det relevant for naturparken at støtte op om projekter og aktiviteter, initieret af disse foreninger, hvis de taler ind i naturparkens målsætninger inden for områderne natur, kultur, friluftsliv, turisme og erhverv.

Fokus på oplevelsesøkonomiske erhverv

I Naturpark Åmosen findes et spirende udvalg af oplevelsesøkonomiske erhverv, som bevæger sig i et spektrum mellem erhverv, turisme og friluftsliv. Det kunne eksempelvis være udlejning af shelterpladser, bondegårdsferier, besøgsårde, caféer, guidede ture og salg af lokale produkter. Disse tilbud er alt sammen med til at bidrage til den unikke oplevelse det er at besøge Naturpark Åmosen.

Sideløbende er Naturpark Åmosen som brand også vokset sig stærkere, hvilket betyder, at der er grobund for partnerskaber mellem naturparken og de blomstrende oplevelsesøkonomier, så virksomhederne kan koble sig på naturparken i det omfang, de kan kapere, og omvendt (Sørensen & Grindsted, 2020; Sørensen, Friis-Jensen & Dam, *in press*). På den måde øges sandsynligheden for, at gæsten også får en Naturpark-Åmosen-oplevelse, når de besøger private virksomheder i området.

Jyderup Præstegård. Foto: Sofie Cold

Foto: Sofie Cold

Ansvarlig turisme uden grænseskel

Da en stor del af virksomhederne ligger i bebyggelser uden for, men i umiddelbar nærhed til, naturparkens officielle grænse, arbejdes der med en mere dynamisk forståelse af naturparkens afgrænsning i forbindelse med turisme og erhverv. Dette skal sikre, at omkringliggende oplevelsesøkonomiske interesser kan koble sig på Naturpark Åmosen som koncept for gensidig styrke, og at naturparken opnår en bedre forbindelse til den øvrige region, som naturparken er en del af, eksempelvis gennem Destination Sjælland. Dette kan eksempelvis ske gennem udvikling af fælles grafisk udtryk, samarbejdsaftaler, kombinerede events og lignende.

Turisme på naturens præmisser

Udvikling af turisme og erhverv i naturparkens periferi sikrer også, at publikumstrykket ikke bliver for højt i naturparkens kerne, hvor naturen kan være særlig skrøbelig i løbet af året, hvorfor de private turismeaktører bidrager med en væsentlig støtte i organiseringen af strategisk infrastrukturudvikling. Udviklingen af turismepotentialet i Naturpark Åmosen skal ske ansvarligt og tage hensyn til balancen mellem benyttelse og beskyttelse, da naturparken ikke skal blive en ukontrolleret turismemagnet.

Tidligere blev turister ofte forbundet med ferieperioder, men udviklingen viser, at turister kommer hele året. Derfor skal der også indtænkes tilbud for turisterne, som ikke er sæsonbestemte. En mere fleksibel sæson gør det muligt at sprede publikumstrykket ud og tilrettelægge færdsel og begivenheder på tidspunkter, der er til mindst gene for naturen.

Karakteristisk for de oplevelsesbaserede virksomheder er, at de i høj grad er drives af passion for lokalområdets natur- og kulturværdier frem for ønsket om at maksimere profit (Sørensen, Friis-Jensen & Dam, *in review*). Dette bidrager til gode synergier mellem virksomhedernes egne visioner og naturparkens visioner for beskyttelse af områdets natur- og kulturværdier.

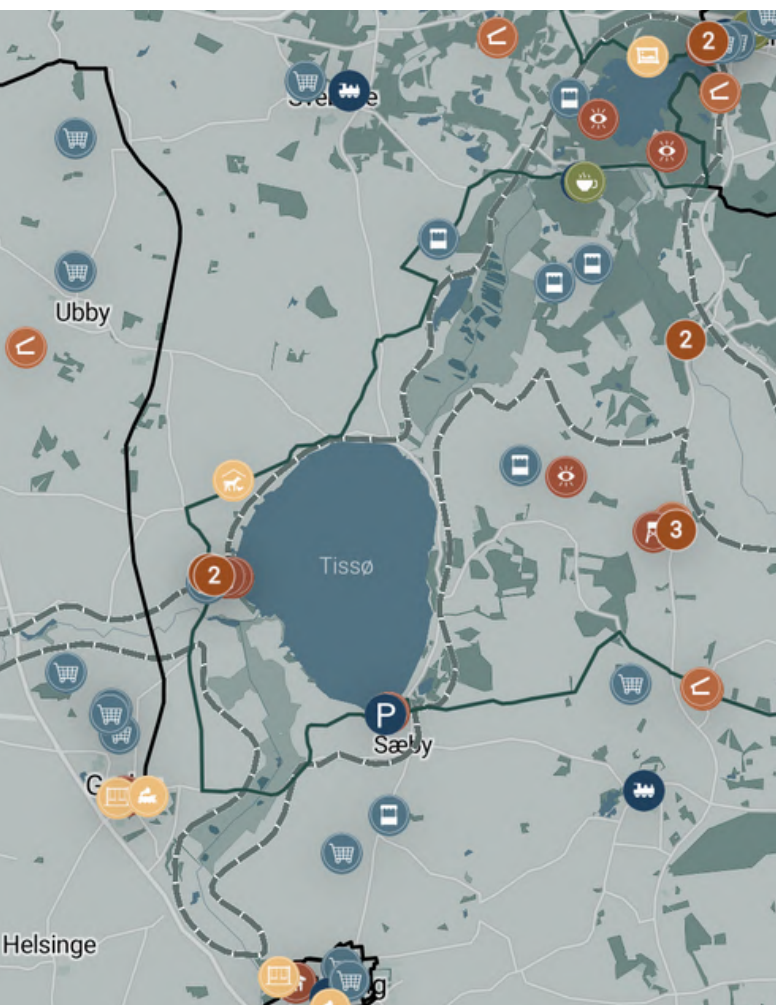
Private aktører på turisme- og oplevelsesområdet

Udbuddet af turisme- og oplevelsestilbud i Naturpark Åmosen er spirende. På naturparkens hjemmeside findes et interaktivt kort over relevante private aktører, som løbende opdateres i takt med, at nye aktører melder sig på banen. Kortet er udviklet i regi af projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen i samarbejde med virksomhederne og på baggrund af en større kortlægning af erhvervslivet i området strækkende fra stalddørssalg af afgrøder til nyrenoverede traktørsteder. Kortet videreudvikles til at understøtte relationen mellem naturparken og virksomhederne og indhold til fælles folder-materiale.

Den gensidige synliggørelse er til gavn for både de enkelte virksomheder, men også gæsten, som får et bedre overblik over naturparkens tilbud. Overblikket er også relevant for sekretariatet og samarbejdskommunerne, der løbende kan følge med i hvor udviklingen af forskellige typer af erhverv foregår.

Eksempler på virksomheder fra kortet:

Lykkebjerg Bondegårdsferie, Åmose Naturcamp, Tyrsgaards Rekreative Univers, Vestsjællands Veterantog, Jyderup Præstegård, Strids Mølle, Astrup Gods, Bromølle Kro, Reersø Bryghus.

Guidede ture

Naturpark Åmosens naturvejleder udvikler løbende nye guidede ture i naturparken for at sikre synergi mellem turisme, friluftsliv og formidling. De guidede ture berører både natur- og kulturformidling afhængig af tematik, eksempelvis **Kongens Møller turene**, og bygger også på aftaler med private lodsejere, der giver unik adgang til dele af naturparken, eksempelvis **Bromølle Tunnelture**, hvor gæsterne får midlertidig adgang til den tunnellagte del af å-systemet. De guidede ture oplever stigende popularitet og er ofte udsolgte; derfor er der her potentiale for at naturparken får et indtjeningsgrundlag. Prisen for turene skal dog holdes på et niveau, der balancerer relationen mellem det frie og tilgængelige friluftsliv og naturturisme, der har mere kommerciel karakter.

Tissø Vikingecenter

Tissø Vikingecenter (tidligere *Fugledegård*) ligger på den vestlige side af Tissø. Danmarks største guldfund fra vikingetiden, Tissøhalsringen, er gjort her. Dette og en lang række andre fund af guld på stedet sandsynliggør, at der her har været en omfattende handelsplads i vikingetiden. Udover historisk vingesus kan besøgende opleve det unikke natur- og dyreliv omkring Tissø og Halleby Å. Ca. 200 meter fra Fugledegård, ved Tissø, ligger et fugletårn, samt en observationsplatform på pæle ude i søen. I hovedbygningen findes desuden en udstilling om det vikingetidige kompleks som er fundet på stedet. I tilknytning til hovedbygningen findes også et overdækket madpakkehus, tre shelters samt toiletfaciliteter.

Sårbarhed og påvirkning

I relationen mellem natur og erhverv kan Tissøs vandspejlshøjde være udfordret af industriens behov for søens vand, hvilket kan påvirke søens naturværdier negativt.

Der bør ved en intensiveret turistaktivitet tages stilling til, hvilken belastningsgrad et område kan bære. Bæredygtig turisme i Naturpark Åmosen skal så vidt muligt have minimale konsekvenser for natur- og miljø, have en lokal forankring og opbakning fra lokalbefolkningen samt på sigt være økonomisk levedygtig.

MÅLSÆTNING & INDSATSER

Naturpark Åmosen skal i samarbejde med lodsejere, kommuner, erhvervs- og interesseorganisationer mv. indgå i et samarbejde, der afbalancerer benyttelse og beskyttelse inden for området. Det vil sige, at det langsigtede mål er, at Naturpark Åmosen fortsat er et aktivt område med erhverv, bosætning og friluftsliv.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at støtte aktiviteter, der sikrer hensigtsmæssig vandspejlshøjde i Tissø for dyr og planter.
 - at Naturpark Åmosen skal være et samlende brand for relevante virksomheder i og omkring naturparken
 - at indtænke relevante virksomheders oplevelsestilbud og faciliteter i infrastrukturudviklingen.
 - at gøre det attraktivt for lokale og lodsejere at udvikle egnsunikke produkter, drive naturovernatning, afholde arrangementer og lignende oplevelsesøkonomiske aktiviteter der understøtter turisme i naturparken.
-
-

MÅLSÆTNING & INDSATSER

Udviklingen af turisme og erhverv skal ske på et bæredygtigt grundlag.

Det vil sige at,

Naturpark Åmosens rigdom af natur- og kulturhistoriske værdier skal udvikles og åbnes for den brede offentlighed, herunder turister fra ind- og udland. Området i Naturpark Åmosen er et kulturhistorisk skatkammer i europæisk særklasse, der samtidig er placeret i en helt enestående natur. Der skal være en strategisk balance mellem beskyttelse og benyttelse.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at få oversat væsentlige foldere og hjemmeside til engelsk og tysk for at styrke udenlandsk turisme.
 - at udnytte muligheder for helårsturisme i samarbejde med lokale foreninger og virksomheder
 - at udvikle naturturisme, fx fugleture, guidede ture, events, foredrag mv.
 - at udvikle cykelturisme i relation til Istidsruten i samarbejde med Destination Sjælland, lokale ildsjæle og virksomheder.
 - at styrke samarbejdet med Destination Sjælland.
-
-

VI ER ALLEREDE GODT IGANG

- Der er opstartet god dialog mellem Naturpark Åmosen og Destination Sjælland i forhold til at indskrive naturparken i en større regional geografi på destinations- og turismeområdet.
- I regi af projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen er der kørt et innovationsforløb for relevante virksomheder inden for friluftsliv, oplevelse og naturturisme, som har resulteret i et netværk, der kan arbejde videre med udvikling af tematikkerne friluftsliv, turisme og erhverv.
- Relevante virksomheder, der indskriver sig i tematikkerne for Danske Naturparker, er kortlagt og gjort tilgængelige på Naturpark Åmosens nye digitale kort over services, faciliteter og ruter.
- Der er opstartet god dialog mellem Naturpark Åmosen og relevante virksomheder om forskellige typer af samarbejder
- Projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen har udarbejdet et idékatalog til turismeudvikling fremtidens naturpark (RUC).
- Projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen har dokumenteret erfaringer og viden om udvikling af turisme i Naturpark Åmosen i rapporter og forskningsartikler til udgivelse i internationale tidsskrifter (RUC).
- Naturpark Åmosen og RUC har deltaget i nationale og internationale konferencer med henblik på vidensspredning af erfaringer med udvikling af ansvarlig turisme i naturparker.

Veterantoget på Høng St. gøres klar til afgang. Foto: Ole-Chr. Munk Plum

Gæster på vej igennem Bromølle tunnel. Foto: Anders Sogaard

Foto: Claus S. Nielsen

Foto: Trine Breun

Jyderupstiens bro over Store Åmose Foto: Daniel Urhøj

FORMIDLING

Formidling i fællesskab: Formidling i Naturpark Åmosen foregår i dag på forskellige niveauer, da der er behov for at formidle både natur- og kulturværdier, naturparkens begivenheder og naturparken som koncept. For at sikre lokalt ejerskab til naturparken er det vigtigt, at der etableres ambassadørskaber ude i lokalsamfundet og at naturparken på anden vis gensidigt kobles op på relevante aktører, så naturparkens kernefortælling også kan blive fortalt gennem disse koblinger. Formidlingen er nemlig tværgående for naturparkens tematikker, hvorfor en vurdering af formidlingens skala er relevant for at kunne vurdere arbejdsbyrdens omfang og graden af brug af eksterne samarbejder. Naturparken arbejder med både dynamisk og statisk formidling; den dynamiske formidling er eksempelvis når naturparkens naturvejleder præsenterer kultur- og naturhistorien i øjenhøjde i autentiske miljøer gennem guidede ture eller andre arrangementer. Den mere statiske formidling præsenterer områdets fortællinger gennem foldere, hjemmeside, sociale medier og informationstavler på udvalgte steder. Indholdet til disse udvikles i samarbejde med lokale foreninger, borgergrupper og lodsejere.

Naturformidling

En række aktører står for naturformidlingen i Naturpark Åmosen, men det er særligt naturparkens naturvejleder, der sammen med lokale interessenter står for arrangementer og guidede ture. Ligeledes varetager en lang række private aktører formidlingsture i området, fx Støtteforeningen Naturpark Åmosen, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Vandrelaug.

Kulturformidling

En del af Naturpark Åmosens kulturaktiviteter udvikles og afholdes i samarbejde med Tissø Vikingecenter. Tidligere har der i mange år været afholdt det årlige Tissø Vikingemarked; nu eksperimenteres der med forskellige formater af dette marked, hvor vikingerne fra foreningen Tissø Vikingemarked og Kulturformidling afholder forskellige vikingeaktiviteter. Der er derudover et formidlingsamarbejde med områdets lokalarkiver, private kulturformidlere, lokalhistoriske foreninger og Museum Vestsjælland i forhold til at udvikle formidlingstavler til naturparkens stiforløb ude i landskabet i forskellige tematikker samt historier fra området til naturparkens digitale kort, som findes på naturparkens hjemmeside.

Formidling som forventningsafstemning

Formidlingen i naturparken skal bruges som et redskab til at forventningsafstemme med gæsten på hele gæstens rejse. Det betyder, at hjemmesiden indeholder den information, gæsten skal bruge for at planlægge sit besøg hjemmefra, ligesom at hjemmesiden opfordrer til, at man orienterer sig i naturparkens muligheder inden sit besøg. Under gæstens besøg i naturparken skal naturparken sikre, at der er tilstrækkelig wayfinding i områderne; eksempelvis at naturparkens indgange peger videre til nærliggende faciliteter og ruter, og at disse er markeret ude i landskabet såvel som i foldermateriale.

Sårbarhed og påvirkninger

Det fysiske materiale, fx formidlingstavler og lignende, placeret ude i Naturparken, er udsat for naturlig slitage og brugsslitage og skal løbende vedligeholdes. Skiltning i naturen bør så vidt muligt begrænses af hensyn til landskabsoplevelsen. Digitale formidlingsplatforme kræver løbende opdateringer, så tilbuddene kan følge med udviklingen. Formidling i form af markedsføring og opdatering af fysiske og digitale informationer er tidskrævende og en stor opgave for sekretariatet at løfte.

MÅLSÆTNING & INDSATSER

Formidling og naturvejledning skal styrkes og koordineres i forhold til lokale aktører gennem udbygning og etablering af aktiviteter, servicefunktioner og faciliteter. Det vil sige, at der på langt sigt skal arbejdes strategisk og konceptuelt med formidlingen. Formidlingsindsatsen skal koordineres således, at der skabes synlighed om de formidlingstilbud, der eksisterer i naturparken, samt at styrke samarbejdet mellem områdets forskellige aktører.

Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at implementere og udrulle den udarbejdede kernefortælling med dertilhørende visuelt og grafisk udtryk.
 - at styrke PR- og markedsføringsarbejdet, således at kendskabet til naturparken øges og brandingværdien styrkes, særligt på sociale medier.
 - at arbejde konceptuelt med formidlingen gennem udviklingen af årlige natur- og kulturprogram i samarbejde med de frivillige organisationer og andre interessenter.
 - opsætning af informationstavler og wayfinding i hele naturparkens område, særligt ved hovedindgangene.
 - at arbejde for udvikling af Naturrum/støttesteder i naturparken, som inspirerer til besøg i både naturrum og i naturen.
 - at arbejde med kreativ formidling ude i landskabet, både dynamisk og statisk og gerne støttet af teknologi.
-

MÅLSÆTNING & INDSATSER

Forskning skal understøttes og undervisning styrkes gennem etablering af faciliteter og undervisningstilbud.

Det vil sige, at der på langt sigt skal arbejdes for at gøre eksisterende viden og forskning i naturparken tilgængeligt på museer, på undervisningsinstitutioner, i arkiver, i foreninger, hos erhvervet og lokale turistorganisationer gennem både personlig-, digital- og fysisk formidling. De eksisterende undervisningsaktiviteter skal optimeres og koordineres med samarbejdspartnere.

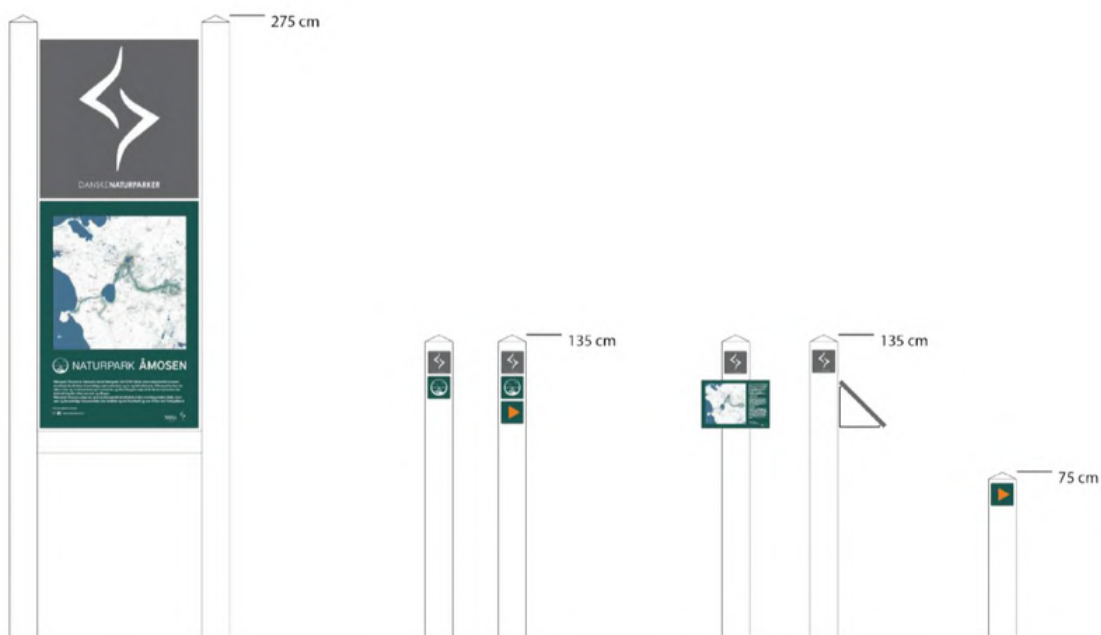
Det betyder, at Naturpark Åmosen i perioden 2023-2028 arbejder for:

- at Naturpark Åmosen i samarbejde med Holbæk, Kalundborg og Sorø Kommuner institutioner vil udbygge eksisterende skoletjenester og undervisningsaktiviteter.
 - at samarbejde med private kulturformidlere, lokalarkiver, lokalhistoriske foreninger, museer og grønne organisationer og andre frivillige om en gennemgang og bearbejdning af eksisterende vidensmateriale.
 - at indgå i eksisterende og kommende forskningsprojekter med Nationalmuseet, Museum Vestsjælland og forskellige universitetsinstitutioner.
 - at deltage med vidensspredning på konferencer og møder, hvor naturparken kan dele sine erfaringer med forskningsmiljøer og/eller andre naturparker.
-

VI ER ALLEREDE GODT IGANG

- Naturpark Åmosens kernefortælling og visuelle udtryk er udarbejdet i en designmanual.
- Der er gennemført flere kampagner på sociale medier med henblik på at formidle indsamlede historier om kultur- og naturværdier i området, der er blevet kortlagt digitalt.
- Omkring 20 lokale guider er blevet uddannet til at formidle i naturparken
- Der er nedsat laug i fem delområder med fokus på at udarbejde formidlingstavler og wayfinding til nye og eksisterende stiforløb.
- I regi af De 4 Koncepter er der gennemført forløb med skoleklasser (Unge Naturpark Ambassadører) og bevægelse i det fri for de 0-6 årige (Spring Ud).
- Sekretariatet har deltaget i vidensspredning med erfaringer fra Nye Veje projektet med RUC, netværk for Danske Naturparker og til international conference i Helsinki.

BORGERINDDRAGELSE

Borgernes stemme er vigtig: Naturpark Åmosen bygger på et fundament af frivillighed og borgerinddragelse, og det er helt centralt at lodsejere og borgere inddrages i arbejdet med at vedligeholde, planlægge og udvikle naturparken i fremtiden. Derfor er borgerinddragelse også et tværgående i hele naturparkplanen og dens målsætninger og indsatser. Der er store drivkræfter blandt de lokale aktører i naturparken. Borgere er alle sammen forskellige. Nogle ønsker at være med til at planlægge nye tiltag og give sit besyv med fra lokal viden og egne erfaringer, mens andre vil med i mere omfattende praktisk medbestemmelse i form af mindre grupper – såkaldte laug – der får tildelt et ansvar for tiltag og vedligeholdelse af stier, hegn, gærder, bræmmer, dyrehold mm. Vi ønsker at tilgodese begge grupper, da borgerinddragelse er forudsætningen for at skabe lokalt engagement og ejerskab til naturparken.

Udfordringer og ønsker til fremtidens naturpark

I projektet Nye Veje i Naturpark Åmosen blev rapporten "Borgernes Stemme" udarbejdet, som sammenfatter en mangfoldighed af stemmer fra diverse borgergrupper, alt lige fra lokale veterantogentusiaster, borgergrupper, erhvervsforeninger og lodsejere til cykelturister, ryttere og spejdere (Holm, Cold-Ravnkilde, & Grindsted, 2020). Et væsentligt karaktertræk for borgernes stemme om naturparken er en stor anprisning af naturparkens herligheder og naturværdier, men borgergrupperne byder også på forskellige interesser og ønsker for udviklingen af naturparken, som kan være i indbyrdes konflikt med hinanden. Rapporten er et vigtigt bidrag til naturparkens målsætning om at udvikle sig borgerinddragende, da den kortlægger væsentlige konfliktflader på tværs af de forskellige borgergrupper.

Naturpark Åmosen har i flere omgange, og senest med Nye Veje-projektet, indkaldt til en række borgermøder om ideer og ønsker til tiltag for området. Der er rigtig mange ønsker og ideer til øget tilgængelighed for sejlads, ridning, flere vandreruter, fælles friluftskort, stier etableret ved nuværende ruter på al for trafikeret vej.

Alle sætter pris på naturens herlighedsværdier som stilhed, mørke, dyreliv, de mange forskellige typer af landskaber og planteliv – forhold som udviklingen i naturparken ikke må sætte over styr, men netop understøtte. Mange borgere vil rigtig gerne vil have øget tilgængelighed, ikke etableret for prangende eller lyd- og lysforurenende tiltag, endelig ikke forstyrre områdets karakter, gerne se flere beboere der flytter til egnen med børn, og turister med særinteresse for historie og kultur og naturturisme – men ikke masseturisme.

Naturparkråd

En anden måde at sikre borgerinddragelsen i det videre arbejde er oprettelsen af et naturparkråd. Naturparkrådet fungerer som en følgegruppe, der løbende kan stille forslag til bestyrelsen om nye projekter, informere og holde sig orienteret om Naturpark Åmosens udvikling. Naturparkrådet fungerer som rådgivende organ for naturparkens bestyrelse og repræsenterer et bredt udvalg af interessenter fra naturparkens område.

Aftentur med lokale ildsjæle om Sporet v. Store Åmose. Foto: Andreas Rørpe

Assentorp bålhytte. Foto: Rolf Lehmann

Foto: Astrid Laura Dam Jensen

Naturparkens tre shelters midt i Store Åmose. Foto: Daniel Urhøj

EVALUERING

Evalueringsprocessen

Udviklingen af Naturpark Åmosen skal løbende følges og evalueres, så der kan tages stilling til, om de ønskede resultater nås. Statusrapporten indsendes årligt til Friluftsrådets database og danner udgangspunkt for den 5-årige revision af Naturparkplanen. Evalueringen er bestyrelsens og myndigheders baggrund for at følge Naturparkens planer og udviklingsproces.

Administration og organisering

Bestyrelsen er Naturpark Åmosens besluttende myndighed samt juridisk og økonomisk ansvarlig. Bestyrelsen er sammensat af en bred vifte af interessenter fra området for at sikre en lokal forankring og gennemsigtighed, disse interessenter er udstukket i bestyrelsens vedtægter. Der er desuden nedsat et naturparkråd, som rådgiver og hjælper med at kvalificere bestyrelsens beslutninger. Naturparkrådet består af repræsentanter for 22 foreninger og organisationer og optager løbende medlemmer.

REFERENCER

Cold-Ravnkilde, S; Holm, J; Grindsted, T. S. (2021) Gæster på Nye Veje et idékatalog til fremtidens naturpark, Roskilde Universitet
https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/79056699/G_ster_p_nye_veje.pdf

Den Danske Naturfond (u.å.) *Store Åmose, Ulkestrup Lyng*.
<https://naturfonden.dk/natur/store-aamose-ulkestrup-lyng/> tilgået d. 01/09/2022

Fischer, A., Pedersen, L. (red.) (2005) Kulturarv i Naturpark Åmosen-Tissø. Styringsgruppen for Naturpark Åmosen-Tissø/Kalundborg Museum, Nationalmuseet.

Guldborgsund og Sorø Kommuner (2021) *After LIFE Conservation Plan, EU LIFE ØSTDANSKE HØJMOSER, Horreby Lyng samt Sandlyng- og Verup Moser*. ISBN 978-87-94112-11-6
http://lifeeast.dk/media/2622595/sagsnr21-17724_doknr141886-21_v1_after-life-conservation-plan-dk.pdf

Holm, J., Cold-Ravnkilde, S., & Grindsted, T. S. (2020). *Borgernes Stemme: Udfordringer og ønsker til fremtidens naturpark*. Rapport. Roskilde Universitet.
https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/68112302/Borgernes_stemme_rettet_v.4_lmf_h.pdf

Nordea-Fonden (2022) *Nye Veje i Naturpark Åmosen*. www.nordeafonden.dk/projekter/nye-veje-i-naturpark-aamosen tilgået d. 19/09/2022.

Ovesen, C.H., Rasmussen, J.B. (red) (2005) Forslag til Naturpark Åmosen-Tissø. Sammenfattende rapport. Styregruppen for Naturpark Åmosen-Tissø.

Oxford Research (2019) Analyse af tværgående koncepter inden for naturformidling, aktiviteter og faciliteter i Danske Pilotnaturparker og Danske Naturparker
<https://oxfordresearch.dk/wp-content/uploads/2019/01/Analyse-naturformidling-i-danske-naturparker-Oxford-Research-og-Ramb%C3%B8ll.pdf>

Pedersen L. (red.) (2003) Tissø og Åmoserne - kulturhistorie og natur. Fra Holbæk Amt.

Pedersen, L. (red.) (2008) Åmosen - et kulturhistorisk skatkammer. Fra Nordvestsjælland.

Skarresø Rundt, <https://jyderup.dk/wp-content/uploads/2017/07/Folderr-Skarresoe-rundt.pdf>

Sørensen, F., Friis-Jensen, J., Dam, A.L. (in review) Public innovation programs and nature tourism entrepreneurship – an unproductive match?

TrapDanmark (2021) Skarresø. <https://trap.lex.dk/Skarres%C3%B8> Tilgået d. 04/10/2022.

Revideret naturparkplan

2024-2028

"Årets Gåsefoto 2023" fotograf: Kristian Tikjøb Olsen

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Forord	5
Indledning.....	6
Natur.....	7
Vision	7
Langsigtede målsætninger	7
Kortsigtede målsætninger	7
Naturen i Naturpark Nissum Fjord	8
Geografi	8
Geologi.....	8
Landskabet.....	9
Fjorden.....	10
Fredninger i naturparken.....	11
Naturværdierne i Naturpark Nissum Fjord.....	12
Plantelivet i naturparken	14
Dyrelivet i naturparken.....	15
Livet i vandet i naturparken.....	16
Naturprojekter.....	17
Naternationalpark Husby Klitplantage	17
EU Life projekt BioScape Byn: Restaurering af søen Byn	17
Vosborg Enge lavvandede søer	18
Helårsgræsning i Husby	18
Afgræsning på Thorsminde Tange, syd for Thorsminde.....	19
Afgræsning på Gørdingdæmningen	19
Afgræsning af strandeng-areal ved Nørre Fjand	20
Naturpleje ved Åbjerg Skov/Flynder Å ved Bækmarksbro	20
Naturpleje ved Skærum Mølle, afgræsning af ferske engarealer	21
Pleje af græs- og naturarealer	21
Bekæmpelse af rynket rose på klitheder ved Husby Klit.....	22
Bekæmpelse af mink for at reducere prædation på bl.a. vadefugle.....	22
Bekæmpelse af mårhund for at reducere prædation på bl.a. vadefugle	22
Udlægning af redeflåder til sortterne.....	23
Etablering af vådområder	23

Undersøgelse af udvikling i fiskebestande i Nissum Fjord	23
Undersøgelse af gæssenes migration, samt tilpasning til klimaforandringer og energilandskaber	24
Kultur	25
Vision	25
Langsigtede mål.....	25
Kortsigtede mål	25
Kulturen i Naturpark Nissum Fjord.....	25
Kulturinstitutioner i naturparken	26
Kulturhistorie i naturparken	26
Kunst i naturparken	27
Kulturprojekter	27
Nissum Fjord dagen	27
Fjordhuset i Thorsminde.....	27
Høvsøregården, mellem hav og fjord	28
Kulturhistorien ved Lille Bjerregård Havn	29
Kirkeprojekt, landskabs- og kulturhistorie	29
Friluftsliv	31
Vision	31
Langsigtede mål.....	31
Kortsigtede mål	31
Friluftsliv i Naturpark Nissum Fjord.....	31
Fjordens havne	32
Rekreativ infrastruktur	32
Friluftslivsprojekter.....	34
Forbedring af friluftsfaciliteter ved jollehavne.....	34
Nyt udendørs mødested ved Lille Bjerregård.....	34
Friluftsliv i Naturnationalpark Husby Klitplantage	35
Madpakkehus i Thorsminde	35
Shelterområde på fugleøen i Thorsminde.....	36
Tilpasning af Husby Klitplantageruten (Premiumweg) til naturnationalpark	36
Grejbank i Thorsminde	37
Grejbank ved Skærum Mølle	37
Formidling.....	39
Vision	39
Langsigtede mål.....	39

Kortsigtede mål	39
Formidling i Naturpark Nissum Fjord	39
Naturpark Nissum Fjords udvikling – fra nyetableret til ”sin egen”	39
Naturparkcentre – fra én ”port” til tre naturparkcentre.....	40
Formidlingssteder ved fjorden	41
Projekter	41
Gåsecenter med fokus på vilde gæs, klima og landskaber.....	41
Store Gåsedag.....	42
Videreudvikling af Thorsminde Naturparkcenter og Skærum Mølle Naturparkcenter	42
Naturpark-skærme	43
Forbedring af hjemmeside og sociale medier	43
Opdatering af informationstavler.....	44
Anbefalinger til færdsel i Naturpark Nissum Fjord.....	44
Forskningsprojekt om de vilde gæs	45
Forskningsprojekt om fiskene i Nissum Fjord.....	45
Den historiske skov, Skærum Mølle	45
Turisme og erhverv.....	47
Vision	47
Langsigtede mål.....	47
Kortsigtede mål	47
Turisme og erhverv i Naturpark Nissum Fjord	47
Turisme i naturparken	47
Turismepotentialer i naturparken	49
Erhverv i naturparken.....	50
Erhvervspotentialer i naturparken	51
Projekter	51
Erhvervsnetværk i Thorsminde.....	51
Turismenetværk rundt om Nissum Fjord (busgruppen).....	52
Sæsonforlængende events: 1 af 100 oplevelser, SANS og Hook & Cook.....	52
Forbedret gæsteservice: Gæsteservicekursusforløb.....	52
Surf & Work i Thorsminde	53

Forord

Holstebro og Lemvig Kommuner vil bidrage til en positiv udvikling af natur, kultur, turisme og erhverv rundt om Nissum Fjord. Vi vil fremme den lokale stolthed over det naturskønne fjordområde, den rige kulturhistorie og de mange muligheder for udfoldelse i det fri.

Åbningen af Thorsminde Naturparkcenter har synliggjort mulighederne i naturen og egnens kulturhistorie for utallige turister og lokalbefolkningen. De årligt tilbagevendende events i regi af Naturpark Nissum Fjord skaber opmærksomhed om livet ved fjorden i tæt samarbejde med de mange aktører, som allerede skaber liv, aktivitet og omsætning i lokalområdet. Skærum Mølle Naturparkcenter er det nyeste skud på stammen. Her formidles natur, friluftsliv og landskab i samarbejde med UNESCO Global Geopark Vestjylland og Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle.

Holstebro og Lemvig Kommuner er sikre på, at Naturpark Nissum Fjord fortsat vil være med til at indfri vores høje målsætninger for oplandet til Nissum Fjord. Målsætninger, som deles af mange borgere og lodsejere ved fjorden.

Med ønsket om jeres fortsatte opbakning til Naturpark Nissum Fjord – god læselyst!

Erik Flyvholm
Borgmester
Lemvig Kommune

H. C. Østerby
Borgmester
Holstebro Kommune

Indledning

I Naturpark Nissum Fjord står vi på skuldrene af den store indsats, der er gjort frem til nu – i naturparkens første mærkningsperiode fra 2018-2023 - og i 12 år før det af Nissum Fjord Netværket.

Naturpark Nissum Fjords etablering og første periode har været en succes, med etablering af to naturparkcentre (hhv. øst og vest for fjorden), en Premium Vandrerute i Husby Klitplantage, forbedring af områdets naturkvaliteter samt forbedring af friluftsmuligheder, en øget synlighed for naturparken og egen identitet. Derfor er det med stor glæde, at vi ansøger om en fornyelse af Naturparkens mærkning, så vi kan fortsætte det gode arbejde lokalt.

Naturpark Nissum Fjord er fortsat forankret i Lemvig og Holstebro kommuner og afgrænsningen af Naturpark Nissum Fjord ændres ikke. Naturpark Nissum Fjord administreres siden slutningen af 2022 af UNESCO Global Geopark Vestjylland, hvorved sekretariaterne for de to projekter er samlet i én organisation, mhp. at sikre synergi mellem de to initiativer. I 2023 er sekretariatet flyttet til Skærum Mølle, ved Vemb. Her er der etableret Naturparkcenter samt øvrig formidling i samarbejde med Geopark Vestjylland.

For fortsat at være en interessant destination for friluftsliv, samt sikre lokal opbakning til naturparken, er det væsentligt, at der værnes om den særlige natur i området. Desuden er der, nationalt og internationalt, i disse år et øget fokus på natur og biodiversitet.

På baggrund af en drøftelse i styregruppen for Naturpark Nissum Fjord, er der en øget opmærksomhed på naturbeskyttelse og et friluftsliv i balance med områdets naturværdier i den reviderede udgave af målsætningerne for Naturpark Nissum Fjord.

Dette dokument er en revision af den allerede godkendte naturparkplan for perioden 2018-2023. Denne reviderede naturparkplan for perioden 2024-2028 vil, indenfor de seks temaer: Natur, kultur, friluftsliv, formidling, erhverv og turisme, præsentere tilrettede visioner, langsigtede og kortsigtede mål. For hvert tema er der udarbejdet en gennemgang af det eksisterende grundlag for Naturpark Nissum Fjord. Herefter beskrives projekterne i Naturpark Nissum Fjord indenfor temaerne.

I den indsendte 5-års statusrapport findes en status-gennemgang af projekterne for perioden 2018-2023.

Med ønsket om god læselyst og fortsat opbakning til Naturpark Nissum Fjord.

Sekretariatet for UNESCO Global Geopark Vestjylland

Natur

Vision

- De særlige naturværdier i Naturpark Nisum Fjord er beskyttet. Levesteder for vilde planter, dyr og svampe bliver forbedret i samarbejde mellem lodsejere, myndigheder og øvrige aktører

Langsigtede målsætninger

- Naturkvaliteterne og biodiversiteten i Naturpark Nisum Fjord skal sikres og levedmulighederne for vilde planter, dyr og svampe skal forbedres

Kortsigtede målsætninger

- Miljøtilstanden i Nisum Fjord forbedres gennem etablering af våd- og lavbundsområder.
- Fuglelivet skal beskyttes mod forstyrrelser ved regulering af prædatorer som ræv, mårhund og mink i nødvendigt omfang.
- Bestanden af sortterne monitoreres og forholdene forbedres ved udlægning af redeflåder i Husby Sø.
- Klitnaturen ved Husby sikres igennem rydning af uønsket trævækst, fjernelse af rynket rose og andre invasive arter samt genskabelse af naturlig hydrologi.
- Strandengene ved Nisum Fjord sikres og forbedres som ynglelokaliteter for sjældne fugle ved græsningsprojekter og genskabelse af naturlig hydrologi.
- Søen Byns unikke vegetation og status som en botanisk lokalitet af international betydning sikres og videreudvikles ved en restaurering af søen.
- Der skabes dialog og indgås partnerskaber med frivillige, brugere, lodsejere og organisationer med henblik på at fremme naturbeskyttelse og -udvikling i naturparkområdet.
- Der gennemføres folkeforskningsprojekter, som inddrager lokalbefolkningen i kortlægning og undersøgelse af naturen.
- I områder med sårbar natur skal hensynet til naturbeskyttelse vægtes over øget rekreativ benyttelse.

Naturen i Naturpark Nissum Fjord

Grundlaget for de enestående naturværdier i Naturpark Nissum Fjord er geografien, geologien, landskabet og ikke mindst fjorden. Det er en blandt flere grunde til, at naturparken er en integreret og meget væsentlig del af Geopark Vestjylland. I det følgende beskrives naturen i Naturpark Nissum Fjord efter en indledende indføring i ovennævnte grundlag.

Geografi

Naturparken omfatter fjorden og det omkringliggende natur- og kulturlandskab. Der er forskellige naturtyper: Fjord, rørskov, engarealer, klithede, skov, søer og vandløb. Kulturlandskabet omfatter landsbyer, sommerhusområder, herregårde, landbrug og landbrugsarealer. Naturparken ligger i den sydvestlige del af Geopark Vestjylland, der omfatter hele det geografiske område for Holstebro, Lemvig og Struer Kommuner samt dele af Nordsøen og Limfjorden.

Naturparkområdet omfatter knap 22.670 ha, heraf udgør Natura 2000-områderne i alt ca. 10.850 ha. Desuden er der 1.244 ha § 3-arealer uden for Natura 2000-områderne.

Naturparken omfatter helt eller delvist tre Natura 2000 områder:

- Nissum Fjord: Natura 2000-område nr. 65, EF- habitatområde nr. 58 og EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 38, samt Ramsar, internationalt fuglebeskyttelsesområde (Ramsar ID4)
- Husby Klit: Natura 2000-område nr. 74 og EF habitatområde nr. 197
- Husby Sø og Nørresø: Natura 2000-område nr. 72 og EF-habitatområde nr. 188.

Nissum Fjord dækker i sig selv et areal på ca. 6.500 ha, og der er ca. 60 km rundt om fjorden på de diger, stier og veje, der er afmærket som en sammenhængende sti, hvor man kan vandre. I bil er turen rundt om fjorden ca. 70 km.

Staten ejer 21 % af landarealerne inden for naturparkens afgrænsning, mens Lemvig og Holstebro Kommuner tilsammen ejer ca. 1 %. De resterende 78 % af naturparkområdet, altså langt hovedparten, er privatejet.

Geologi

Nissum Fjord er en stor kystlagune ved Vestkysten. Fjorden er adskilt fra Nordsøen af en tange med marint forland og klitter. Centralt på tangen ligger byen Thorsminde. Langs fjordens sydlige bred findes nogle lave bakkepartier, som er udløbere af Skovbjerg Bakkeø. Mod øst grænser

fjorden op til Kronhede-Klosterhede smeltevandsslette, hvor Danmarks næstlængste vandløb, Storå har sit udløb i Felsted Kog mod syd.

Storå har ændret løb adskillige gange og har således løbet både nord og syd for sin nuværende placering. Åens delta er i historisk tid vokset betydeligt vestpå. I Fastlandstiden (11.700-9.000 år siden) var området tørt land. Men i Atlantisk tid (9.000-6.000 år siden) steg havniveauet, og der opstod en stor ferskvandssø i Felsted Kog.

Nissum Fjord er ikke præget af markante havniveauændringer siden, da landhævning og stigende havniveau har udlignet hinanden i området. På et tidspunkt blev ferskvandssøen til en fjord, som siden er blevet lukket ved oddeudbygninger med efterfølgende tangedannelse. Derved er der dannet en barrierekyst med bagvedliggende lagune. Der findes ikke geologiske dateringer af denne proces, men det er sandsynligvis sket kort tid efter fjordens dannelse set i lyset af den kolossale materialetransport langs Vestkysten.

Kystformerne langs dele af Nissum Fjord indikerer en vis bølgepåvirkning. F.eks. er der kystklinter ved Nørre Fjand, Nørhede og Felsted (de førnævnte udløbere af Skovbjerg Bakkeø). Disse er dog i dag inaktive og ligger bag et bælte af strandeng.

Ved Nørre Fjand og Fjandø findes markante oddedannelser og strandvolde. I Felsted Kog og andre steder langs fjorden findes marskdannelser. De er opstået ved, at det fine materiale, som især Storå tilfører området, er blevet aflejret i perioder med høj vandstand i fjorden. Sammen med finkornede aflejringer fra ferskvandssøen har strandengene og marskdannelserne udgjort grundlaget for områdets frodige græsgange.

Landskabet

Naturparkområdet er et storslået og meget velbevaret eksempel på de vestjyske fjord- og klitlandskaber. Nogle af de ting, der giver landskabet karakter, er beliggenheden lige bag klitterne ved Vesterhavet, hvis torden mange dage høres langt ind i landet. Hertil kommer beliggenheden på gæssenes hovedtrækrute ned gennem Jylland. Store dele af året høres og ses vildgæssene næsten konstant.

Landskabet på tangen og sydpå til Husby Klitplantage og sommerhusområdet Vester Husby er præget af beliggenheden ved Vestkysten. Det er et klitlandskab med strande og klitter og Husby Klitplantage, der er dækket af flyvesand. Der er samlede sommerhusbebyggelser ved Bjerghuse, Vester Husby og Husby Strandenge.

Husby Klitplantage og klitterne på tangen afgrænser landskabet rumligt og visuelt. Tangen mellem Vesterhavet og Nissum Fjord er næsten uden bebyggelse. Fra klitterne er der udsigt langt ind i naboområderne og tværs over Nissum Fjord. Den højeste klit "Marens Maw" i Husby Klitplantage er et udflugtsmål pga. den gode udsigt. Særlige landskabsoplevelser knytter sig til klitterne og Husby Klitplantage, og landskabet opleves generelt uforstyrret undtaget i sommerhusområderne.

Denne uforstyrrelse påvirkes dog af de mange vindmøller ude i horisonten, hvoraf 5 udgør den nationale prøvestation for store vindmøller i Høvsøre.

Mod syd og øst i den sydlige del af Nissum Fjord knytter landskabet sig i høj grad til afvanding og opdyrkning af de store lavbundsflader, der omgiver svagt markerede bakkeøer med små landsbyer og spredt beliggende gårde.

Landskabets udtryk er dermed præget af samspillet mellem flade, ubebyggede og meget åbne dyrkningsflader og et let hævet terræn med bebyggelse og en mere udbredt læhegnstruktur. Oplevelsen af landskabet er i høj grad præget af vidtrækkende udsigter på tværs af landskabet. Udsigterne er med få undtagelser præget af vindmøller, der står i og især uden for landskabsområdet.

Den flade hedeslette mellem Skalstrup, Nees og Bækmarksbro er præget af dyrkede markarealer, og nær fjorden ses betydeligt flere græsningsarealer. Der findes spredt lav bebyggelse i form af landbrugsejendomme og tættere bystrukturer omkring Bøvlingbjerg og Bækmarksbro.

Det flade kystlandskab nordøst for Nissum Fjord og ved Indfjorden har vide udsigter over fjorden og ind på land samt ud mod Vestkysten med den langstrakte klit ad tangen. De vide udsyn giver særligt områdets nordlige og vestlige del karakter af storskalalandskab. Dette understreges af ro og stilhed. Området er udpeget som fuglebeskyttelsesområde og indeholder større fredede arealer, der får landskabet til at fremstå og udvikle sig mere eller mindre intakt i forhold til dets oprindelse. Nær fjorden findes vådområder samt eng- og græsningsområder. En lav bebyggelse i form af landbrugsejendomme og husmandsbebyggelser ligger meget spredt imellem de større, dyrkede marker.

Fjorden

Meget rammende er Nissum Fjord blevet angivet som den amfibialske randzone (Alfred Kaae 1972) – en zone mellem land og vand. For landskabet er skabt, hvor de store vestjyske åer møder det voldsomme Vesterhav.

Fjorden består af tre opdeltede bassiner - Ydre Fjord, Mellemfjord og Felsted Kog. Fjorden er meget lavvandet, og i perioder med stærk vestlig vind ligger dele af den tørlagt. Ikke mindst den nordlige del, som hedder Bøvling Fjord.

Her er fjorden via kanalen ved navn Færgen forbundet til Indfjorden. Nissum Fjords middeldybde er 1 meter, og den maksimale dybde er godt 2 meter. Den største tilstrømning til Nissum Fjord kommer fra Storå, som udmunder i Felsted Kog. Storå udspringer helt inde sydøst for Ikast. Byerne Herning, Ikast, Sunds, Aulum, Holstebro og Vemb ligger alle i Storås opland, der omfatter godt

1.100 km². Fra nord kommer tilstrømningen fra Ramme Å, Fåremølle Å og Flynder Å. Fra syd kommer der vand - fra Nørresø og Husby sø – gennem Kast Å og fra øst kommer Damhus Å.

Fjordlandskabet er i stadig forandring i samspillet mellem land og vand. Fra havet tilføres der hele tiden sand, og fra land tilføres der sand, ler og silt via vandløbene.

Vandet fra begge sider søger nye veje og skaber oversvømmelser, der kan komme udefra med havet og indefra gennem skiftende vandløb.

De sidste 1.000 år er der sket radikale forandringer, og det er kun små hundrede år siden, at landskabet blev så reguleret, at vi kan genkende det i landskabskortene for fjordens geografi.

Fredninger i naturparken

I Naturpark Nissum Fjord findes de fem fredede arealer: Krogshede Fredningen, Bøvling Klit og Holmen, Amstrup Søerne, arealer ved Pallisbjerg og Nr. Fjand. De fem gennemgås i de følgende afsnit.

Krogshede Fredningen

Fredningen er på 255 ha og har til formål at undgå afvandingen af Krogshede Enge og bevare området som yngle- og rastearial for fugle, samt at beskytte de botaniske og vildtbiologiske interesser i området. Fredningen strækker sig fra nordsiden af Indfjorden og ud mod Nissum Fjord. Engene er for størstedelens vedkommende beskyttet af Naturbeskyttelseslovens §3 som enge, strandenge, vandhuller og moser. Især strandengene er vigtige lokaliteter for yngle- og trækfugle i Nissum Fjord området.

Bøvling Klit og Holmen

Fredningen er på 511 ha. Bøvling Fjord og Nissum Fjord med omgivende landarealer udgør i national og international sammenhæng et betydningsfuldt område som yngle- og rastested for vandfugle. Danmark er ved sin tiltræden af Ramsar-konventionen og som følge af EF's fuglebeskyttelsesdirektiv forpligtet til at søge denne funktion af området fastholdt. Fredningen består især af strandenge, der engang har haft betydning for høst af vinterfoder til kreaturer eller som afgræsningsarealer. I dag anvendes de primært som naturarealer, der afgræsses for at holde dem i naturmæssig god tilstand.

Amstrup Søerne

Fredningen er på 37 ha. Fredning af Amstrup Søerne har til formål at bevare de væsentlige naturvidenskabelige og landskabelige interesser for området. Området består af 4-6 mose/søområder, der er meget lave og brunvandede. Omgivelserne består af hede og en større

plantage omkranser området. Det betyder, at her er grobund for arter, der trives i surt og næringsfattigt miljø, såsom soldug, klokke-ensian og sphagnum.

Arealer ved Pallisbjerg

Voldstedet og de omgivne arealer er fredet, med det formål at bevare voldgraven, og det karakteristiske skov- og parkmiljø omkring hovedgården Pallisbjerg. I det åbne og flade vestjyske landskab, med et forblæst og barsk klima, er store træer ikke almindelige. Omkring Pallisbjerg findes en gammel løvtræslund med træer (bøg, ask, elm, el, ahorn og eg), der er op mod 100 år gamle. En del af bevoksningen er gammel park, mens resten danner små lunde uden for voldgravene. Pallisbjerg er privatejet, og der er ikke offentlig adgang til parken.

Nørre Fjand

Fredningen består af to fredninger, der tilsammen er på 23 ha. Den ældste fredning fra 1975, er en landskabsfredning, der har til formål at beskytte og bevare det karakteristiske landskab, der ligger ned til Nisum Fjord. Der er offentlig adgang til hele arealet. Den anden fredning er fra 1983. Formålet med denne fredning er at beskytte de arkæologiske værdier for eftertiden. Arealerne kan fortsat udnyttes landbrugsmæssigt, men må ikke dybdepløjes, drænes, tilplantes mv. Arkæologiske undersøgelser har vist spor fra ca. 50 hustomter, der i tid strækker sig over ca. 400 år, i perioden 200 år før Kr.f. til ca. 200 år efter Kr.f. Offentligheden har ikke adgang til arealerne, men de kan ses fra offentlig vej.

Naturværdierne i Naturpark Nisum Fjord

Naturværdierne i naturparken er enestående og omfatter en lang række specifikke områder og sjældne arter.

Der er en særlig grund til at fremhæve:

- Selve Nisum Fjord med dens rige fugle- og fiskeliv.
- De fine strandenge især langs fjordens vest- og nordside, som rummer nogle af landets sidste bestande af sjældne engfugle.
- De udstrakte rørskove med bl.a. rørdrum og rørhøg, især rundt om Felsted Kog.
- Husby Klit og Husby Klitplantage, som blandt andet rummer en af Danmarks største parabelklitter
- Husby Sø, bl.a. med vandranke samt en af landets sidste tilbageværende bestande af den sjældne sortterne.

- Tangsø og Byn, to søer, som botanisk er usædvanligt fine.
- Et landskab med fritlevende bævere, som har bredt sig ud fra udsætningsområdet i Klosterheden samt en stor odderbestand.
- Den nederste del af Storå, som hvert år passeres af flere tusinde laks på vej op mod gydepladserne.

Nissum Fjord er velbeskrevet i Naturstyrelsen 2013: Natura 2000 basisanalyse 2016-2021 Nissum Fjord. Her fremhæves naturen på Thorsminde tangen, som i dag er en mosaik af saltpåvirkede græsningsarealer, høslætarealer og ubenyttede områder, der har vist sig at give en rigtig fin artsvariation af planter.

I forbindelse med den nordlige del af Nissum Fjord, som hedder Bøvling Fjord, ligger Indfjorden, Tangsø, Byn og Søndersund, som er omgivet af enge og rørsump.

Dette område huser i danske sammenhænge en meget artsrig undervandsflora med mellem 31 og 46 registrerede undervandsplanter. Byn er hjemsted for den sjældne sylblad, som kun vokser i næringsfattige, lavvandede og klare søer (Naturstyrelsen 2013).

Natura 2000-området Nissum Fjord består af et habitatområde og et fuglebeskyttelsesområde. Området er særligt udpeget pga. en væsentlig tilstedeværelse af en række naturtyper og arters levesteder. Det drejer sig om strandeng, grå/grøn klit, klithede, havtornklit, surt overdrev, tidvis våd eng samt odder, vandranke, rørdrum, rørhøg, klyde, almindelig ryle, brushane, havterne samt en række træk- og rastefugle bl.a. kortnæbbet gås, bramgås, lysbuget knortegås, krikand, pibeand, spidsand, klyde og lille kobbersneppe.

Naturtypernes tilstand er generelt moderat til god, hvor ruslerne eksempelvis for det meget store areal med strandeng, er afvanding samt tilgroning pga. manglende afgræsning.

Natura 2000-området Husby Klit består af et habitatområde og er særligt udpeget pga. væsentlig tilstedeværelse af naturtyperne hvid klit, grå/grøn klit og klithede.

Generelt er naturtypernes tilstand god, men der er væsentlige områder i moderat tilstand pga. tilgroning med invasive arter som bjergfyr, rynket rose og stjernebredribbe.

Natura 2000-området Husby Sø og Nørresø, hvoraf Husby Sø ligger i naturparken, består ud over de 2 søer af omkringliggende mose- og engarealer. Habitatområdet er udpeget pga. en væsentlig tilstedeværelse af naturtyperne kransnålalge-sø og næringsrig sø, samt arten vandranke. Af 4 kortlagte småsøer med habitattypen naturligt næringsrig sø er 3 i god tilstand, mens en er i moderat tilstand.

Natura 2000-planernes målsætning og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper og arter og af en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Inden for Naturparkens afgrænsning er der desuden godt 3.500 ha, der er beskyttet gennem naturbeskyttelseslovens § 3. Godt 2.200 ha af § 3-arealerne ligger i et af de 3 Natura 2000-områder. Knap 35 % af § 3-arealerne er strandeng, mens der er ca. 17 % hede, 17 % mose, ca. 15 % eng og 14 % sø og knap 2 % overdrev.

Naturparken rummer også nogle mindre skove/plantager, hvoraf den væsentligste er Husby Klitplantage. Plantagen er på ca. 1.100 ha. Tilplantningen blev påbegyndt i 1858 som et led i dæmpning af sandflugten, der dengang gav store problemer.

Jordbunden i området varierer meget fra høje magre klitter over fugtige sletter til overføjget moræne. Valget af træart afpasses efter forholdene, og derfor findes der en meget varieret skov. På den ringeste del plantes der eg, skovfyr og østrigsk fyr, mens der på den lidt bedre jord plantes sitkagran og ædelgran. Den bedste skovbund er egnet til bøg og andre løvtræer, der mindsker brandfaren og skaber en mere varieret natur til glæde for dyr, planter og skovgæster.

Plantelivet i naturparken

Den store variation i landskabs- og naturtyper i naturparkområdet bevirker en meget stor mangfoldighed i plantelivet med mange sjældne og bemærkelsesværdige arter. Nogle af de vigtigste er nævnt herunder:

- De vidtstrakte strandenge langs Nissum Fjord rummer en fin og karakteristisk strandengsflora med arter som harril, strand-trehage og mange andre. Som en kuriositet kan nævnes den lille, fine kurvblomst firkløft, som egentlig er kommet hertil fra Sydafrika, men som man kan være heldig at finde i de lave og ellers vegetationsløse dele af strandengene. På de mere ferske dele af engene er den statelige orkidé purpur-gøgeurt nærmest karakterart, men også den halvsjældne bregne slangetunge og den kødædende vibefedt kan findes her.
- Husby Klit med den gamle klitplantage er ligeledes et botanisk meget fint område. I tilknytning til nåleskoven vokser store bestande af sjældne arter som linnæa og orkidéen knærod – i øvrigt begge arter, som først indvandrede til Danmark efter at vi begyndte at plante nåletræer i større stil. I de mange fugtige og næringsfattige lavninger i klitten findes halvsjældne arter som klokke-ensian og brun næbfrø, foruden de kødædende liden og rundbladet soldug. Klitplantagen er i øvrigt et meget søgt mål for svampesamlere – både kantareller, pigsvampe og rørhatte findes her i stort tal.
- Specielt bør nævnes den lille klitsø Skavemose, hvor man hvert år kan finde den meget sjældne, lille, vandlevende bregne pilledrager. Nogle år er der store bevoksninger, andre år

meget få individer af planten. Også den fine, lille vandplante strandbo har et af sine ret få voksesteder her.

- Byn, Tangsø og Søndersund er nok Danmarks tre mest artsrige søer for undervandsplanter og specielt Byn huser en lang række af Danmarks mest sjældne arter. Bemærkelsesværdig er især sylblad, som kun findes ét andet sted i landet, og kræver næringsfattigt og klart vand, samt den lille, fine vandpeber-bækarve. Samtidig bør nævnes den meget sjældne – og også internationalt særligt beskyttede - art vandranke. Vandranken er en vandplante, der i Danmark kun findes i Nissum og Ringkøbing Fjord. Inden for naturparkområdet vokser den i en kanal langs Felsted Kog samt i Husby Sø.
- Husby Sø, der i dag har afløb til Nissum Fjord, kendetegnes ved at være en artsrig vandaksø, der også huser en række mere sjældne arter som nåle-sumpstrå, samt de kødædende planter, slank- og almindelig blærerod.

Dyrelivet i naturparken

De fleste vil nok forbinde området dyreliv med de utrolige mængder af fugle. Forår og efterår trækker meget store antal af gæs, ænder, svaner og vadefugle igennem området. Specielt er de enorme flokke af kortnæbbet gæs og bramgæs, som fylder luften med deres kald, når de går ned på strandene eller på fjorden, med til at give området karakter.

En karakterfugl for Nissum Fjord er i øvrigt den smukke lysbuget knortegås, hvis verdensbestand tæller under 10.000 individer. Både på fjorden og på strandene træffes arten ret hyppigt i vinterhalvåret.

Nævnes bør også den fåtallige pomeransfugl, der i markområderne syd for Nissum Fjord har et af sine få rasteområder i Danmark, når de er på gennemtræk i foråret. Blandt ynglefuglene er splitterne, havterne og klyde vendt tilbage til Fjandø i pæne antal, efter at der er kommet styr på rævenes prædation. Også den meget sjældne mosehornugle yngler på Fjandø, dog ikke hvert år.

I de vidtstrakte rørskove yngler arter som rørhøg, rørdrum og skægmejse.

Strandene ved fjorden var tidligere vigtige yngleområder for sjældne vadefugle som engrylle og brushane.

Disse bestande har været i rivende tilbagegang næsten alle steder, men forholdene forbedres for arterne i disse år ved genskabelse af en mere naturlig hydrologi. Vibe, rødben og ikke mindst den flotte stor kobbersnepe yngler fortsat i området.

Husby Sø er kendt for en ynglebestand af den meget sjældne sortterne, men gennem de senere år er ynglebestanden blevet mere uregelmæssig fordi fuglene flytter mellem søen og Vest Stadil Fjord.

Blandt de pattedyr, som lever i naturparkområdet, vil det være naturligt at nævne bæveren. Bæveren blev genudsat i Danmarks natur i Klosterheden i 1999, og herfra har den siden bredt sig. Særligt ved solopgang og solnedgang kan man være heldig at opleve en bæver som lydløst svømmer rundt i områdets store og små søer eller på tværs af de brede åer, der løber til Nissum Fjord. Odderen er også ret almindeligt forekommende i naturparkområdet.

I Husby Klitplantage findes en bestand af krondyr, som er en stor attraktion både for jægere og andre besøgende.

Blandt padde og krybdyr er det værd at nævne den store bestand af strandtudse, som i foråret og forsommeren lader sin rullende sang høre på strandene ved Nissum Fjord. Og så har markfirbenet, som ellers er sjældent i Vestjylland, en bestand i Husby Klit.

Insektlivet i naturparkområdet er endnu ret uudforsket; nævnes bør dog bestanden af den sjældne og rødlistede sommerfugl ensianblåfugl, som lægger sine æg på klokke-ensian, og hvor larven opfostres af myrer.

Livet i vandet i naturparken

Livet i vandet er meget afhængigt af hvilket saltindhold, der er i fjorden. Saltindholdet er generelt lavt, men varierer meget i perioder. Slusen i Thorsminde, der blev færdigbygget i 1931, sikrer, at der er en vis mulighed for at regulere vandtilstrømningen.

Sammensætningen af planter og dyr er tilpasset de forskellige saltholdigheder i fjorden. I Felsted Kog trives ferskvandsarter som aborrer, skalle og brasen, og herinde, tæt på Storås udløb, ses helt andre undervandsplanter end i Mellemfjord og Yder Fjord.

I Mellemfjord og Yder Fjord findes gode bestande af skrubber og sild. Planterne består af havgræs, ålegræs og børstebladet vandaks, men de sidste 15-20 år har planterne dækket en forsvindende lille del (under 5 %) af fjordbunden.

Helt, ørred og laks findes i hele fjorden og vandrer desuden hver vinter op i åerne for at gyde. Ørred og laks er fredet for fiskeri i Nissum Fjord hele året, og denne fredning er en del af grundlaget for, at Danmarks bedste fritidsfiskeri efter laks findes i Storå. I fjorden fanges hovedsagligt sild, helt, skrubber og aborrer.

I fjordbunden trives børsteorme og slikkrebs og nogle år sandmuslinger, som alle er gode fødeemner for de bundlevende fisk. Rejer og især strandkrabber har kronede dage og indtager i dag en dominerende rolle på fjordens bund og i fiskernes garn.

Naturprojekter

Naturnationalpark Husby Klitplantage

Beskrivelse: I den kommende Naturnationalpark Husby Klitplantage kan besøgende få helt nye og vildere naturoplevelser. Naturpotentialer er stort, og artsindholdet er højt i de bedste områder med forekomst af særlige værdifulde plantearter som f.eks. klokkeensian, soldug og tranebær. Den mosaikagtige klitnatur er også levested for en lang række sjældne laver, insekter, padder og fugle. Husby Klitplantage rummer en af Danmarks største parabelklitter. Klitrækken mod vest udgøres af klitnaturtyper som hvid klit, grå/grønklit, klithede, klitlavning m.m.

I den vestlige del af plantagen er store områder med klitnatur genskabt de seneste år ved rydning af nåletræer og bekæmpelse af rynket rose.

Mål: Forbedring af biodiversiteten gennem etablering af selvforvaltende naturområder, genopretning af naturlig hydrologi, udlægning af urørt skov og genopretning af nøglearter, f.eks. udsætning af græssende dyr.

År: 2024 - fremadrettet

Økonomi: Afklares. Naturnationalpark Husby Klitplantage indgår som del af natur- og biodiversitetspakken på 888 mio. kr.

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: I forbindelse med etableringen af Naturnationalpark Husby Klitplantage arbejder Naturstyrelsen på nationalt plan sammen med en videnskabelig gruppe og en gruppe af nationale interessenter. Derudover etableres en lokal bestyrelse for Naturnationalpark Husby Klitplantage.

EU Life projekt BioScape Byn: Restaurering af søen Byn

Beskrivelse: Byn er en lille, men botanisk set meget værdifuld sø, der ligger øst for den nordlige del af Nissum Fjord. Søen har gennem de senere årtier været genstand for en negativ udvikling, der truer søens unikke botaniske indhold og søens fortsatte eksistens som en botanisk lokalitet af national og international betydning. Desuden er søens betydning som gydeområde for Nissum Fjord-helten truet. Projektet søger at bremse den igangværende forringelse af naturtilstanden og gennem sørestaurering at forbedre og bevare den som en vigtig del af den danske naturarv og frøbank for sjældne arter af danske vandplanter.

I forlængelse af projektet etableres der formidling ved lokaliteten i et samarbejde mellem Naturpark Nissum Fjord og Lemvig Kommune.

Mål: Forbedring af naturtilstanden i Byn Sø

År: 2018-2026

Økonomi: BioScape Byn har et samlet budget på 11,3 millioner kr. og er finansieret af EU (med 60%), Åge V Jensen Fond, Lemvig Kommune og Region Midtjylland

Ansvarlig: Lemvig Kommune

Vosborg Enge lavvandede søer

Beskrivelse: Vosborg Enge projektet omfatter et areal på 88 ha mellem herregården Nr. Vosborg og Storåen kort før åens udløb i Nissum Fjord. Vosborg Enge er i dag afvandet med pumpe og anvendes i dag hovedsageligt til almindelig landbrugsdrift. Lavbundsprojektet vil betyde, at afvandingen via pumpen ophører og dræn og grøfter bliver sløjfet. Det vil få vandstanden i Vosborg Enge til at stige, da der dannes lavvandede søer omgivet af enge. Om sommeren vil der både dannes områder med sjavvand og lavvandede søer med en typisk vanddybde på 25-30 cm. I vinterhalvåret vil vandstanden variere en del fra måned til måned og fra år til år afhængigt af, om vandstanden i Storå tillader, at nedbørsoverskuddet kan strømme af eller om det midlertidigt ophobes i projektområdet.

Mål: Genskabe naturlig hydrologi til gavn for biodiversiteten samt nedbringe udledning af drivhusgasser til atmosfæren og kvælstof til vandmiljøet.

År: 2021-2024

Økonomi: 11,7 mio kr

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Lodsejer (Realdania)

Helårsgræsning i Husby

Beskrivelse: Helårsgræsning ved Husby skal give rigere natur og ny viden om græsningens effekt på både biologien og friluftslivet. Hårdføre hesteracer og stude er udsat i den ca. 400 ha. store indhegning.

Mål: Øge den naturlige dynamik i klitnaturen foruden forbedring af forholdene for en lang række arter herunder markfirben, klokke-ensian, ensianblåfugl og klitperlemorssommerfugl samt forbedre viden om effekten af helårsgræsning i klitnaturen.

År: 2021-2026

Økonomi: 2,3 mio. kr. Projektet er støttet af 15. juni fonden

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Forskere fra Århus Universitet undersøger både de biologiske effekter samt effekterne på friluftslivet af helsårsgræsning.

Afgræsning på Thorsminde Tange, syd for Thorsminde

Beskrivelse: Ca. 155 ha delvist tilhørende Naturstyrelsen indgår i fællesfener med hhv. græsningsaftaler og forpagtning. Naturstyrelsen forventer, at græsning af arealet først og fremmest hindrer, at arealet gror til i rørskov, at det "blå bånd" holdes åbent, samt at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange ruge- og trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret

Mål: Afgræsningen af arealerne sørger for, at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange eng- og trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret

År: Efterhånden som arealerne er blevet erhvervet/Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og naturarealer

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: 4 Dyreholdere samt lodsejere af 14 matrikler, der ikke er Naturstyrelsens

Afgræsning på Gørdingdæmningen

Beskrivelse: Ca. 114 ha på Gørdingdæmningen tilhørende Naturstyrelsen afgræsses med kreaturer. Naturstyrelsen forventer, at græsning af arealet først og fremmest hindrer, at arealet gror til i rørskov, at det "blå bånd" holdes åbent, samt at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange ruge- trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret.

Mål: Afgræsningen af arealerne sørger for, at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange eng- og trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret.

År: Efterhånden som arealerne er blevet erhvervet/Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og natur

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Afgræsning af strandeng-areal ved Nørre Fjand

Beskrivelse: I 2015 blev ca. 30 ha strandengareal og N2000-område heget med tilskud fra Naturerhverv til afgræsning med kreaturer. Den stigende tilgroning med tagrør bl.a. på grund af tidligere ophørt græsning skønnes at være en væsentlig årsag til dyre- og plantelivets tilbagegang i området. Naturstyrelsen forventer, at græsning af arealet først og fremmest hindrer, at arealet gror yderligere til i ensformig rørskov og pilekrat, samt at græsenge med tæt lav vegetation og fugtige arealer kan genskabes.

Mål: Afgræsningen af arealerne skal sørge for, at tilgroning af arealerne mindskes og dyre- og planteliv fremmes.

År: 2016-Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og natur

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Dyreholdere

Naturpleje ved Åbjerg Skov/Flynder Å ved Bækmarksbro

Beskrivelse: Hegning af engareal med henblik på afgræsning under hensyntagen til publikumsadgang via eksisterende vandrestier til/fra Bækmarksbro via engen til/ langs skoven. I skoven kan mindre lysåbne skovengsarealer plejes med afgræsning vha. mobile/midlertidige hegn.

Mål: Pleje af lysåbne arealer i skoven og i engen ved afgræsning. Målet er mere biodiversitet og bedre adgang på engen.

År: 2016-Fremadrettet

Økonomi: Forberedelse til afgræsning under Landbrugs- og Fiskeristyrelsen, Naturstyrelsen. Ca. 90.000 kr.

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Dyreholdere

Naturpleje ved Skærum Mølle, afgræsning af ferske engarealer

Beskrivelse: Efter Naturprojekt Råsted Lilleå, hvor Råsted Lilleå og Bavnbæk blev genslynget på en ca. 4 km strækning, blev der etableret ca. 15 ha bynær løvskov, ekstensiveret landbrugsarealer samt etableret publikumsfaciliteter som stier og hundskov. Området for den del, der tilhører Naturstyrelsen, drives med henblik på rekreation og biodiversitet. Engarealerne blev heget i 2013.

Mål: Pleje af ca. 45 ha engarealer, både ånære og højere liggende, vha. afgræsning med kreaturer og heste. Pleje af arealerne og hindring af opvækst/tilgroning af træer. Fortsat drift af "ny" etableret løvskov efter naturnære principper.

År: 2014-Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og natur

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Dyreholdere

Pleje af græs- og naturarealer

Beskrivelse: En ekstensiv drift med afgræsning eller slæt bidrager til at skabe gode levesteder for det vilde plante- og dyreliv. På de lysåbne arealer i Natura 2000-områderne er en plejeindsats afgørende for naturværdien. Der arbejdes løbende med screening for relevante projekter. Kommunerne yder lodsejere støtte til hjem søgning af støtte midler.

Mål: 2-4 større, sammenhængende afgræsningsprojekter i naturparken

År: 2018-fremadrettet

Økonomi: Indsatsen finansieres af EU og staten

Ansvarlig: Holstebro og Lemvig Kommuner

Partnere: Lodsejere

Bekæmpelse af rynket rose på klitheder ved Husby Klit

Beskrivelse: Rydning af klithede ved Vester Husby. Kolonier af rynket rose bekæmpes på klitterne ud mod kysten.

Mål: Fjernelse af den invasive art rynket rose.

År: 2014-Fremadrettet

Økonomi: Holstebro Kommunes driftsmidler til naturpleje.

Ansvarlig: Holstebro Kommune

Bekæmpelse af mink for at reducere prædation på bl.a. vadefugle

Beskrivelse: Bekæmpelse af mink ved opsætning af slagfælder på fx flydeplatforme, ved små havne og langs fjorden ved strandengene, for at mindske prædationen på jordrugende fugle, æg og unger.

Mål: Mindske prædationen på især jordrugende fugle, æg og unger

År: 2012-Fremadrettet

Økonomi: Jagttegnsmidler

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Frivillige jægere

Bekæmpelse af mårhund for at reducere prædation på bl.a. vadefugle

Beskrivelse: Bekæmpelse af mårhund, fx ved brug af judas-dyr, indfangning og aflivning samt regulering for at mindske prædationen på især jordrugende fugle.

Mål: Mindske prædationen på især jordrugende fugle, æg og unger. Reducere udbredelsen og antallet af individer af en invasiv art.

År: 2010-Fremadrettet

Økonomi: Jagttegnsmidler

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Frivillige jægere

Udlægning af redeflåder til sortterne

Beskrivelse: Sortternen er en af Danmarks mest sårbare og udryddelsestruede ynglefugle. Arten har tidligere ynglet i Husby Sø gennem mange år, men den lille, tilbageværende bestand er nu flyttet til Vest Stadil Fjord. Alligevel ses den stadig hyppigt fouragerende ved Husby Sø. Sortternens naturlige redeunderlag er flydende vegetation, som i sagens natur er ustabil i bølger og blæst. Udlægning af redeflåder i kunstigt materiale kan øge ynglesuccesen. I 2022 og 2023 lykkes det at få sortternen til at yngle på redeflåderne. DOF Vestjylland vil stå for projektets fortsættelse.

Mål: Projektets formål er overordnet at stabilisere og forøge bestanden af sortterne i Vestjylland. Desuden skal projektet forøge chancerne for, at arten vender tilbage til Husby Sø som ynglefugl.

År: 2018 – fremadrettet

Ansvarlig: DOF Vestjylland

Etablering af vådområder

Beskrivelse: I samarbejde med lodsejere og landboforeninger fremmes etableringen af vådområder og vådlægning af kulstofholdige lavbundsjord med henblik på at forbedre fjordens tilstand og tilbageholde klimagasser.

Mål: Etablering af minimum et nyt større sammenhængende vådområde i naturparkområdet

År: 2024-2028

Økonomi: Indsatsen finansieres EU og staten

Ansvarlig: Holstebro og Lemvig Kommuner

Partnere: Lodsejere

Undersøgelse af udvikling i fiskebestande i Nissum Fjord

Beskrivelse: DTU Aqua og 10-12 hold af frivillige fritids- og erhvervsfiskere har i samarbejde med Naturpark Nissum Fjord iværksat en kortlægning og undersøgelse af udviklingen i fjordens fiskebestand. Projektet forløber over en længere årrække og bliver løbende formidlet, både ved foredrag og skriftligt. Gennem standardiseret fiskeri med nedgarn (flere forskellige masketørrelser) i alle dele af fjorden, opbygges en tidsserie for fiskebestandens udvikling.

Desuden er der særligt fokus på bestanden af helt, hvor der indsamles skælprøver fra fangsten, som giver mulighed for at analysere bestandens aldersstruktur og livshistorie (fx gydeaktivitet).

Mål: Faktisk viden om udviklingen i Nisum Fjords fiskebestand

År: 2017-2028

Økonomi: Ca. 250.000 kr., heraf ca. 235.000 fra Fiskeplejemidlerne og den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond (EHFAF), der finansierer DTU Aquas deltagelse.

Ansvarlig: DTU Aqua og Havnegruppen under Nisum Fjord Netværket

Undersøgelse af gæssenes migration, samt tilpasning til klimaforandringer og energilandskaber

Beskrivelse: I et samarbejde mellem Naturpark Nisum Fjord og Jesper Madsen, Professor og leder af Center for Adaptiv Naturforvaltning (Aarhus Universitet), arbejdes der med et projekt, hvor trækruter for de vilde gæs kortlægges. Gæssene skal indfanges og mærkes med GPS-sendere, når de raster ved Nisum Fjord. Landskabet ved Nisum Fjord er præget af nye energiprojekter, og fjordens vandstand og miljø påvirket af øget nedbør og vandstand. Det er væsentligt at få en øget forståelse af hvordan dette påvirker gæssenes adfærd og migration.

Lokale frivillige involveres i indfangning og mærkning af gæssene. Projektet og dets resultater formidles via "Store Gåsedag", Gåsecenteret i Bøvlingbjerg samt naturparkens og Aarhus Universitets kanaler.

Mål: Øget viden om gæssenes adfærd og migration, herunder tilpasning til klimaforandringer og nye energilandskaber.

År: 2025-2028

Økonomi: Der søges midler til projektet hos fonde og virksomheder, estimeret kr. 120.000/år til GPS-sendere, fangst og databehandling.

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Professor Jesper Madsen (Aarhus Universitet)

Kultur

Vision

Naturpark Nissum Fjord danner rammen om et rigt kulturliv, hvor områdets særlige kulturhistorie og dennes samspil med naturen bidrager til en øget stolthed blandt beboerne.

Langsigtede mål

- Den øgede fokus på Nissum Fjord som oplevelsesdestination får en positiv effekt på besøgstallet hos fjordens udbydere af kunst, kulturliv og natur- og friluftsoplevelser. Den særlige lokale identitet og stolthed, der er opstået som følge af at leve i, med og mod den barske natur på og ved fjorden, udgør en central del af formidlingen om fjorden

Kortsigtede mål

- Lokale kunstnere og kulturinstitutioner deltager i en levende kulturudvikling rundt om fjorden
- Der sættes fokus på den levende kulturhistorie og kulturarv ved og på fjorden. Livet med jagt, fiskeri og rekreation ved fjorden skal synliggøres i kulturindsatsen, ligesom særlige former for landbrug, der relaterer sig til fjordlandskabet, fremhæves – eksempelvis rørhøst og stuedrift

Kulturen i Naturpark Nissum Fjord

Kulturen har traditionelt været afhængig af de naturgivne kræfter ved Nissum Fjord. Her har mennesker altid kæmpet for at skabe et stabilt livsgrundlag i et landskab, der hele tiden påvirkes af vand, vind og vejr i øvrigt. Tidligere har befolkningen kæmpet for at tæmme disse kræfter ved håndkraft. I dag sker det ved hjælp af maskiner og sandpumpning.

Naturparkområdet har ca. 4.000 indbyggere baseret på indbyggertallet i sognene i 2023. Det er sognene Vemb, Gørding, Nees/Skalstrup, Bøvlingbjerg, Sdr. Nissum og Husby, der er omfattet af naturparkområdet.

Fjaltring, Staby og Ulfborg, Flynder sogn med landsbyen Bækmarksbro samt Møborg sogn ligger tæt på og har en naturlig tilknytning til Naturparken. Medtages disse sogne er der ca. 8.500 indbyggere, som udgør det primære befolkningsgrundlag for Naturparken.

På kanten mellem vand og land ligger de små jollehavne i små kroge rundt ved fjorden. En række af havnene har en lang historie og er kulturbærende steder. Det gælder eksempelvis Kloster Havn,

Sandholm Havn og Bøvling Havn. Andre jollehavne er kommet til siden; senest Harpøth Havn, som blev indviet i sommeren 2001.

De mere end 800 år gamle kirker står hele vejen rundt om fjorden. Der er 10 sogne, som omkranser Nissum Fjord, og i næsten alle findes en kirke og et forsamlingseller sognehus. Der er fire folkeskoler, men ikke mindre end tre efterskoler og en friskole.

Kulturinstitutioner i naturparken

Der er tre centrale kulturformidlingssteder i Naturparkområdet: Strandingsmuseet i Thorsminde, Herregården Nørre Vosborg og Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle.

Folkeuniversitetscenteret har stor interesse i at formidle natur- og kulturhistorie omkring Storå og Nissum Fjord. I 2023 er sekretariatet for Naturpark Nissum Fjord flyttet til Skærum Mølle og i 2024 indvier naturparken et naturturistkontor med familievenlig lakseformidling. Dette suppleres af en geologisk udstilling i Per Kirkeby's største murstensskulptur "Stenhuset" lavet af Geopark Vestjylland.

Ud over de nævnte offentligt støttede institutioner skal nævnes, at et lille Fjordhus i Gørding rummer en samling af effekter og lokalhistorier fra fiskerkulturen ved fjorden, og i umiddelbar nærhed af Naturparken findes Kunst- og Kulturcenter Tuskær, der rummer en permanent kunstsamling og afholder skiftende udstillinger. Tuskær byder desuden på nationale og internationale musikoplevelser inden for både klassisk musik og folkemusik.

Kulturhistorie i naturparken

Naturparkområdets kulturhistorie er velbeskrevet, men kun i begrænset omfang formidlet og eksponeret ved fjorden. Bedst formidlet er strandingshistorien, som udstilles i Strandingsmuseet Skt. George. Her formidles strandinger ved Vestkysten med udgangspunkt i en unik samling fra de to engelske orlogsskibe, som sank her.

Hele historien om kampen med vandet, vinden og vejret i øvrigt kan danne basis for interessant kulturhistorisk formidling i Nissum Fjord Naturpark. Det samme gælder de historiske livsbetingelser ved fjorden, der tilskyndede vekslen mellem fjordfiskeri og landbrug. Forholdene er velbeskrevet i en lang række bøger og artikler. Værket Nørre Vosborg i tid og rum, bind 1 og 2 og en række værker udgivet af forskere knyttet til Holstebro Museum, heriblandt Vikinger, Vest og Nordvestjyske bønder som kreaturhandlere i Nordsørummet, udgør en uvurderlig skatkiste af viden om hele områdets natur- og kulturhistorie.

De kulturhistoriske Museer i Lemvig og Holstebro har ligeledes en rig samling af effekter fra fjordfiskeriet.

Derudover har de lokalhistoriske arkiver i Ulfborg, Bøvlingbjerg og Lemvig meget relevant materiale om det historiske liv ved Nissum Fjord. De lokalhistoriske arkiver har desuden tilknyttet lokale beboere, som interesserer sig meget for lokalhistorien og formidlingen heraf.

Kunst i naturparken

Rundt om Nissum Fjord bor og arbejder mange kunstnere og kunsthåndværkere. De fleste holder åbent en eller flere dage om ugen med adgang til atelier, værksted eller butik. Nogle kunstnere afholder kurser i eksempelvis glas og akvarel, mens andre afholder folkemusik-eftermiddage om sommeren. Der er en fantastisk kunstnerisk mangfoldighed i Naturpark Nissum Fjord.

Mange af disse kunstnere deltager i den årlige "fjord fest", Nissum Fjord Dagen, koordineret og markedsført af Naturpark Nissum Fjord. Formålet er at skabe opmærksomhed om fjordens mange kvaliteter, de erhvervsdrivendes tilbud, de "ukendte perler" og livet i de små havne.

Kulturprojekter

Nissum Fjord dagen

Beskrivelse: Siden 2006 har Nissum Fjord Netværket, den sidste dag i august afholdt den årlige "fjord-fest" i form af Nissum Fjord dagen. I 2023 er koordinering af Nissum Fjord Dagen overgået til naturparkens sekretariat. Dagen har skiftende temaer, men den røde tråd er friluftsliv, natur-, kunst- og kulturoplevelser. Afholdelse af dagen er en vigtig del af at øge kendskabet til fjorden og de mange tilbud hele vejen rundt – og vil naturligvis også være det fremover!

Mål: At skabe opmærksomhed om fjordens mange kvaliteter, de erhvervsdrivendes tilbud, de "ukendte perler" samt livet i de små havne,

År: Nissum Fjord Dagen har været afholdt siden 2006. I 2023 er koordineringen og markedsføring overgået til Naturpark Nissum Fjord.

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord samt deltagende aktører

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Aktørerne rundt om Nissum Fjord

Fjordhuset i Thorsminde

Beskrivelse: På "fugleøen" i Thorsmindes ligger "Anders' Fjordhus", lige ned til fjorden. Det er et ældre redskabsrum fyldt med historiske redskaber knyttet til fjordfiskeri. Fjordhuset ønskes

ombygget til madpakkehus med formidling omkring kulturhistorie, fjordfiskeri og naturen ved Nissum Fjord.

Der arbejdes på at etablere sheltere i umiddelbar nærhed til fjordhuset.

Mål: Fjordhuset etableres med formidling

År: 2022-fremadrettet afhængigt af fondssøgning

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Høvsøregården, mellem hav og fjord

Beskrivelse: Høvsøregården er en unik gammel marskgård med en helt særlig beliggenhed, tæt ved fjorden, mellem det brusende Vesterhav og Testcenter Høvsøre. Foreningen Høvsøregården bevarer og skaber liv i den smukke gamle gård. Den skal bruges til ophold på vandre-, cykel- og bilture, spændende arrangementer samt udstillinger omkring natur- og kulturhistorien i det barske landskab.

Mål: Etablering af udstillinger samt simple faciliteter for vandrere og cyklister

År: 2021-Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde, til at supplere driftstilskud og ekstra egenfinansiering ved fondssøgning på 109.000 kr. fra DTU

Ansvarlig: Foreningen Høvsøregården

Partnere: Prøvestation Høvsøre (DTU)

Kulturhistorien ved Lille Bjerregård Havn

Beskrivelse: I 1847, da der blev fragtet hør på tværs af Nissum Fjord, åbnede Lille Bjerregård Havn. Udover udskibning af hør, blev havnen brugt til fiskeri, som var af stor betydning for lokalsamfundet.

Senere, i 1960'erne, var det fjordfiskeriet, som var den primære aktivitet. Havnen blev nytænkt som bådeplads, til det eksisterende fjordfiskeri, med en ny epoke med friluftsliv tilknyttet. Lille Bjerregård har været et særligt udendørs mødested med et fantastisk sammenhold af stor betydning for lokalsamfundet. I 2007 blev området dog spærret af, pga. uenigheder med den daværende lodsejer. I 2021 fik bådepladsen ny ejer, som ønsker igen at åbne bådepladsen og dens friluftsliv op.

Kulturhistorien knyttet til livet ved fjorden er en central del af fortællingen om Naturpark Nissum Fjord. I forbindelse med re-etableringen af området ved Lille Bjerregård, formidles kulturhistorien knyttet til den gamle havn, fjordfiskeriet og livet ved fjorden.

Mål: Et ny-etableret mødested for bådejerne, lokalbefolkningen og turister langs Nissum Fjord med kulturhistorisk forankring og formidling.

År: 2021-Fremadrettet

Økonomi: Der søges midler til projektet

Ansvarlig: Bestyrelsen for Lille Bjerregård Bådelaug

Partnere: Naturpark Nissum Fjord, lodsejer

Kirkeprojekt, landskabs- og kulturhistorie

Beskrivelse: De vestjyske kirker er typisk bygget om af store kvadersten. Disse stammer fra ledeblokke efterladt af isen for mange tusinde år siden. Kvaderstenene er et geologisk vidnesbyrd, der beskriver isen og stenens bevægelser i istiden. Samtidig rummer fortællingen om kirkebyggerierne en spændende kulturhistorisk fortælling. I 2024 lancerer Geopark Vestjylland en animationsfilm, der illustrerer kirkernes tilblivelse.

Mål: Der indgås et samarbejde med de lokale kirker i naturparken, om formidling af kirkebyggeri samt istids- og landskabsformidling. Der kan afholdes foredrag, filmvisninger og workshops med fokus på identifikation af stentyperne i kvaderstenene og fortælling.

År: 2023-fremadrettet

Økonomi: Geopark Vestjylland samt midler fra fonde

Ansvarlig: Geopark Vestjylland

Partnere: Geopark Vestjylland og kirkerne i naturparken

Friluftsliv

Vision

Naturpark Nissum Fjord tilbyder gæster og beboere rige muligheder for et aktivt friluftsliv i enestående naturlige rammer med infrastruktur og faciliteter af høj kvalitet

Langsigtede mål

- Naturpark Nissum Fjord skal sikre og udbygge en veludviklet, vedligeholdt og sammenhængende fysisk og digital rekreativ infrastruktur, til styrkelse af et aktivt friluftsliv på og ved fjorden
- Den øgede tilgængelighed og styrkelsen af mulighederne for friluftsliv ved Nissum Fjord skal være bæredygtig og tage højde for beskyttelse af naturen samt lodsejernes interesser
- Der skal fokuseres på friluftsfaciliteter til mange forskellige brugere og udbydere – Naturpark Nissum Fjord skal være for alle

Kortsigtede mål

- Friluftsfaciliteterne i Naturpark Nissum Fjord forbedres og vedligeholdes
- Der skal være fokus på at øge og understøtte forholdene for mange forskelligartede aktiviteter som vandring, cykling, vandsport m.v. Tiltagene skal gå hånd i hånd med aktiviteter som jagt, fiskeri, landbrug samt tage hensyn til naturbeskyttelse.
- Friluftsliv gøres tilgængeligt gennem udlån af udstyr gennem Naturpark Nissum Fjords grejbank. Systemet for udlån forbedres, og grejbanken udbygges
- Naturparken skal understøtte og samarbejde med lokale udbydere af natur- og friluftsbaserede oplevelser

Friluftsliv i Naturpark Nissum Fjord

Siden 2005 er der arbejdet aktivt på at skabe bedre adgang til – og opmærksomhed om – naturperlen Nissum Fjord. Arbejdet har indtil videre resulteret i, at der nu er etableret stisystemer, shelterpladser, vandposter, skiltestandere, p-pladser, fugletårne m.v. rundt om fjorden.

Alt er gennemført på frivillig basis, og med lokal opbakning fjorden rundt. Opbakningen viser, at man rundt om fjorden gerne vil stå sammen om at åbne op og dele ud af vores fælles naturgoder.

Af samme årsag har arbejdet med at etablere rekreativ infrastruktur for millioner af kroner også forløbet forholdsvis gnidningsfrit fjorden rundt.

Fjordens havne

I Nissum Fjord findes i dag 8 fritidshavne og 1 industrihavn. Tidligere har fjordfiskeriet været en vigtig del af familiens mulighed for at overleve i et landskab, der ikke var rigt og frodigt. Folkene fiskede ved fjorden som et supplement til kosten eller husholdningen, men mange fiskede også erhvervsmæssigt på fjorden. I dag er der ingen reelle erhvervsfiskere tilbage i Nissum Fjord – nu fiskes der med store trawlere på Nordsøen i stedet for, og fangsten landes i Thorsminde.

Selvom fiskeriet ikke længere er en nødvendighed for at overleve, har det dog fortsat meget stor betydning for den lokale identitet og selvforståelse for beboerne fjorden rundt – hvor naturen er noget, man benytter, beskytter og er en del af. Derfor er der forsat meget liv i havnene, der samtidig fungerer som udgangspunkt for mange andre natur- og friluftaktiviteter.

Rekreativ infrastruktur

De fleste af de 9 havne ved Nissum Fjord har fået et løft med reovering af bolværker, og de fleste havne har fået madpakkehuse, bålsteder, shelters, vandposter og toiletbygninger. Infrastrukturen er ikke kun vigtig for havnenes overlevelse, men også for gæsterne der benytter det gennemgående stisystem fjorden rundt.

Da der nu er åbnet op for, at lokale og turister let kan komme til fjorden, har det også åbnet op for nye aktiviteter til det 'blå friluftsliv' som surfing, roning og kajak.

Ruter

Der er etableret sammenhængende cykle- og vandreruter rundt om Nissum Fjord. Turen til fods er ca. 60 km, og på cykel ca. 70 km. De mange nye stier er etableret på baggrund af frivillige aftaler. Vandreruten rundt om Nissum Fjord suppleres af en række kortere lokale "sløjferuter" (2-16 km), hvorved flere brugergrupper får mulighed for at nyde vandremulighederne ved fjorden.

Derudover er der etableret en 15 km lang certificeret vandrerute ("Premiumweg" under den tyske vandreforening, Deutsches Wanderinstitut) i Husby Klitplantage. I Nørhede plantage, syd for fjorden, findes desuden en handicapvenlig sti på 0,6 km gennem skoven. Derudover findes der adskillige andre mindre vandreruter indenfor naturparkens afgrænsning.

Langs kysten strækker cykelruten "Vestkystruten" sig (etape 5 og 6), der strækker sig langs hele den jyske vestkyst. I Husby Klitplantage findes en kortere rute på 3,6 km, belagt med stenmel, som er egnet for både cyklister og gående.

For ryttere findes der i alt ca. 18 km ridesti i Husby Klitplantage, markeret med ridestipiktogrammer.

Ved Vemb og Husby er desuden etableret indhegnede hundeskove, hvor hunde kan luftes uden snor.

Udsigtspunkter

Naturstyrelsen har opsat tre fugletårne på udvalgte hotspots for fuglelivet ved fjorden. Nissum Fjord Netværkets medlemmer har etableret yderligere to fugletårne.

En af de smukkeste udsigter ved Nissum Fjord findes i nordenden af naturparken, hvor Nissum Fjord Netværket har etableret en udkigspost på taget af pumpehuset ved Ramme Å. Udkigsposten er udstyret med borde-bænke sæt med store kort over fjorden.

Fjordens mest unikke udkigspost findes på Strandingsmuseet i Thorsminde. Tårnet er opført i forbindelse med renoveringen af museet i 2017.

Primitive overnatningsmuligheder

I Naturpark Nissum Fjord findes der 12 shelterpladser fordelt rundt om fjorden, samt fire områder med fri teltning. Størstedelen af shelterpladserne er fjordnære og ligger i forbindelse med fjordhavnene hvor der oftest er WC, bålpladser og drikkevand.

Bademuligheder og vandsport

Langs vestkysten i naturparken findes hele tre Blå flag strande: Thorsminde, Spidsbjerg og Bjerghuse, hvor der er et særligt fokus på miljø, formidling og bæredygtighed

I Husby Klitplantage findes desuden en populær badesø, Skavemosen, med grillplads og 6 borde/bænke sæt. Desuden findes der ved Nørhede en meget børnevenlig strand, hvor man bader i Nissum fjord. Her er vandet roligt og lavt.

I Thorsminde findes "Havet og Fjordens Hus", der rummer mange former for vandsport; herunder kajak, roning, dykning, svømning og stand up-paddle-boards. Ved bådebroen kan man sætte sin kajak direkte i fjorden. Her er rammer for alle typer for vandsport med mulighed for bad og omklædning, brug af sauna samt efter aftale opbevaring af udstyr. Desuden er der to vildmarksbade og sauna, om kan benyttes af alle.

Fjord- og lystfiskeri

Fjordfiskeri er stadig udbredt i Naturpark Nissum Fjord, med udgangspunkt i de små havne. Her fiskes primært med net. Derudover er der meget aktivt lystfiskeri ved Thorsminde. Her fiskes der med fiskestang efter sild og makrel tæt på slusen – hvor fjorden bliver til hav. Mod øst løber Storå ud i Nissum Fjord. Storå er kendt for godt fiskevand, her er det primært havørred og laks, der fiskes efter – men der kan også fanges skaller, brasen og aborre.

Friluftslivsprojekter

Forbedring af friluftsfaciliteter ved jollehavne

Fortsat etablering af flere og bedre friluftsfaciliteter rundt om fjorden, med udgangspunkt i de 9 havne.

Beskrivelse: Jollehavnene rundt om Nisum Fjord er et naturligt udgangspunkt for aktiviteter og friluftsliv. En del af dem har allerede etableret sheltere, WC og drikkevand, hvor andre mangler. I dialog med havnebestyrelser afdækkes muligheder for at forbedre de rekreative friluftsfaciliteter i umiddelbar tilknytning til havnene, til gavn for turister og borgere.

Mål: At etablere friluftsfaciliteter, som fx shelter, wc og drikkevand ved jollehavnene, i samarbejde med havnebestyrelserne

År: 2024-2028

Økonomi: Midler til etablering søges ved fonde i samarbejde med havnene

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Havnebestyrelserne for jollehavnene ved Nisum Fjord

Nyt udendørs mødested ved Lille Bjerregård

Beskrivelse: Lille Bjerregård Bådelaug har siden 2021 arbejdet med at åbne et tidligere havneområde op, herunder reetableret bådepladsen og oprenset den gamle sejltrede. I forlængelse af bådepladsen, arbejdes der på at etablere nye friluftsfaciliteter. Her ønskes opstillet 3 sheltere, hvor overnattende vil kunne falde i søvn til den smukkeste solnedgang og samtidig vågne op til fuglekvidder og blå vand. Shelterne er i tre forskellige højder for at imødekomme flest mulige brugere - både de som kan kravle op af en stige til det højeste, børnefamilierne i det mellemste, hvis man er bekymret for, at nogen falder ned og et på jorden, som imødekommer gangbesværede. Herudover vil der blive opstillet et handicapvenligt muldtoilet som kan tilgås med kørestol, så vel som af alle andre.

Der arbejdes også på at etablere en legeplads i et maritimt tema, for at appellere til et bredt udsnit af befolkningen. Legepladsen skal være sansestimulerende for børn og unge, både grov og finmotorisk i forhold til leg i sandkasse, gynger, og andre legeredskaber.

Lille Bjerregård ligger op ad Nisum Fjord ruten. Udbygningen af ophold- og overnatningsplads her vil fremme friluftslivet rundt om fjorden yderligere.

Mål: Etablering af sheltere, handicap-venligt muld-toilet samt legeplads.

År: 2021-fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved fonde.

Ansvarlig: Bestyrelsen for Lille Bjerregård Bådelaug

Partnere: Naturpark Nissum Fjord, lodsejer

Friluftsliv i Naturnationalpark Husby Klitplantage

Beskrivelse: Husby Klitplantage er udpeget som Naturnationalpark. Forvaltningen af området skal i endnu højere grad tilgodese biodiversiteten.

Som led i planlægningen af området skal rekreative oplevelser og muligheder desuden genbesøges, bl.a. på baggrund af input fra den kommende naturnationalparkbestyrelse samt erfaringer fra forskningsprojektet om helårsgræsning i Husby Klitplantage.

Mål: Større, selvforvaltende naturområde inkl. nye oplevelsesmuligheder.

År: 2024-fremadrettet

Økonomi: Naturstyrelsen Vestjylland

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Madpakkehus i Thorsminde

Beskrivelse: På "fugleøen" i Thorsmindes ligger "Anders' Fjordhus", lige ved fjorden. Fjordhuset skal ombygges til madpakkehus med formidling omkring fjordfiskeri og naturen ved Nissum Fjord. Desuden arbejdes der med at etablere sheltere i umiddelbar nærhed til Fjordhuset.

Mål: Der etableres madpakkehus i Fjordhuset med simple faciliteter til besøgende

År: 2022 – Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Thorsminde Havn (lodsejer)

Shelterområde på fugleøen i Thorsminde

Beskrivelse: "Fugleøen" er et naturområde i den sydøstlige del af Thorsminde, kendetegnet af fjord, hyben og havtorn. Fra halvøen kan der opleves et rigt fugleliv, og her er allerede etableret udkigstårn. I dag findes der ikke sheltere i Thorsminde, og det nærmeste er knap 12 km derfra. Det er derfor et stort ønske at få etableret et par sheltere på Fugleøen til glæde for de mange naturturister og lokale beboere.

På "Fugleøen" ligger desuden "Anders' Fjordhus", der skal ombygges til madpakkehus med formidling omkring fjordfiskeri og naturen ved Nissum Fjord.

Mål: Der etableres 2-3 sheltere på Fugleøen.

År: 2023 – Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde, herunder Feriepartners Oplevelsespulje

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Thorsminde Fællesforening, Ulfborg Turistforening og Thorsminde Havn (lodsejer)

Tilpasning af Husby Klitplantageruten (Premiumweg) til naturnationalpark

Beskrivelse: I den første naturparkperiode for Naturpark Nissum Fjord blev Husby Klitplantageruten etableret, som en 15 km vandrerute, Premiumweg-certificeret af Deutsches Wanderinstitut. Projektet havde som formål at skabe en vandrerute, som vil kunne tiltrække både lokale turister og vandrere langvejsfra. I den kommende tid bliver området til Naturnationalpark, hvilket betyder at ruten søges tilpasset de ændrede omstændigheder.

Mål: Et opdateret forløb for vandreruten i Husby Klitplantage, som fortsat lever op til kriterierne for Deutsches Wanderinstitut, men kan realiseres i Naturnationalpark Husby Klitplantage.

År: 2024-2028

Økonomi: ukendt

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Naturstyrelsen Vestjylland, Holstebro Kommune og VisitNordvestkysten

Grejbank i Thorsminde

Beskrivelse: Ved Thorsminde Naturparkcenter vil vi tilbyde udlån af grej samt et udendørs fordybelsesområde. Formålet er at få flere til at gå på opdagelse i den kystnære natur ved Vesterhavet og Nissum Fjord.

Udlånet er primært tiltænkt børn og unge (herunder udlån til skoler og øvrige institutioner) samt familier på ferie. Gennem lettilgængeligt gratis udlån af udstyr, som fx bestemmelsesduge, vandkikkerter, net, m.v. gør vi naturoplevelser mere tilgængelige for en stor gruppe af børn og unge og fremmer naturinteressen samt -forståelsen. Projektet vil medvirke til en øget aktivitet i Naturparkcenteret og derved synliggøre de øvrige natur- og friluftaktiviteter i Naturpark Nissum Fjord.

Mål: Etablering af en grejbank og et udendørs fordybelsesområde ved Thorsminde Naturparkcenter

År: 2024-2026

Økonomi: Midler ansøgt hos Friluftsrådet (februar 2024), ca. 50.000 kr.

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Thorsminde Naturskole og Geopark Vestjylland

Grejbank ved Skærum Mølle

Beskrivelse: At Naturpark Nissum Fjord har etableret naturparkcenter på Skærum Mølle ved Vemb, samt at sekretariatet er flyttet dertil, gør Skærum Mølle et oplagt udgangspunkt for lån af grej. Skærum Mølle ligger naturskønt, lige hvor Lilleå og Storå møder hinanden, inden Storå løber ud i Nissum Fjord. Derudover er det let at komme til i bil, og der er god adgang til resten af naturparken.

Der skal etableres et system til udlån af grej, der er enkelt at drifte. Udstyret i grejbanken flyttes fra Bøvlingbjerg til Skærum Mølle, og kan evt. suppleres op. Grejbanken synliggøres gennem Naturparkens egne kanaler, samt direkte til relevante institutioner i området (fx skole, daginstitutioner, foreninger/spejder) og fx feriehusudlejere.

Gennem let adgang til lån af friluftsudstyr, vil flere opleve naturen i Naturpark Nissum Fjord.

Mål: Lettilgængeligt udlån af grej fra naturparkens hovedkontor på Skærum Mølle.

År: 2024-2027

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord samt fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Skærum Mølle

Formidling

Vision

Gæster og beboere i Naturpark Nissum Fjord bibringes ny og spændende viden om områdets natur og kulturhistorie samt de oplevelsesmuligheder, naturparken rummer på alle tider af året

Langsigtede mål

- Nissum Fjords mange kvaliteter og muligheder skal formidles til lokale og besøgende. Formidlingen skal fokusere på natur- og kulturværdierne i Naturparken
- Naturpark Nissum Fjord etablerer 3 formidlingscentre (naturparkcentre) rundt om fjorden med hvert sit fokus. Disse suppleres gennem et bredt udbud af aktiviteter og arrangementer året rundt
- Naturparken skal formidles, så den fremstår som en selvstændig enhed, i naturligt samspil med landsdelens øvrige aktører – og samarbejdspartnere

Kortsigtede mål

- Naturparkcenterene i Thorsminde og ved Skærum Mølle videreudvikles og vedligeholdes
- Det tredje formidlingscenter, Gåsen i Bøvlingbjerg videreudvikles og etableres i samarbejde med gåseforsker Jesper Madsen
- Samarbejde mellem Naturpark Nissum Fjord, Geopark Vestjylland, Nissum Fjord Netværket, turistorganisationer og turistpartnerskaber understøttes og videreudvikles
- Naturvejledning udvikles og udbydes i Naturpark Nissum Fjord
- Den vidensbaserede, folkelige formidling udvikles og implementeres i parken

Formidling i Naturpark Nissum Fjord

Naturpark Nissum Fjords udvikling – fra nyetableret til "sin egen"

Formidling ved Nissum Fjord har, siden Nissum Fjord Netværket blev dannet i 2006, været centreret omkring natur, friluftsliv, kultur og kunst. Dette har Naturpark Nissum Fjord bygget

ovenpå.

Igennem etableringen af naturparken og den seneste naturparkperiode (2018-2023), har formidlingsstrategien udviklet sig. Hvor Naturpark Nissum Fjord i starten nærmest var synonym med Nissum Fjord Netværket, har naturparken nu adskilt sig fra netværket og fundet sin egen form. Naturpark og netværk har bibeholdt et frugtbart samarbejde og er i løbende dialog.

Naturpark Nissum Fjord har fået sit eget grafiske udtryk, med eget logo, hjemmeside og facebook side. Med åbningen af Thorsminde Naturparkcenter er Naturpark Nissum Fjord blevet meget synlig for besøgende i området. Derudover afholder naturparken årligt en række events, der skaber opmærksomhed for naturparken og de muligheder området rummer.

Naturpark Nissum Fjord har fået sin egen folder, med et stort kort, der giver et godt overblik over naturparken og dens muligheder. På kortet er tegnet vandre- og cykelruter samt friluftsfaciliteter. Folderen er oversat og findes på 3 sprog. Forsiden er en tegning af bramgæs i i et typisk fjordlandskab, af den lokale - og landskendte - natur-illustrator Jens Overgaard Christensen. Indeni fortælles om de vilde gæssene ved Nissum Fjord, naturparkens signaturdyr.

Naturpark Nissum Fjord har et godt samarbejde med aktører rundt om fjorden, hvor mange deltager i den årlige Nissum Fjord Dag. Naturparkfolderen udleveres bredt af samarbejdspartnere til gæsterne i området, og den er efterspurgt af mange. Desuden er Naturparken også blevet en integreret del af Geopark Vestjylland og destinationselskabets (VisitNordvestkysten) kommunikation.

Naturparkcentre – fra én "port" til tre naturparkcentre

Fra naturparkens etablering har der været tre centrale formidlingspunkter i spil – Skærum Mølle, Thorsminde og Bøvlingbjerg. Tanken var, at Skærum Mølle skulle huse "Porten til Nissum Fjord" og de andre være "satellit-centre". Baseret på erfaringer i løbet af den første periode, er strategien ændret – så der i stedet bliver etableret tre særskilte naturparkcentre, strategisk placeret rundt om fjorden. Pga. naturparkens geografi er det væsentligt at være til stede flere steder fordelt rundt om fjorden, da arealets naturlige midtpunkt er midt på selve fjordens overflade. Udover synlighed, skaber naturparkcentrene en øget kontakt til de forskellige lokalsamfund i området.

Naturparkcentrene har hver deres fokus – der rummer naturparkens alsidighed: I Thorsminde Naturparkcenter er temaet kyst, strand og elementerne vind, vand og sand, i Bøvlingbjerg er fokus de vilde gæs og deres miljø - og ved Skærum Mølle handler det om laksefiskene, der forbinder Storå, Nissum Fjord og Vesterhavet på deres vandring. Thorsminde Naturparkcenter ligger lige ved siden af en af områdets største attraktioner: Strandingsmuseet St. George. I 2024 etableres der besøgtællere, så vi får nøjagtig information om antal besøgende. Desuden ligger Thorsminde Naturskole og Havet og Fjordens hus i kort afstand fra lokationen.

Hvert naturparkcenter fungerer som et lokalt "naturturistkontor", hvor man får inspiration og viden om natur- og friluftsmuligheder i området samt kan finde informationsmateriale fra lokale turismeaktører. Alle steder formidler med forbindelse til kulturhistorien ved Nisum Fjord. Naturparkcentrene er også et oplagt mødested ved ture og formidlingsaktiviteter.

Formidlingssteder ved fjorden

Rundt om Nisum Fjord findes 13 informationsstandere med tegninger af tegneren Jens Overgaard Christensen, som er bosat ved fjorden. I samarbejde med Nisum Fjord Netværket og de kommunale naturafdelinger har Jens Overgaard Christensen udviklet indholdet til informationstavlerne. Naturparkens informationsstandere kræver løbende vedligehold og opdatering, ligesom der er grobund for videreudvikling med flere standere. I den kommende periode vil disse informationstavler blive gennemgået og opdateret.

Projekter

Gåsecenter med fokus på vilde gæs, klima og landskaber

Beskrivelse: I Bøvlingbjerg arbejdes der videre med etablering af Gåsecenteret i samarbejde med forsker og professor Jesper Madsen (AU). Gåsecenteret vil indeholde den nyeste forskning om de vilde gæs, herunder deres migration i samspillet med klimaforandringer og de nye energilandskaber. I tilknytning til udstillingen er der kontorpladser, som stilles til rådighed for forskere og studerende. Gåsecenteret danner udgangspunkt for folkeforskningsprojektet, med indfangning og mærkning af gæs. Forskningen foregår på internationalt niveau. Forskningsformidlingen udvikles i naturparken og udveksles med norske, svenske, finske, islandske, hollandske, tyske og belgiske museer og naturcentre, der er lokaliseret ved gæssenes trækruter. Der er udarbejdet udstillingsplan og en professionel visualisering. Næste skridt er at udarbejde materiale til fondssøgning.

Ved Gåsecenteret er der etableret overnatning i "Gåsetema", hvor man kan sove indeni et gåseæg-shelter.

Der afholdes årligt "Store Gåsedag", hvor man kan blive opdateret på den nyeste forskning om gæs, komme på guidede gåseture og prøve sjove aktiviteter med gåse-tema, fx "Gæslingeløb" med quiz-poster undervejs og gåsevendespil.

Gåsecenteret vil være den tredje "indgang til Naturpark Nisum Fjord" og også få funktion som naturparkcenter.

År: 2020-Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde, Naturpark Nisum Fjord har afsat 100.000 til et forprojekt.

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Geopark Vestjylland og Jesper Madsen (AU)

Store Gåsedag

Beskrivelse: I 2022-23 er der afholdt "Store Gåsedag" ved Gåsecenteret i Bøvlingbjerg. Her kan man blive opdateret på den nyeste forskning om gæs, komme på guidede gåseture og prøve sjove aktiviteter med gåse-tema, fx "Gæslingeløb" med quiz-poster undervejs og gåsevendespil. "Store Gåsedag" afholdes årligt og bliver en etableret tradition i området.

Mål: Øget viden og interesse for gæssene i naturparken blandt lokale og turister. "Store Gåsedag" skaber desuden opmærksomhed om udviklingen af Gåsecenteret i Bøvlingbjerg.

År: 2022-fremadrettet

Økonomi: Naturpark Nisum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Gåseforsker Jesper Madsen (AU) og Bøvlingbjerg borgerforening

Videreudvikling af Thorsminde Naturparkcenter og Skærum Mølle Naturparkcenter

Beskrivelse: De to etablerede naturparkcentre er hoved-indgangene til Naturpark Nisum Fjord. De skal løbende vedligeholdes og udvikles, samt forsynes med opdateret og relevant inspirationsmateriale, som fx kort og turfoldere og brochurer. I forlængelse her af skal der etableres en frivilligbank, der hjælper med bemanning, vejledning samt udlån af udstyr.

Mål: De to naturparkcentre er opdaterede, imødekomende og relevante for turister og lokale. De er delvist bemandede med klart definerede åbningstider, hvor der kan udlånes grej. Desuden monteres besøgstællere begge steder.

År: 2024-2028

Økonomi: Naturpark Nisum Fjord, samt evt. fondsmidler

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Geopark Vestjylland og Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle. Der kan rekrutteres frivillige gennem lokale platforme og borgerforeninger.

Naturpark-skærme

Beskrivelse: Til naturparkcentrene er der udviklet et set-up med interaktive info-skærme med informationer om Naturpark Nissum Fjord. Disse videreudvikles, så der i endnu højere grad kan findes lettilgængelig digital information om natur, friluftsliv, kultur og rekreation i Naturpark Nissum Fjord. På skærmene formidles også resultaterne af folkeforskningsprojekter om fiskebestandene i Nissum Fjord og de vilde gæs.

Mål: Opdateret og lettilgængelig information, der inspirerer til at tage ud og opleve Naturpark Nissum Fjord.

År: 2022-fremadrettet

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: MediaConnect (drift og vedligehold af skærmene)

Forbedring af hjemmeside og sociale medier

Beskrivelse: I første periode for Naturpark Nissum Fjord er der udviklet en hjemmeside, mht. på at synliggøre naturparken samt de rekreative muligheder. Denne hjemmeside gennemgås, forbedres og videreudvikles til motivere endnu flere til at opleve naturen. Desuden skabes en bedre synergi med Geopark Vestjyllands kanaler. Hjemmesiden er en såkaldt ASP-løsning, udbudt af VisitDenmark.

Derudover skal naturparkens egne sociale medier (primært facebook) have en øget frekvens, der fremmer kendskabet til naturparken og giver lyst til at udforske dens muligheder.

Mål: Øget digital tilstedeværelse på web og sociale medier, der fungerer som digital guide til Naturpark Nissum Fjord.

År: 2024-2025

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Geopark Vestjylland, VisitNordvestkysten og VisitDenmark

Opdatering af informationstavler

Beskrivelse: Rundt om Nissum Fjord findes 13 etablerede info-standere. Efterhånden er en del af indholdet falmet og trænger til en opdatering.

Mål: Nyt materiale til info-standerne ved fjorden, der formidler natur og muligheder for friluftsliv med udgangspunkt i den konkrete lokation.

År: 2024-2026

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord samt evt. relevante fonde, fx LAG midler.

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Havnebestyrelser

Anbefalinger til færdsel i Naturpark Nissum Fjord

Beskrivelse: For at understøtte balancen mellem benyttelse af området samt beskyttelse af naturværdierne, udarbejdes der en kampagne med specifikke, positivt formulerede opfordringer vedr. færdsel til brugerne i Naturpark Nissum Fjord. Opfordringerne inddrager erfaringer fra øvrige kampagner omkring færdsel i naturen, herunder fra Friluftsrådet samt kommunernes naturstrategi. Kommunikationen foregår via info-standere ved havnene, hvor megen friluftsliv er tilknyttet, i naturparkcentrene, på naturparkens hjemmeside og via sociale medier.

Mål: En øget bevidsthed omkring hensynsfuld færdsel i naturen og færre forstyrrelser af fx fuglelivet.

År: 2025-2028

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Friluftsrådet, Holstebro og Lemvig Kommune

Forskningsprojekt om de vilde gæs

Beskrivelse: I forlængelse af forskningsprojektet om gæssenes migration, hvor lokalbefolkningen involveres i indfangning og mærkning af gæs, ønskes kendskabet til de vilde gæssene udbredt til en brede offentlighed. Dette gøres med udgangspunkt i naturparkcenteret "Gåsen" i Bøvlingbjerg.

Mål: Øget kendskab til gæssene i området samt forståelse af samspillet mellem trækfugle, landskabsændringer og klimaforandringer.

År: 2025-2028

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord, kan suppleres af fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Jesper Madsen (AU)

Forskningsprojekt om fiskene i Nissum Fjord

Beskrivelse: Forskningsprojektet har siden 2017 monitoreret fiskebestandene i Nissum Fjord. Disse resultater ønskes formidlet til en bredere offentlighed. Seniorrådgiver Søren Berg fra DTU AQUA har holdt to oplæg om resultaterne til Nissum Fjord Dagen 2023. Derudover skal resultaterne formidles via touch-skærme i de to naturparkcentre ved Thorsminde og Skærum Mølle

Mål: Øget kendskab og interesse i miljøtilstanden i Nissum Fjord, med udgangspunkt i formidling af forskningsresultater fra Fiskeriprojektet om fiskebestandene i Nissum Fjord.

År: 2017-2028

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Søren Berg (DTU AQUA)

Den historiske skov, Skærum Mølle

Beskrivelse: I 2009 blev et område tilplantet. Den historiske skov viser vegetationens udvikling i Vestdanmark siden den sidste istid. Træartsvalget følger derfor pollendiagrammer, der viser hvilke og hvordan forskellige træarter har indvandret i takt med at temperaturen steg.

Den historiske skov indeholder 5 forskellige delområder: 1) Birke- og fyrretid: Her vokser birk og skovfyr, 2) Hasseltid: Her vokser hassel, asp, birk og skovfyr, 3) Ældre lindetid: Her vokser lind, eg, elm, el, birk og skovfyr, 4) Yngre lindetid: Her vokser ask, lind, eg, elm, el, birk og skovfyr, 5) Bøgetid: Her vokser bøg, ask, lind, eg, el, birk, skovfyr og rødgran

Mål: Tilplantningen af arealet skal synliggøre hvordan vegetationen og træarterne har udviklet sig fra den seneste istid frem til i dag. Arealet er i dag klar til tynding, for at vise forskelligheden i måden, hvorpå udviklingen kunne have set ud. Der skal etableres en buget vandrerute, som snor sig gennem arealet, med tilknyttet formidling ved de forskellige træarter. Formidlingen skal oplyse og illustrere de forskellige tidsperioder.

Målet er at formidle udviklingen i træarter i Vestdanmark siden sidste istid.

År: 2009-2024

Økonomi: Naturstyrelsen Vestjylland

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Turisme og erhverv

Vision

Naturpark Nissum Fjord udgør en central attraktion i Geopark Vestjylland og bidrager til samarbejde blandt områdets aktører og udvikling af områdets erhvervsliv gennem nye og bæredygtige løsninger

Langsigtede mål

- Turisme- og produktionserhvervene skal udnytte det store potentiale i Naturpark Nissum Fjord til at øge omsætning og beskæftigelse gennem branding af nye og eksisterende produkter og serviceydelser

Kortsigtede mål

- Udbud af turismeprodukter, herunder naturoplevelser, spise- og overnatningssteder i Naturpark Nissum Fjord skal udvikles og styrkes. Turismeprodukter skal markedsføres i samarbejde med lokale turismeorganisationer og turismepartnerskaber

Turisme og erhverv i Naturpark Nissum Fjord

De dominerende erhverv i naturparkområdet er primærerhvervene landbrug og turisme. Langt hovedparten af den ikke-fredede del af naturparken er landbrugsjord i drift. Erhvervsfiskeriet er primært koncentreret omkring den moderne havn vest for slusen i Thorsminde. I fjorden er erhvervsfiskeriet efterhånden yderst begrænset.

Turismen i Naturpark Nissum Fjord domineres af beliggenheden ud til Vestkysten. Hvert år valfarter både danske og udenlandske gæster til sommerhusområderne i naturparken. Men flere og flere turister får øjnene op for de mange muligheder for oplevelser hele vejen rundt om fjorden.

Turisme i naturparken

Turismeerhvervet i naturparkområdet domineres af Vestkysten, som er et stærkt trækplaster for danske og udenlandske turister. Naturpark Nissum Fjord inkluderer 5 mindre sommerhusområder. I områderne udlejes sommerhuse gennem såvel lokale bureauer som større nationale bureauer. Sommerhusene varierer meget i størrelse og flere kan rumme store grupper. Der ligger desuden to store campingpladser med campinghytter ved Vestkysten i Naturpark Nissum Fjord. Thorsminde Camping tilbyder kitesurfing skole og Nissum Fjord Camping har plads til heste.

Turismen i naturparkområdet er i udvikling, og der findes efterhånden en række udbydere af naturformidling, friluftaktiviteter og kulturelle oplevelser. Desuden tiltrækker de mange kunstnere og kunsthåndværkere rundt om fjorden mange turister. Kunstnere og kunsthåndværkere ved fjorden med arbejdende værksteder og gallerier er en stor attraktion i Naturpark Nissum Fjord.

Kunstnerne arbejder med billedkunst, samtidskunst og skulpturel produktion, mens kunsthåndværkerne arbejder inden for glas, keramik og tekstil. Et fremragende eksempel på kunsthåndværkets betydning i naturparkområdet er Hornvarefabrikken, der dels bygger på en gammel kulturfortælling og har et arbejdende værksted, og dels arbejder med helt moderne design. Der kommer busfulde af besøgende fra Østdanmark til Bøvlingbjerg for at opleve hornvarefabrikken.

Turismeattraktioner

I naturparkområdet er der en lang række attraktioner, som understøtter status som naturpark og kan være med til at tiltrække endnu flere turister til området. Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle med den fantastiske beliggenhed, hvor Lilleå møder Storå, har en imponerende historie, som trækker tråde tilbage til middelalderen. Som nabo hertil ligger Herregården Nørre Vosborg, der er et moderne kulturcenter med hotel og restaurant, som samtidig giver et spændende historisk indblik tilbage i tiden. Derudover Strandingsmuseum St. George i Thorsminde. Her tages besøgende med på en spændende rejse ind i forlis og livet ved hav og fjord. I tilknytning til naturparken findes Kunst- og Kulturcentret Tuskær, hvor man kan opleve koncerter med flere af landets ypperste musikere, se udstillinger, få undervisning i billedkunst med dygtige malere og undervisere, opleve kunsthistorie og lytte til digtere og spændende foredrag om litteratur.

Kystbyen Thorsminde er udpeget som et stærkt feriested af Dansk Kyst- og Naturturisme i "Udviklingsplanen for Vestkysten", og er et af de strategiske fokusområder for Partnerskab for Vestkystturisme. Det betyder, at byen og det omkringliggende område, er identificeret som et stærkt feriested med uberørt og autentisk natur og som "vækstboble". Det betyder, at der er blevet arbejdet med udviklingen af signaturoplevelser og styrkelse af områdets brand samt er et kontinuerligt fokus på at udvikle turismen i området. Blandt andet arbejdes aktuelt på etablering af hotel samt udvikling af en surf-skole i Thorsminde.

Overnatning

Mulighederne for overnatning i forbindelse med et besøg i Naturpark Nissum Fjord er mangeartede. Herregården Nørre Vosborg driver hotelvirksomhed i stor skala, og det vil være en oplagt mulighed for målgruppen "det gode liv". Udforskning af naturparkområdet kan også være en integreret del af en ferie i et af de mange sommerhuse, som udlejes i området. Derudover er der et par kursussteder, et vandrehjem, adskillige B&B's og en enkelt udbyder af landboferie, som alle tilbyder overnatning. Endelig er der muligheden for at benytte de mange shelters ved fjorden.

Mad og gastronomi

Naturpark Nissum Fjord inkluderer gode muligheder for madoplevelser. Hotel Nørre Vosborg har en intim gourmetrestaurant med fokus på råvarer fra naturen og lokale specialiteter. Derudover er der en række andre spisesteder indenfor, eller i umiddelbar nærhed, til naturparkens område.

Events

En række arrangementer og aktiviteter er med til at markedsføre naturparkområdet og områdets produkter. Nissum Fjord Dagen, startet af Nissum Fjord Netværket, og som Naturpark Nissum Fjord nu står for, har skiftende temaer, men hovedformålet er at bringe fjordens folk sammen og skabe nye fælles projekter til glæde for områdets beboere, besøgende og erhvervsdrivende. "Åbne Døre" weekend hos kunstnere og kunsthåndværkere er tilsvarende både en turistattraktion og markedsføring af de mange dygtige, kreative producenter rundt om fjorden.

Årligt afholdes der Hook & Cook og 1 ud af 100 oplevelser, koordineret af VisitNordvestkysten, med aktiviteter i og omkring Thorsminde – i samarbejde med Thorsminde Fællesforening. Her understøttes fortællingen om det autentiske havnemiljø, hvor havet og fjorden mødes, og den særlige historie og kultur omkring strandinger og søslag. I 2022 og 2023 var der et stort event for børn med Sebastian Klein som hovednavn, som trak mange besøgende fra nær og fjern.

Om sommeren arrangeres der åbne fiskeauktioner i Thorsminde 3-5 gange i løbet af juli og august, til stor fornøjelse for gæster og lokale i området.

Turismepotentialer i naturparken

Naturpark Nissum Fjord har et uudnyttet turismepotentiale, som forventes at være med til at øge beskæftigelsen og skabe vækst hos eksisterende og nye aktører. De fleste turister i Holstebro og Lemvig Kommuner søger naturoplevelser. Det ønske kan Naturpark Nissum Fjord i høj grad være med til at indfri særligt ved aktivering af den etablerede vandresti og cykelrute rundt om Nissum Fjord.

Naturpark Nissum Fjord er kendetegnet ved adgang til naturoplevelser og muligheder for friluftaktiviteter. Hertil kommer interessante kulturinstitutioner og erhverv, som ofte åbner dørene og giver adgang til gode historier og oplevelser. Synliggørelse og markedsføring af det store turismepotentiale kan med fordel ske med afsæt i Naturpark Nissum Fjord.

Det er primært feriegæster fra Danmark, Tyskland og Norge, som det er realistisk at tiltrække med Naturpark Nissum Fjord. Derfor skal markedsføringsindsatsen for ferieturisme være koncentreret på få markeder, hvor det nordlige Tyskland, Danmark og det sydlige Norge er de primære. Markedsføringen vil blive koordineret med Geopark Vestjylland og Destination Nordvestkysten.

Den typiske turist, som vil gæste Naturpark Nissum Fjord, forventes at søge "det gode liv", der er kendetegnet ved autentiske natur- og kulturoplevelser, afslapning og madoplevelser.

Turisme i naturparken skal generelt ses i sammenhæng med Geopark Vestjylland. Det er helt centralt for udnyttelse af områdets turismepotentiale, at der sker en koordineret markedsføring af naturpark og geopark. Der forventes at være et stort sammenfald af målgrupper, som vil værdsætte den særegne nordvestjyske natur, geografi og kulturhistorie.

Erhverv i naturparken

Som nævnt, er det primære erhverv i Naturpark Nissum Fjord, udover turisme, landbrug. Langt den overvejende del af landbrugsproduktionen i Naturpark Nissum Fjord foregår konventionelt. Men der er generelt en øget interesse for nicheproduktion i naturparkområdet, hvor naturpleje med får og kvæg understøttes af salg af kødprodukter. Der er landbrug med egen gårdbutik, landbrug med fokus på lokale grøntsager. Et andet nicheerhverv ved Nissum Fjord er rørhøst, der fortsat foregår på traditionel vis. De høstede tagrør bliver til de stråtage, der er karakteristiske for området.

Naturparkområdet har historisk haft mange arbejdspladser indenfor fiskeri. Disse arbejdspladser er i dag koncentreret omkring Thorsminde Havn, som er en meget aktiv fiskerihavn. Indenfor de sidste år er der kommet flere nye moderne fartøjer til, der har fokus på høj kvalitet i mindre partier. Specielt torsk, rødspætter, pighvar og tunger er populære arter, som landes afhængig af sæsonen. I Thorsminde er der en lokal fiskeforhandler som understøtter erhvervet og fortællingen om fiskerierhvervet i området – og afsætter frisk fisk til mange lokale og turister.

I Nissum Fjord er erhvervsfiskeriet næsten ophørt. Der er rigtig mange fritidsfiskere, som lander fisk i de små jollehavne, hvilket er med til at opretholde aktiviteten i jollehavnene. Det er vigtigt for Naturpark Nissum Fjord, at det autentiske miljø i havnene bevares som et væsentligt kulturhistorisk aktiv.

Der er en del mindre virksomheder i naturparkområdet, som udbyder naturoplevelser og friluftaktiviteter med udgangspunkt i områdets stedbundne ressourcer. Det er oftest enkeltmandsvirksomheder, hvor ejeren har anden beskæftigelse ved siden af. Eksempelvis tilbydes oplevelser i kajak, havroning, mountainbike osv. i Naturpark Nissum Fjord.

Særligt på nord- og østsiden af Nissum Fjord er der opstillet mange vindmøller. Landskabet nord for fjorden er præget af forsøgsstationen Høvsøre, hvor vindmølleproducenter udvikler og tester vindmøller. Vindenergi har således også udviklet sig til et vigtigt erhverv i Naturpark Nissum Fjord, om end det er forbundet med relativt få blivende arbejdspladser. I 2019 blev det besluttet at etablere en havvindmøllepark i Nordsøen ud for Nissum Fjord (20 km ude på havet), kaldet Thor Havvindmøllepark. Projektet har været i udbud, og der er lavet forundersøgelser. Havvindmølleparken forventes at være i fuld drift i 2027.

Erhvervspotentialer i naturparken

Turismeerhvervet skal have indgående kendskab til Naturpark Nissum Fjord, så de kan anvise muligheder for oplevelser overalt i området. Et godt netværk mellem turistvirksomhederne kan sikre, at virksomhederne har kendskab til hinandens forretningsområder og således kan markedsføre og henvise til hinanden.

Der er et potentiale i at markedsføre og synliggøre madkulturen i og omkring Naturpark Nissum Fjord. Årligt er Naturpark Nissum fjord medarrangør af en 3 dages kulinarisk vandretur, "Madcaminoen". Her vandrer en gruppe med guide fra Thorsminde, syd om fjorden, og går langs Nissum Fjord ruten til hhv. Nr. Vosborg i 2023 og Skærum Mølle i 2024. Oplevelsen er krydret med lokale gastronomiske oplevelser, kulturhistoriske fortællinger fra egnen, sankning af vild mad – og går gennem en stor variation af landskaber og natur, fra vest til øst.

Branding af lokale fødevarer er en oplagt mulighed for at understøtte landbrugserhvervet i Naturpark Nissum Fjord. I samarbejde med Geopark Vestjylland arbejdes der med "GeoFOOD", en international ordning, der fokuserer på lokale råvarer, samt formidlingen om forbindelsen mellem råvare/produkt og det landskab det stammer fra. Her samler vi restauratører og producenter, der er arbejder med afsætning af lokale produkter. Vi understøtter indsatsen gennem en stærk formidling, der viser områdets kvaliteter – på mad og landskabssiden.

Projekter

Erhvervsnetværk i Thorsminde

Beskrivelse: Erhvervsnetværket i Thorsminde er startet på eget initiativ fra de erhvervsdrivende i byen med hjælp fra ErhvervsForum Holstebro til den koordinerende del. Netværket mødes typisk seks gange om året, hvor aktuelle emner og udfordringer i byen drøftes, ligesom man også samarbejder om nye initiativer til fx tiltrækning af flere turister.

Mål: Styrke erhvervslivets udvikling i Thorsminde-området

År: 2021-Fremadrettet

Økonomi: Deltagelse i netværket er gratis, når først medlemskab hos ErhvervsForum Holstebro er oprettet. Økonomi til diverse projekter netværket måtte sætte i gang findes typisk gennem funding og samarbejdsaftaler på netværkets eget initiativ.

Ansvarlig: ErhvervsForum Holstebro faciliterer netværket

Partnere: Erhvervsaktører i området, Visit Nordvestkysten og Holstebro Kommunes Erhvervs- og turismeafdeling (forudsætter medlemskab af ErhvervsForum Holstebro)

Turismenetværk rundt om Nissum Fjord (busgruppen)

Beskrivelse: Et netværk af turismeaktører, der samarbejder om at tiltrække flere busgæster til Nissum Fjord.

Mål: Øget turisme og øget samarbejde mellem turismeaktører ved Nissum Fjord

År: VisitNordvestkysten overtog gruppen fra Holstebro Kommune i 2020

Økonomi: De deltagende aktører

Ansvarlig: Møderne faciliteres af VisitNordvestkysten.

Partnere: VW Retro Museum, Fru Pedersens Have, Nørre Vosborg, Hedekaffe, Strandingsmuseum St. George, Flamingo Naturpark, Skærum Mølle

Sæsonforlængende events: 1 af 100 oplevelser, SANS og Hook & Cook

Beskrivelse: Med et stærkt eventprogram i skuldersæsonerne øges turismen uden for højsæsonen. De tre koncepter "1 af 100 oplevelser", "SANS: Kunst, kultur og gastronomi" samt "Hook & Cook" danner en fælles ramme og overordnet markedsføring. Mange af turisme-aktørerne i naturparken deltager i de sæsonforlængende kampagner.

Mål: Øget turisme og heraf omsætning i skuldersæsonen

År: 2020-Fremadrettet

Økonomi: VisitNordvestkysten og de deltagende aktører

Ansvarlig: Faciliteres af VisitNordvestkysten

Partnere: Deltagende aktører, eksempelvis Nr. Vosborg, Maagaard Glas, Hornvarefabrikken, og Strandingsmuseet St. George

Forbedret gæsteservice: Gæsteservicekursusforløb

Beskrivelse: Det gode værtskab er en vigtig forudsætning for, at turisterne får lyst til at opleve mere, kommer igen og deler oplevelserne med deres netværk. Gæsteservicekursusforløb er en

række workshops, der styrker niveauet, samt mersalg og krydssalg blandt turismeaktørerne udbudt af VisitNordvestkysten

Mål: Øget salg hos turismeaktørerne samt øget antal besøgende.

År: 2023

Økonomi: VisitNordvestkysten og Erhvervsfremmebestyrelsen

Ansvarlig: Faciliteres af VisitNordvestkysten

Partnere: Turismeaktører

Surf & Work i Thorsminde

Beskrivelse: Surf & Work er et projekt, hvor unge mennesker tilbydes mulighed for et sommerjob kombineret med surf-muligheder og fællesskab med andre unge. Det understøtter turisme- og erhvervslivet, der kan være udfordret af personalemangel i sommersæsonen, samt bidrager til en synlighed af natur- og friluftsmulighederne i Thorsminde

Mål: Danne par mellem relevante virksomheder og unge mennesker på udkig efter sommerjobs.

År: 2022-Fremadrettet

Økonomi: Udgifter til løn afholdes af virksomhederne, og de unge står selv for kost og logi. Markedsføring af projektet foregår gennem VisitNordvestkysten og de deltagende virksomheder

Ansvarlig: Projektet faciliteres af VisitNordvestkysten

Partnere: Nørregaard Fisk og Røgeri, Café Havglimt, Thorsminde Outdoor, Strandingsmuseet St. George og Fjand Badeby